اورتودوقسیا

اخلاقی ودینی رساله

مدیر مسؤل : ملەتیوس لوقاکیس — محل ادار : فنار روم پطریقخانه

Ἔτος Α΄ — 30 Νοεμβρίου 1926 — Τεῦχος 8

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
† Ο ΧΡΙΣΤΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ
Καθηγητὴς Ἱ. Θεολογ. Σχολῆς Χάλκης

Η ΕΠΤΑΚΟΣΙΟΣΤΗ ΕΠΕΤΗΡΙΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟ ΑΣΣΙΣΩΝ

Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς 700στῆς ἐπετηρίδος τοῦ θανάτου (1182-1226, 4 Ὀκτωβρίου) τοῦ παρὰ τοῖς Δυτικοῖς εἰς τοὺς **ἁγίους** τεταγμένου καὶ εὐφημοτάτης μνήμης ***Φραγκίσκου τῶν Ἀσσίσων*** ἢ ***ἀπὸ Ἀσσίσων,*** γέμουσι τὰ ἐκκλησιαστικὰ μάλιστα φύλλα Εὐρώπης τε καὶ Ἀμερικῆς ἄρθρων, ἐξαιρόντων τὰ κατ᾽ αὐτόν, πῶς νέος, ἐν αὐτῷ τῷ ἄνθει τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἀποταξάμενος πᾶσι τοῖς κατὰ κόσμον ἐπιζήλοις καὶ ἐνδόξοις, ὡς ὑπόδειγμα ἔλαβεν αὐτὸν τὸν ἀρχηγὸν τῆς πίστεως ἡμῶν, τὸν πτωχὸν καὶ ταπεινὸν Ἰησοῦν, αὐτὴν δὲ ταύτην τὴν ἰδίαν ταπείνωσιν καὶ πτωχείαν ἐχρησιμοποίησε πρὸς ἀνακούφισιν τῶν πασχόντων καὶ πρὸς ἀνόρθωσιν τῶν οὕτως ἢ ἄλλως πεπτωκότων καὶ συντετριμμένων.

Καίτοι ἀνῆκεν εἰς ἄλλο γένος καὶ εἰς ἄλλην Ἐκκλησίαν, διεστῶσαν ἤδη πρὸς τὴν ἡμετέραν, ὅμως δὲν θὰ παρέλθῃ ἐν

σιγῇ τὴν μνήμην τοῦ ὡς ἀληθῶς πιστοῦ ἐκείνου μαθητοῦ τοῦ Χριστοῦ ἡ Ὀρθοδοξία, ἀρχὴν ἔχουσα τὸ τοῦ παλαιοῦ ποιητοῦ, ἄνθρωπός εἰμι, Χριστιανός εἰμι, οὐδὲν ἀνθρώπινον, οὐδὲν γνησίως χριστιανικὸν λογίζομαι ἀλλότριον, ὅταν μάλιστα ὁ λόγος περὶ τοιούτων, οἵτινες, τιμῶντες ὃ φέρουσιν ὄνομα, δύνανται ὑπό τινα ἔννοιαν νὰ χρησιμεύωσιν ὡς παράδειγμα ἄλλοις τε καὶ τοῖς νέοις, ὅπως ὑπεράνω πασῶν τῶν ἄλλων σημαιῶν ἔχωσι τὴν σημαίαν τοῦ χριστιανικοῦ ἰδεώδους, τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ αὐταπαρνησίας.

Τὸ *Assissi*, ἐξ οὗ ἔχει τὴν ἐπωνυμίαν, εἶναι πολίχνη τῆς Ἰταλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Οὐμβρίᾳ ἢ Περουγίᾳ, τὸ δὲ ὄνομα τοῦ **Φραγκίσκου** (Francesco) ὃ φέρει, δὲν εἶναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ τὸ βαπτιστικόν (Ἰωάννης), ἀλλ' εἶναι ὅ,τι ὕστερον προσέδωκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ αὐτοῦ (Pietro Bernardone), κατά τε τὴν γέννησιν καὶ τὴν βάπτισιν τοῦ παιδίου ἀπουσιάζων ἐν Γαλλίᾳ χάριν ἐμπορίου. Ἡ ἐκλογὴ τοιούτου ὀνόματος λέγεται ὅτι ὀφείλεται εἰς τὴν ἀγάπην αὐτοῦ πρὸς τὴν Γαλλίαν, εἰς τὴν αὐτὴν δὲ ἀγάπην ὑποτίθεται ὅτι ὀφείλεται καὶ ἡ περὶ τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν ἄσκησις τοῦ νέου πρὸς τῇ λατινικῇ, καίτοι ἡ ὅλη παίδευσις αὐτοῦ φαίνεται οὖσα στοιχειώδης καὶ πενιχρά. Καὶ ὁ μὲν πατὴρ δὲν εἶχεν ἄλλην φιλοδοξίαν ἢ νὰ ἴδῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ συνεχίζοντα ὃ καὶ αὐτὸς μετήρχετο ἔργον τοῦ ἐμπόρου, ἀναλόγως δὲ ἀνέτρεφεν αὐτὸν καὶ ὑπέθαλπε μᾶλλον ἢ περιέστελλεν ὅσας ἐν τῇ πρώτῃ ἀρχῇ ἐξεδήλου ὁ νέος ζωηρότητας καὶ ἀταξίας, προεξάρχων μάλιστα τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα χαιρόντων τότε νεανικῶν ὁμίλων τοῦ τόπου. Ἀλλ' ἦσαν ἄλλαι αἱ τοῦ Ὑψίστου βουλαί, καὶ ὁ ἐν ἀρχῇ ἐπὶ ζωηρότητι καὶ νεανιεύμασι διακρινόμενος ἔδειξε μετ' ὀλίγον ἄλλας κλίσεις καὶ τάσεις πρὸς μεγάλην τοῦ πατρὸς ἀπογοήτευσιν καὶ δυσαρέσκειαν, καταλήξασαν καὶ εἰς παντελῆ ῥῆξιν. Προέταξεν ὁ νέος τῆς ἀγάπης καὶ ὑπακοῆς πρὸς τὸν ἐπίγειον πατέρα τὴν ἀγάπην καὶ ὑπακοὴν πρὸς τὸν οὐράνιον. Εἶναι καὶ τοῦτο ἐκ τῶν πολλῶν παραδειγμάτων ἐν τῇ ἀνατροφῇ καὶ ἀναπτύξει τῶν νέων, ὅτι περὶ τοῦ μέλλοντος βίου καὶ χαρακτῆρος τῶν νέων

οὔτε ἐπὶ καλῷ οὔτε ἐπὶ κακῷ δύναταί τις νὰ κρίνῃ ἀπὸ τῶν πρώτων πλεονεκτημάτων ἢ μειονεκτημάτων τῆς πρώτης νεότητος.

Διηγοῦνται οἱ βιογράφοι, καὶ ὄχι ἀναξιοπίστως, ἄλλα τε καὶ περὶ μετοχῆς αὐτοῦ εἰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ περὶ φυλακίσεως ἐπὶ τούτῳ καὶ περὶ ἐπακολουθησάσης βαρείας ἀσθενείας, καὶ ὅτι κατ' αὐτὴν τὴν ἀνάρρωσιν συνετελέσθη παρ' αὐτῷ ἡ μεταβολὴ ἡ ψυχική, ἡ συναίσθησις μὲν τῆς προτέρας ματαιότητος καὶ κενοφροσύνης, ἀπόφασις δὲ τοῦ ἀφιερῶσαι τὸν ἐπίλοιπον βίον εἰς κρείττονα σπουδάσματα, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Κυρίου, καὶ ταύτην ὄχι μόνον εἰς τὸ προσεύχεσθαι καὶ τῷ Θεῷ κατ' ἰδίαν προσομιλεῖν περιοριζομένην, ἀλλὰ καὶ πρακτικώτερον ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς καὶ κοινωφελέσιν ἐκδηλουμένην, ἐν διδαχαῖς κατὰ δύναμιν καὶ ἀγαθοεργίαις ὑπὲρ δύναμιν, ἐν παροχαῖς μὲν καὶ μεταδόσεσι παντὸς τοῦ ἐνόντος καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς περιβολῆς, ἐν ἀπαρνήσει δὲ ἑαυτοῦ καὶ καταστολῇ πάσης ὑπερηφανίας, καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς εὐλόγου φιλοτιμίας κατ' ἀπομίμησιν τῆς ἐν πενίᾳ καὶ πτωχείᾳ βιοτῆς αὐτοῦ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Ζῶντα ὁδηγὸν καὶ ρυθμιστὴν τοῦ ἰδίου βίου εἶχεν ἐν πᾶσι τὰ ἐκείνου λόγια: «μὴ κτήσησθε χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, μὴ πήραν εἰς ὁδόν, μηδὲ δύο χιτῶνας, μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ ῥάβδον· ἄξιος γάρ ἐστιν ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ», τὸ «εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι», τὸ «εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ διάδος πτωχοῖς καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι». Εἶχε μεταβληθῆ παρ' αὐτῷ ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος, καὶ ὅ,τι ἀπ' αὐτοῦ ὑπελείπετο ἦτο ἡ φύσει προσοῦσα αὐτῷ συμπάθεια πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ἀδυνάτους, πρὸς τοὺς πάσχοντας καὶ νοσοῦντας, καὶ αὐτῶν τῶν ἀλόγων πλασμάτων συμπεριλαμβανομένων, καὶ αὐτῶν τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ.

Οὐδὲν θαυμαστὸν ὅτι οὕτως ἔχων, οὕτω ζῶν καὶ οὕτω διδάσκων· δὲν ἐβράδυνε νὰ εὕρῃ μιμητὰς καὶ ἀκολούθους ἔν τε τῇ ἰδίᾳ πόλει καὶ ἐν τοῖς πέριξ καὶ νέους καὶ νεάνιδας ἐκ σημαι-

νόντων οἴκων, καὶ ἐν διαστήματι μιᾶς πεντάδος ἐτῶν (1205-1210) εἶχε συναγάγει περὶ ἑαυτὸν ἱκανὸν ὅμιλον ὁμοζήλων καὶ ὁμοτρόπων, κατὰ τὰς ὑπαρχούσας ἀνάγκας μεταβαινόντων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ κηρυττόντων τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου.

Εἶναι ἡ πρώτη ἀρχὴ τοῦ περιφήμου ὕστερον τάγματος τῶν φερωνύμων **Φραγκισκανῶν,** ἢ ἄλλως ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Δομινικανούς, **'Ελασσόνων** λεγομένων **ἀδελφῶν** (Fratres minores), τοῦ τάγματος ἐκείνου, ὅπερ μόλις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτοῦ, κατὰ τὸ 1268, ἠρίθμει 8000 μοναστήρια μετὰ 20000 μοναχῶν ἐν 23 ὅλαις ἐπαρχίαις ἀνὰ τὴν Δύσιν, ἐν πᾶσι δέ, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ θεωρίᾳ, θεολογίᾳ τε καὶ φιλοσοφίᾳ, εὐδοκίμως πολλάκις ἀνθαμιλλᾶτο πρὸς τὸ προονομασθέν, ὀλίγον τι ἀρχαιότερον, ἐπίσης περίφημον καὶ ἐν ἀρχῇ ἐπίσης τὴν ἀκτημοσύνην καὶ τὴν ἐπαιτείαν ἀσπαζόμενον τάγμα τῶν Δομινικανῶν. Σὺν τῷ χρόνῳ, κατὰ τόπους καὶ καιρούς, ἠλλοιώθησαν βεβαίως καὶ τὰ τῶν Φραγκισκανῶν καὶ διῆλθον διὰ πολλῶν καὶ ποικίλων περιπετειῶν, εἶχον δὲ ἑκάστοτε καὶ ἑκασταχοῦ πρὸς τοῖς σημείοις τοῖς φωτεινοῖς καὶ οὐκ ὀλίγα τὰ σκιερά. 'Αλλ' ἀνήκουσι ταῦτα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Τάγματος. Ἡ δὲ πρώτη αὐτοῦ ἀρχή, καίπερ τὰ φωτεινὰ μόνον προβάλλουσα, προσέκρουσε τὸ πρῶτον εἰς οὐκ ὀλίγας δυσχερείας πρὸς ἐπίσημον ἀναγνώρισιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν ἐν Ρώμῃ, καὶ ἐδέησεν αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς μετὰ καὶ ἄλλων τινῶν ὁμοζήλων καὶ ὁμοτρόπων νὰ μεταβῇ εἰς Ρώμην τῷ 1210. Καὶ οὕτως ὅμως ἡ πρώτη ἐπὶ 'Ιννοκεντίου τοῦ Γ' δοθεῖσα ἄδεια καὶ ἀναγνώρισις ἦτο οἱονεὶ βεβιασμένη, προφορικὴ δὲ ἦτο καὶ ἡ ληφθεῖσα ἐν τῇ ἐν Λατερανῷ Συνόδῳ τοῦ 1215, μόνον δὲ τῷ 1222, ἐπὶ 'Ονωρίου τοῦ Γ' (1216-1227) ἔτυχε τὸ νέον τάγμα τῆς εὐνοίας καὶ ἐπισήμου ἀναγνωρίσεως τῆς 'Εκκλησίας. Καὶ μετὰ τὴν πρώτην ὅμως ἀναγνώρισιν τὴν ἐπὶ 'Ιννοκεντίου εἶχον ἀρχίσει οἱ περὶ τὸν Φραγκῖσκον νὰ ἐργάζωνται καὶ ἐπισημότερον καὶ δὴ καὶ ἐξερχόμενοι εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου πρὸς ἐπιστροφὴν τῶν ἐν Εὐρώπῃ καὶ περὶ τὴν Εὐρώπην ἐθνικῶν.

Κατὰ τὸ ἔτος 1219 καὶ αὐτὸς ὁ Φραγκῖσκος ἐν συνοδίᾳ

καὶ ἄλλων ὁμοφρόνων μετέβη ἐπὶ τούτῳ εἰς Αἴγυπτον, συλληφθεὶς δὲ ἐκεῖ καὶ μετὰ πολλὰς δοκιμασίας καὶ μηνῶν φυλάκισιν ἀφεθεὶς ἐλεύθερος διέβη καὶ εἰς τὴν Ἁγίαν Γῆν. Ἀναγκασθεὶς νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν οἴκαδε ἐπάνοδον δι᾿ ἀνωμαλίας καὶ ἔριδας, ἐν τῷ μεταξὺ ἀναφυείσας ἐν τῷ τάγματι, ἐξηκολούθησεν ἐργαζόμενος πρός τε στερέωσιν καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον διαρρύθμισιν αὐτοῦ καὶ διακανόνισιν μέχρι τοῦ 1224, ὅτε καὶ ἀπεσύρθη μετ᾿ ὀλιγίστων ἀκολούθων ἐπὶ τοῦ ὄρους Alverno ἐκ τῶν Ἀπεννίνων, ἵνα μονήρως διέλθῃ τὸ ἐπίλοιπον τοῦ βίου ἐν προσευχαῖς καὶ νηστείαις συντόνοις. Εἰς ταύτην τὴν περίοδον, καὶ δὴ εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτῆς, ἀναφέρεται καὶ ἡ ἱστορία τῶν ***στιγμάτων*** αὐτοῦ, πῶς δηλ. κατ᾿ αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, μετὰ προλαβούσας προσευχὰς καὶ μελέτας ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τῆς ἑορτῆς, ὤφθη αὐτῷ ὁ Κύριος ἐν μορφῇ ***Σεραφεὶμ*** ἐσταυρωμένου καὶ ἥψατο αὐτοῦ, καὶ πῶς ἐν μέσῳ πόνων παρετήρησεν ἐπὶ μελῶν τοῦ ἰδίου σώματος τοὺς τύπους τῶν ἥλων τοῦ ἐσταυρωμένου. Τὸ γεγονὸς μαρτυρεῖται ἐπαρκῶς καὶ ἀξιοπίστως, ἐγένοντο δὲ ἀπόπειραι καὶ πρὸς τὴν κατὰ ἄνθρωπον, καὶ πρὸς ἁπλῆν ψυχολογικὴν ἐξήγησιν αὐτοῦ.

Ἀπέθανεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπιλεγομένῃ Portiumbula, δύο δὲ ἀκριβῶς ἔτη μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ κατετάχθη εἰς τοὺς ἁγίους ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Θ΄, ἐπὶ τῇ βάσει ἄλλων τέ τινων θαυμασίων ὁραμάτων καὶ τοῦ τῶν ***στιγμάτων,*** ἐξ οὗ ἔλαβεν ἐφεξῆς αὐτός τε καὶ τὸ τάγμα αὐτοῦ τὴν προσωνυμίαν τοῦ Σεραφικοῦ.

Εἶναι ἡ ἰδέα, τὰ ἰδεώδη τὰ ὑψηλὰ καὶ εὐγενῆ, τὰ παρέχοντα τῷ βίῳ δόξαν καὶ τιμὴν ἄφθιτον παρά τε τῷ Θεῷ καὶ παρ᾿ ἀνθρώποις τοῖς εὖ φρονοῦσιν. Ταῦτα εἶναι τὰ ζήλου καὶ ἁμίλλης ἄξια στάδια τῇ εὐαισθήτῳ καὶ εὐπλάστῳ πρὸς τὰ κρείττω νεότητι, τῇ ἐλπίδι ταύτῃ τοῦ μέλλοντος.

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ
ΑΙ ΚΑΛΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

Ἐν τῷ φύλλῳ τῆς 7ης Ὀκτωβρίου τοῦ «Ἐλευθέρου Τύπου», ὁ καθηγητὴς τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου κ. Γ. Σωτηριάδης ὑπὸ τὸν τίτλον: ***Ἀπὸ τὸ Κρανίον τοῦ Προανθρώπου ἕως τῆς Κεφαλῆς τοῦ Θεανθρώπου,*** παρέχει ὡραῖον ἄρθρον, ἐν ᾧ ἐκτιθεὶς διάφορα ἀποτελέσματα τῶν νεωτέρων ἀνασκαφῶν, ἐφιστᾷ τὴν προσοχήν του εἰς τὰς ἐν Παλαιστίνῃ ἀνασκαφὰς τοῦ ἄγγλου καθηγητοῦ ***Τζὸν Γκάρσταγκ,*** ὅστις διὰ τοῦ συνεργάτου αὐτοῦ ***Χόρσφιλδ,*** ἐν Γεράσῃ, πόλει ἑλληνικῇ τῆς Παλαιστίνης, ἀνεῦρεν ἐσχάτως κάλλιστον ἔργον χριστιανικῆς ἀρχαιότητος καὶ ἑλληνικῆς ὡραίας τέχνης, τὴν ***κεφαλὴν τοῦ μαρμαρίνου ἀγάλματος τοῦ Χριστοῦ.***

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἄρθρου θεωρῶν ὡς βεβαιότατον, ὅτι τὸ μοναδικὸν τοῦτο εὕρημα ἱδρύθη ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν τῆς πόλεως Γεράσης ἔν τινι κατὰ τὸ 400 μ. Χ. ἢ μετὰ τὸ 400 κτισθείσῃ ἱερᾷ μονῇ, προβαίνει ἀκολούθως εἰς ὀρθοτάτας παρατηρήσεις περὶ τῆς σχέσεως τῆς ἑλληνικῆς τέχνης πρὸς τὴν Χριστιανικήν, προσάγων δὲ ὡς παραδείγματα τὴν κεφαλὴν τοῦ φιλανθρώπου καὶ πλήρους ἀγαθότητος ***Διὸς*** τοῦ λεγομένου τοῦ ***Ὀτρίκολι,*** τὴν τοῦ περιφήμου συμπλέγματος τοῦ ***Λαοκόοντος,*** ὀδυνηρῶς ἀποθνήσκοντος μετὰ τῶν τέκνων αὐτοῦ ὑπὸ τῶν δρακόντων καὶ τοῦ ***Ἀσκληπιοῦ,*** τοῦ ἠπίου Θεοῦ, τοῦ συμπαθοῦντος τὸν δυστυχῆ ἄνθρωπον διὰ τὰς ἐκ τῶν νόσων ὀδύνας, καὶ παραβάλλων τὸ ἔργον τοῦτο τῆς ἑλληνικῆς τέχνης πρὸς τὸ εὕρημα τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀγάλματος τοῦ Χριστοῦ τῆς Γεράσης, ὅπερ ἀνάγει εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ δευτέρου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, ἐπιλέγει ὅτι ἡ κεφαλὴ αὕτη *δεικνύει μίαν ἀντίληψιν καλλιτεχνικὴν περὶ τὴν ἔκφρασιν τοῦ προσώπου, τῶν ὀφθαλμῶν εἰδικώτερον, ἡ ὁποία κάμνει αὐτὴν νὰ φαίνεται πνευματικωτέρα παρὰ ὁ Ζεὺς ἢ ὁ Ποσειδῶν ἑνὸς ἐκλεκτοῦ ἀρχαίου ἀγάλματος, βαθύτερον συγκινοῦσα παρὰ ὁ Σάραπις τῶν Πτολεμαϊκῶν χρόνων, λυπητερὴ μᾶλλον παρὰ σκεπτικὴ ἁπλῶς, ὁποία εἶναι ἡ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, καὶ ἠθικῶς πάσχοντος προσώπου μᾶλλον παρὰ σωματικῶς μόνον ἀλγοῦντος, ὅπως εἶναι ὁ δεσμευμένος Μαρσύας ἢ ὁ δαγκανόμενος καὶ πνιγόμενος ἀπὸ τοὺς ὄφεις Λαοκόων·* παρατηρῶν δ' ἀκολούθως ὅτι ἡ κεφαλὴ αὕτη *διαφέρει κατὰ τὸ οὐσιῶδες ἀπὸ ὅλους τοὺς γνωστοὺς προσομοίους τύπους,* ὡς καὶ ἀπὸ τὸν Ἀσκληπιὸν τῆς Μήλου, τὸν ἐν τῷ

βρεττανικῷ μουσείῳ εὑρισκόμενον καὶ τὸν ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Βοστώνης γενειῶντα Δία, συμπεραίνει ὅτι ἡ σχέσις τῆς κεφαλῆς τῆς Γεράσης πρὸς τὰ δημιουργήματα τῆς ἀρχαίας τέχνης, οὔτε στενὴ εἶναι οὔτε πλήρης, *ἐξαμαυρώνονται δὲ ταῦτα ἐνώπιον τῆς ἐντυπώσεως τοῦ αἰσθήματος τῆς κεφαλῆς ταύτης*, ἀναμφιβόλως δὲ ἡ ἐξ αὐτῆς γεννωμένη ἐντύπωσις εἶναι ὅτι αὕτη παριστᾷ τὸ *ἰδεῶδες τοῦ Χριστοῦ πάσχοντος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ*, ὅτι εἶναι *ἰδεώδης ἔκφρασις τοῦ πάθους τοῦ ἐσταυρωμένου*· τὴν ἐντύπωσιν δὲ ταύτην, τελευτῶν λέγει, ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχαιολόγοι οἱ ἰδόντες τὴν κεφαλὴν τῆς Γεράσης, ὡς καὶ πάντες οἱ ἰδιῶται, εἰς οὓς ἐξετέθη εἰς κοινὴν θέαν αὕτη, οὐδαμῶς δ' ἐκπληκτικὸν νὰ ἀναγνωρισθῇ, ὅτι κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὑπῆρξε δυνατὴ μία τοπικὴ *ἀναβίωσις τῆς ὡραίας ἑλληνικῆς τέχνης, ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν πνοὴν τῆς ἐμπνεύσεως ἐκ μέρους τοῦ ἐξαίφνης ἀνατείλαντος Χριστιανισμοῦ*.

Συμφωνοῦντες ἐν τοῖς ἀνωτέρω μετὰ τοῦ καθηγητοῦ καὶ ἀποδεχόμενοι τὰς κρίσεις αὐτοῦ, χαράσσομεν τὰς ἀκολούθους γραμμάς, ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ***καθόλου σχέσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν***, σκοποῦντες οὕτω οὐ μόνον τοῖς ἡμετέροις νὰ παράσχωμεν ἀναλυτικώτερον ἀνάγνωσμα περὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ἀντικειμένου, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποδείξωμεν πεπλανημένην τὴν θεωρίαν τινῶν, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία, οὐ μόνον δὲν ἐπέδρασεν ἐπὶ τῶν καλῶν τεχνῶν, ἐξυψώσασα αὐτὰς εἰς ὕψος ἰδανικόν, ἀλλὰ καὶ ἐπολέμησεν ταπεινώσασα αὐτὰς καὶ συντρίψασα.

Καὶ ἀληθῶς πάλαι τε καὶ νῦν, πολλοὶ τὸν Χριστιανισμὸν ἠθέλησαν νὰ παραστήσωσιν οὐ μόνον ἀντιτιθέμενον πρὸς τὴν ***Ἐπιστήμην*** [1]) καὶ

---

1) Ὅτι βεβαίως ὁ Χριστιανισμὸς ὡς θρησκεία δὲν εἶναι ἐπιστήμη, τοῦτο ἀληθές· ὅτι ὅμως καὶ οὗτος, ὡς ἡ ἐπιστήμη καθόλου κέκληται νὰ γνωρίσῃ τὴν φύσιν καὶ τοὺς νόμους τῶν ὄντων καὶ τῆς ὑπάρξεως, ἐνασχολεῖται περὶ ταῦτα καὶ ἀνοίγει νέον κόσμον ἰδεῶν καὶ τοῦτο βέβαιον, ἑπομένως μεταξὺ ἀμφοτέρων δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀντίθεσις, ἀλλ' ἕνωσις· ὅσῳ καὶ ἂν ἡ ἐπιστήμη στηρίζεται ἔτι ἐπὶ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τὸ ἐπιστημονικὸν πνεῦμα παραμένει εἰς τὰς ἰδέας τοῦ Πλάτωνος, ἀναγνωρίζονται δὲ οὗτοι οἱ μεγάλοι διδάσκαλοι ἡμῶν, ὀφείλομεν ὅμως νὰ μὴ ἀρνηθῶμεν ὅτι ἡ ἐπιστήμη ὀφείλει τῷ Χριστιανισμῷ μίαν πρόοδον, ἧς ἐστεροῦντο ἐκεῖνοι. Πρῶτον διὰ τοῦ Χρισιανισμοῦ ὁ ἄνθρωπος κατενόησε τὸν βίον τῆς ἀνθρωπότητος, τὸν προορισμὸν αὐτῆς καὶ τὰς ὁδοὺς τῆς θείας προνοίας ἐν τῇ ἱστορίᾳ· πρῶτον δι' αὐτοῦ ἡ θρησκευτικὴ συνείδησις ἀπέκτησε σύνδεσμον ἐσωτερικόν, βαθύτητα, σαφήνειαν καὶ βεβαιότητα· πρῶτον δι' αὐτοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον νέον θρησκευικὸν στοιχεῖον, δι' οὗ ὁ ἄνθρωπος μετὰ ταπεινώσεως μέν, ἀλλὰ πλήρους ἐμπιστοσύνης καὶ πεποιθήσεως δράττεται τῆς βεβαιότητος καὶ πραγματικότητος τῶν ὑπεραισθήτων ἀντικειμένων, ἐνῷ πρότερον ἡ γνῶσις τῶν θείων ἐστηρίζετο ἐπὶ ἁπλῶν γνωμῶν καὶ προαισθήσεως ἢ ἐπὶ φιλοσοφικῶν ἀποδείξεων καὶ φαντασιωδῶν θεωριῶν καὶ ἀορίστου παραδόσεως· ἡ ἑνότης τοῦ Θεοῦ, ἡ ἁγιότης αὐτοῦ,

τὰς καλ᾽ς τέχνας, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποδείξωσι τὴν πρὸς αὐτὰς σχέσιν αὐτοῦ ὅλως ἐχθρικὴν καὶ πολέμιον. Ὁ Χριστιανισμός, λέγουσιν οἱ τοιοῦτοι, οὐ μόνον δὲν συνήργησεν ὑπὲρ τῶν καλῶν τεχνῶν ἀλλὰ καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν πτῶσιν αὐτῶν καὶ ἑπομένως οὐ μόνον δὲν ἐκέρδισάν τι αὗται ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπώλεσαν· μήπως, λέγουσιν, ὁ Χριστιανισμὸς διὰ τῶν πρώτων αὐτοῦ ὀπαδῶν δὲν ἐξεφράσθη καὶ παρέστη ὡς πολέμιος αὐτῶν καὶ ὁ χριστιανικὸς ζῆλος δὲν ἐξεμάνη βανδαλικῶς κατὰ τῶν λαμπρῶν μνημείων τῆς τέχνης τῆς ἀρχαιότητος; δύναται δὲ ἡ χριστιανικὴ τέχνη νὰ τολμήσῃ νὰ παραβληθῇ πρὸς τὰ δημιουργήματα τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τῆς μεγαλοφυΐας; δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι οἱ Ἕλληνες παρέσχον τὸ ἀνυπέρβλητον καὶ ἐπραγματοποίησαν τὸ ἰδανικὸν τῆς τέχνης εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε τῇ χριστιανικῇ τέχνῃ νὰ μὴ ὑπολείπηται ἕτερόν τι εἰμὴ νὰ προσπίπτῃ εἰς τοὺς πόδας τοῦ διδασκάλου; Τοιαῦτα ἐξετόξευσαν πολλοὶ κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῇ σχέσει αὐτοῦ πρὸς τὰς καλὰς τέχνας καὶ σήμερον

ἡ σῴζουσα ἀγάπη, ἡ τελεία καὶ ἄπειρος αὐτοῦ πνευματικότης καὶ ἡ γενικὴ καὶ μερικὴ πρόνοια περὶ τοῦ κόσμου καὶ πλεῖσται ἄλλαι ὑψηλαὶ ἀλήθειαι, πρῶτον διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐκηρύχθησαν εἰς τὸν κόσμον καὶ κατέστησαν κτῆμα τῆς ἀνθρωπότητος ἁπάσης. Δικαίως ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος παραβάλλει τοὺς μαθητὰς τοῦ Πλάτωνος πρὸς πλανωμένους ἐν δάσει σκοτεινῷ καὶ μάτην ἀναζητοῦντας πεδίον φωτεινόν, πλεῖστοι δὲ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, μὴ ἀρνούμενοι ὅτι ἐν τῇ ἑλληνικῇ φιλοσοφίᾳ ἀνευρίσκουσι πολλὰς ἀληθείας, ταύτας ὅμως παραβάλλουσι πρὸς ἄστρα, ἐσκορπισμένα ἐν τῷ στερεώματι, ἐνῷ ὁ ἥλιος ὁ ἀνατέλλων τὴν ἡμέραν ἐφάνη πρῶτον ἐν τῷ Χριστῷ· δι᾽ αὐτοῦ ἀνέτειλε νέος κόσμος ἰδεῶν, νέαι θεωρίαι καὶ συστήματα ποικίλα, νέον πλούσιον ὑλικὸν γνώσεως ἐπιστημονικῆς καὶ τάσεως· καὶ τοῦτο προωρισμένον οὐχὶ δι᾽ ὀλίγους μεμυημένους, ὡς συνέβαινε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις φιλοσόφοις, ἀλλὰ διὰ σύμπαντα τὸν κόσμον. Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι δημώδης, αἱ δὲ ὑψηλαὶ αὐτοῦ ἔννοιαι κατέστησαν κτῆμα πάντων, ἐφόσον δὲ διαδίδεται, διεγείρει παρὰ τοῖς ὀπαδοῖς αὐτοῦ γνῶσιν ὑψηλοτέραν καὶ τάσιν πρὸς τὰ ἰδανικά, ἐπῆλθε δ᾽ οὕτω καλλιέργεια τῆς ἐπιστήμης περιεχομένου πολλαπλοῦ καὶ ἐργασίας ἀκαταπονήτου, ἀγνώστου τοῖς ἀρχαίοις· διὰ τοῦτο ὁ μέγας Ὠριγένης δικαίως ἀντέκρουε τὸν Κέλσον, παραβάλλων τοὺς φιλοσόφους πρὸς ἰατρούς, θεραπεύοντας μόνον τοὺς προέχοντας καὶ πλουσίους, τὴν δὲ διδασκαλίαν αὐτῶν πρὸς φαγητά, παρασκευαζόμενα μόνον διὰ τοὺς τρυφηλοὺς καὶ λίχνους. Καίτοι δὲ ἐν πρώτοις ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἔργον τῆς πίστεως, ὠθεῖ ὅμως πρὸς τὴν γνῶσιν, ἀληθὲς δὲ τὸ ὑπὸ τῶν Πατέρων καὶ τῶν θεολόγων λεχθέν: Fides praecedit intellectum καὶ Credo ut intelligam. Ὁ Χριστιανισμὸς ἐγέννησε τὴν ἐπιστήμην τῆς θεολογίας, ἥτις συνδέεται πρὸς τὰς λοιπὰς ἐπιστήμας κατά τε τὸ ἠθικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν ἐνδιαφέρον τῆς ἀληθείας, ὡς καὶ τὰ ἐπιστημονικὰ μέσα καὶ τὴν μέθοδον. Ὁ σύνδεσμος τοῦ Χριστιανισμοῦ πρὸς τὴν ἐπιστήμην δὲν εἶναι μόνον ἱστορικός, ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικός, διότι ὁ εἷς παραπέμπει εἰς τὸν ἄλλον· ὁ ἀληθῶς ἐπιστήμων δὲν φυσιοῦται, ἀλλὰ μόνον ὁ ἐπιπόλαιος καὶ φαινομενικός, εἰς ὃν λείπει τὸ πραγματικὸν περιεχόμενον τῆς ἐπιστήμης· ὁ ἀληθῶς ἐπιστήμων εἶναι ταπεινὸς καὶ μετριόφρων, διότι ὅσῳ μᾶλλον μανθάνει, τόσῳ μᾶλλον ἀναγνωρίζει πόσα δὲν γινώσκει, εἶναι δὲ πεπεισμένος, ὅτι ἡ ἀλη-

δὲ ὑπάρχουσιν οὐκ ὀλίγοι τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνοντες. Καὶ ὅτι μὲν κακῶς ἐλέγχεται ὁ Χριστιανισμός, ὡς πολεμήσας τὰς τέχνας, διότι τινὲς τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ ἐκ δεισιδαιμονίας καὶ ἀμαθείας μετὰ βανδαλισμοῦ ἀληθῶς προσηνέχθησαν πρὸς τὰ ἔργα τῆς ἀρχαίας τέχνης, τοῦτο δὲν ἀρνούμεθα· αἱ τοιαῦται ὅμως πράξεις τῶν τοιούτων οὐδαμῶς προήρχοντο ἐκ τοῦ Χριστιανισμοῦ, οὐδὲ ἐνεπνέοντο ὑπὸ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. Τὸ μόνον ἀληθὲς εἶναι τοῦτο, ὅτι ἡ Ἐκκλησία κατ' ἀρχὰς ἠναγκάσθη νὰ προσενεχθῇ πρὸς τὰς καλὰς τέχνας, χωρὶς νὰ ἐμπνέηται ὑπὸ πνεύματος πολεμίου, ἐφεκτικῶς, τοῦτο μὲν ἕνεκα τῶν ποικίλων κατ' αὐτῆς διωγμῶν καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἀκροσφαλοῦς θέσεως τῶν ὀπαδῶν αὐτῆς, τοῦτο δὲ ἕνεκα τοῦ εἰδωλολατρικοῦ χαρακτῆρος ὃν ἔφερον αὗται, σκανδαλίζουσαι τοὺς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανοὺς καὶ στηρίζουσαι ἀφ' ἑτέρου τοὺς ἐξ ἐθνῶν εἰς τὰ ἐθνικὰ αὐτῶν ἔθιμα, χωρὶς ἅμα νὰ παρασιωπήσωμεν, ὅτι χρῆσις αὐτῶν ἀπαντᾷ πρωΐμως καὶ παρ' αἱρετικοῖς, ὡς τοῖς Γνωστικοῖς Καρποκρατικοῖς, περὶ ὧν ἀναφέρουσιν ὁ Εἰρηναῖος, Ἐπιφάνιος καὶ Αὐγουστῖνος ὅτι μεταξὺ τῶν εἰκόνων τῶν φιλοσόφων εἶχον καὶ εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων, τοῦτο δὲ ἐπέτεινε φυσικῶς τὴν ἐφεκτικότητα αὐτῆς. Ἐντεῦθεν δ' ἐξηγεῖται καὶ τὸ γεγονός, ὅτι κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας αἱ πλαστικαὶ τέχναι δὲν εὑρίσκονται ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ αὐτῶν ἐξασκήσει, καίτοι ἀπαντῶ-

---

θὴς ἔρευνα εἶναι ἀδύνατος, ἄνευ θυσίας καὶ αὐταπαρνήσεως, ἄνευ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν καθαρὰν ἀλήθειαν, ἥτις δὲν αἰσχύνεται νὰ ὁμολογήσῃ καὶ τὰς τυχὸν πλάνας τοῦ ἐρευνῶντος· ἡ ἀληθὴς ἔρευνα εἶναι ἐργασία ἠθική, ἐντεῦθεν δὲ ἡ ἀληθὴς ἐπιστήμη δὲν χωρίζεται τῆς ἠθικῆς, αὕτη δὲ πάντοτε ἔχει ρίζας θρησκευτικάς, καίτοι δὲν θέλει νὰ ὁμολογήσῃ τοῦτο πάντοτε· τὸ ἄριστον ὅπερ ἀποκτῶμεν ἐν τῇ ἐρεύνῃ τὸ ὀφείλομεν εἰς τὸν Θεόν, ὡς δῶρον αὐτοῦ· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Πυθαγόρας μετὰ τὴν λύσιν τοῦ περιφήμου προβλήματος ἔθυσεν ἑκατόμβην, ὁ δὲ Κέπλερος τὸ περὶ κινήσεως τῶν πλανητῶν βιβλίον του ἔκλεισε μὲ ἐνθουσιώδη ὕμνον πρὸς τὸν Θεόν· ὁ ἀληθὴς ἐπιστήμων εἶναι μαθητὴς τῆς ἐπουρανίου σοφίας καὶ ἡ ἀληθὴς αὐτοῦ ἔρευνα ὁδηγεῖ εἰς τὸν Θεόν, ἐνῷ ἡ ἐπιπολαία ἀπομακρύνει ἀπ' αὐτοῦ· ἀλλ' ἡ ἀληθὴς γνῶσις τοῦ Θεοῦ συνδέεται μὲ τὴν χριστιανικὴν ἀποκάλυψιν, διὰ τοῦτο δὲ ἡ ἐπιστήμη ἀπαιτεῖ τὸν Χριστιανισμὸν καὶ οὗτος τὴν ἐπιστήμην· διότι ὁ Χριστιανισμὸς δὲν εἶναι μόνον σύστημα τελετῶν καὶ ἐθίμων, ἀλλὰ καὶ τοῦ λόγου, τῆς ἀληθείας, ὄχι μόνον ἀντικείμενον τῆς συνειδήσεως, ἀλλὰ καὶ κόσμος πλούσιος ἰδεῶν καὶ γνώσεων. Ἐντεῦθεν δὲ ἅμα τῇ ἐμφανίσει τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ ἐγεννήθησαν αἱ ἀρχαὶ τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ ἀναπτύξεως καὶ οὕτως ἐμορφώθη ἡ θεολογικὴ ἐπιστήμη, ἥτις ἔν τε τῇ ἀρχαιότητι καὶ μετὰ ταῦτα ἐδιδάσκετο ἐν ταῖς διαφόροις σχολαῖς μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπιστημῶν· καίτοι δὲ κατὰ τὸν μεσαίωνα ἡ θεολογία οὐ μικρὸν κατέπεσεν ἐκ τῆς πραγματικῆς αὐτῆς ἀξίας, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων καὶ τῆς μεταρρυθμίσεως ἀνακύψασα, διδάσκεται ἤδη σὺν ταῖς λοιπαῖς ἐπιστήμαις ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις, ἰσοστάσιον αὐταῖς ἔχουσα τάξιν ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ.

σιν αἱ ἀρχαὶ τῆς νέας αὐτῶν διαμορφώσεως ἐν πνεύματι χριστιανικῷ, λαμπρὸν αὐταῖς ὑπισχνούμεναι μέλλον· οὕτως εἶναι γνωστόν, ὅτι ἔν τε τῷ οἰκογενειακῷ τῶν Χριστιανῶν βίῳ καὶ ταῖς κατακόμβαις ὑπάρχουσι τὰ ***χριστιανικὰ*** λεγόμενα ***σύμβολα,*** μετὰ τοῦ ***σημείου τοῦ σταυροῦ*** καὶ τῶν διαφόρων αὐτοῦ σχημάτων καὶ μονογράμματος τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἡ *περιστερά,* ὁ *ἰχθῦς,* ἡ *ναῦς,* ἡ *λύρα,* ἡ *ἄγκυρα,* ὁ *στέφανος,* τὸ *κλῆμα,* ἡ *ἐλαία,* ὁ *φοῖνιξ,* ὁ *ἀλέκτωρ,* ὁ *ταώς,* ὁ *καλὸς ποιμήν,* ὁ *ἀμνός,* ἡ *ἔλαφος καὶ ἄλλα·* καίτοι δὲ οἱ Χριστιανοὶ ηὐλαβοῦντο τὰς εἰκόνας καὶ μάλιστα τοῦ Χριστοῦ, οὐδὲν ἧττον ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν κατακομβῶν ἀπαντῶσι καὶ διάφοροι ζωγραφίαι παριστῶσαι ἀξιοσημείωτα γεγονότα τῆς Π. καὶ Κ. Διαθήκης ὡς τὴν *κιβωτὸν τοῦ Νῶε καὶ τὸν κατακλυσμόν, τὴν θυσίαν τοῦ Ἰσαάκ, τὸν Μωϋσέα ἐν τῇ βάτῳ, τοὺς τρεῖς παῖδας ἐν τῇ καμίνῳ, τὸν σπορέα, τὸν μυστικὸν δεῖπνον, τὴν προσκύνησιν τῶν Μάγων, τὴν ἀνάστασιν τοῦ Λαζάρου καὶ ἄλλα.*

Ἡ ἐφεκτικότης αὕτη ἐν ἥττονι μέτρῳ παρατηρεῖται καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 4ου αἰῶνος, ἐκ τῶν αὐτῶν λόγων ἐξηγουμένη, ὡς καὶ τῆς ἀντιλήψεως τῶν συνιστώντων αὐτήν· οὕτως ἐκτὸς τῆς ἐν Ἐλβίρᾳ τῆς Ἱσπανίας συνόδου (305—306), ἥτις ἐν τῷ 36ῳ κανόνι αὐτῆς ἀπηγόρευσε τὴν ἐν Ἐκκλησίαις χρῆσιν εἰκόνων καὶ ἡ σημασία τῆς ὁποίας εἶχε τοπικὸν μόνον χαρακτῆρα, ἀπαντῶσι πατέρες καὶ διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ὁ Ἐπιφάνιος, ὁ Ἀστέριος καὶ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου, οἵτινες θεωροῦσι τὴν χρῆσιν τῶν εἰκόνων ὡς ***συνήθειαν ἐθνικήν·*** σημειωτέον ὅμως ἐνταῦθα, ὅτι καίτοι ὁ Ἐπίσκοπος Ἀπαμείας κατακρίνει τοὺς Χριστιανούς, τοὺς φέροντας ἐπὶ τῶν ἱματίων αὐτῶν ἐξυφασμένας εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Λαζάρου, τῆς αἱμορροούσης καὶ ἄλλας, αὐτὸς ὅμως οὗτος ἐγκωμιάζει τὴν ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν, ἣν προὐξένησεν αὐτῷ ἡ εἰκὼν μάρτυρός τινος, ὁ δὲ Παμφίλου Εὐσέβιος, περιγράφων τὸν ὑπὸ τῆς αἱμορροούσης ἐν Πανεάδι στηθέντα ἀνδριάντα τοῦ Χριστοῦ, *οὐδὲν θαυμαστόν,* ἐπιλέγει, *τοὺς πάλαι ἐξ ἐθνῶν εὐεργετηθέντας πρὸς τὸν σωτῆρα ἡμῶν πεποιηκέναι, ὅτε καὶ τῶν Ἀποστόλων αὐτοῦ τὰς εἰκόνας Παύλου καὶ Πέτρου καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ Χριστοῦ, διὰ χρωμάτων ἐν γραφαῖς σωζομένας ἱστορήσαμεν, ὡς εἰκὸς τῶν παλαιῶν ἀπαραλλάκτως, οἷα σωτῆρας ἐθνικῇ συνηθείᾳ παρ' ἑαυτοῖς τοῦτον τιμᾶν εἰωθότων τὸν τρόπον* (Ἐκκλ. Ἱστορία 7, 18). Οὕτως ἐκλιπόντων σὺν τῷ χρόνῳ τῶν λόγων τῶν προκαλούντων τὴν πρὸς τὰς τέχνας ἐφεκτικότητα, βλέπομεν πάντας τοὺς πατέρας καὶ διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας ὁμολογοῦντας τὴν κοινὴν τῶν εἰκόνων χρῆσιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐπωφελουμένους αὐτὰς πρὸς διδασκαλίαν τῶν πιστῶν, ὡς ἔπραξεν ὁ Νύσσης Γρηγόριος ἐν τῷ ἐγκωμίῳ τοῦ μάρτυρος Θεοδώρου, ὁ Χρυσόστομος, ὁ Νεῖλος, ὁ Ναζιανζηνὸς Γρηγόριος, ὁ μέγας Βασίλειος καὶ ἐκ τῶν Λατί-

νων ὁ Αὐγουστῖνος, ὁ Παυλῖνος καὶ ἄλλοι. Καὶ οὕτως ἔπρεπε νὰ πράξῃ ἡ Ἐκκλησία μετὰ τὴν διὰ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου ἐπελθοῦσαν μεταβολὴν τῶν πραγμάτων· ἀντὶ τῶν κατακομβῶν καὶ τῶν σπηλαίων καὶ τῆς λοιπῆς ταπεινότητος ἡ χριστιανικὴ λατρεία ἔπρεπε νὰ προσλάβῃ τὸ ὕψος αὐτῆς καὶ τὴν λοιπὴν ἐξωτερικὴν μεγαλοπρέπειαν· τὸ ἐν τῷ Χριστιανισμῷ ὑψηλὸν καὶ ἅγιον καὶ θεῖον ἔδει νὰ ἐξυμνηθῇ καὶ διὰ τῆς ἀνθρωπίνης τέχνης, ἀποκαθαιρομένης τῶν ἐθνικῶν αὐτῆς κηλίδων· εἶναι ἀναμφίβολον ὅτι, ὅτε ἐνεφανίσθη ὁ Χριστιανισμός, ἡ ἐθνικὴ τέχνη εἶχε καταπέσει σημαντικῶς. Βεβαίως ἡ τέχνη εἶναι τὸ ἄνθος καὶ τὸ κόσμημα τοῦ πνευματικοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου, οὐχὶ ὅμως καὶ τὸ ὕψιστον· ὑπεράνω τοῦ ὡραίου, ἵσταται τὸ ἀγαθὸν καὶ ἅγιον, ὅτε δὲ παρουσιάσθη ὁ Χριστιανισμός, ἐν αὐτῷ ὑπῆρχε μόνον τὸ ὡραῖον, τοῦτο δὲ διὰ τῆς διαφθορᾶς τῆς τέχνης κατέπεσεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν αἰσθητικῶν ἡδονῶν· ἦτο λοιπὸν φυσικόν, ὅπως τὸ αὐστηρὸν ἠθικὸν πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπιδείξῃ ἐπιφυλακτικότητα καὶ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐθνικὴν τέχνην καὶ τὰ δημιουργήματα αὐτῆς, διότι ἐν αὐτοῖς ἐνέβλεπε τὸ στήριγμα τῆς εἰδωλολατρείας καὶ τὴν μητέρα τῆς ἠθικῆς διαφθορᾶς· ἀφοῦ δὲ φύσις καὶ σκοπὸς τῆς τέχνης εἶναι νὰ ἐξωραΐσῃ τὸ γήϊνον καὶ ἐκ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου καὶ τοῦ περιορισμοῦ αὐτοῦ νὰ ἐξυψωθῇ εἰς ὑψηλότερον καὶ ἰδανικόν, ἦτο ἀνάγκη νὰ προσλάβῃ χαρακτῆρα, ὑψηλότερον καὶ ἰδανικώτερον, καὶ τοῦτο κατωρθώθη διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅστις ἀπεκάλυψεν ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ φωτεινότητι τὸν ὑπεραισθητικὸν κόσμον. Ἐντεῦθεν ἀφ᾽ ἑαυτῆς καταπίπτει καὶ ἡ ἑτέρα ἔνστασις τῶν ἐναντίων, ὅτι δηλ. ἡ ἀρχαία τέχνη οὐ μόνον δὲν ὠφελήθη, ἀλλὰ καὶ ἀπώλεσεν ἐκ τοῦ μετὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ συνδέσμου καὶ ὅτι πραγματοποιήσασα τὸ ἀνυπέρβλητον καὶ ἰδανικὸν προσβλέπει ὡς διδάσκαλος πρὸς τὴν μαθήτριαν χριστιανικήν· ἡ ἀρχαία τέχνη ἐθεοποίησε τὴν φύσιν καὶ τὰς δυνάμεις αὐτῆς καὶ ἐνεργείας, ἐνῷ ὁ Χριστιανισμὸς ἐπνευματοποίησεν αὐτὸς ἔν τε τῇ ὁλότητι αὐτοῦ καὶ τοῖς μερικοῖς φαινομένοις καὶ παρέστησεν ὡς κάτοπτρον τῆς θεότητος, ὡς σύμβολον τῆς θείας δυνάμεως, ἀγάπης καὶ σοφίας· χωρὶς νὰ ἀρνηθῶμεν τὴν μεγάλην ἀξίαν καὶ σημασίαν τῆς ἀρχαίας τέχνης ἐν σχέσει πρὸς τὸ καλὸν καὶ ἠθικὸν ἐν γένει, λέγει τις τῶν θαυμαστῶν αὐτῆς, δὲν πρέπει ὅμως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς νὰ ἀναγνωρίσωμεν ἀνώτερον χαρακτῆρα τῆς διϋλισμένης καὶ ἐξευγενισμένης αἰσθητικότητος, ἐνῷ ἀπ᾽ ἐναντίας διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐξυψώθη ἐν τῇ τέχνῃ ἡ πνευματικὴ ἀρχὴ καὶ ἡ σημασία τῆς ἰδέας. Καθὼς ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ δὲν ἦτο διάλυσις τοῦ θείου ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ μορφῇ, ἀλλὰ διείσδυσις τοῦ θείου ἐν τῷ κόσμῳ τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἀνυψώσῃ αὐτοὺς εἰς τὸν Θεόν, οὕτως ἐν τῇ χριστιανικῇ τέχνῃ καταδείκνυται ἡ τάσις πρὸς τὸ ἀνέφικτον καὶ ἄπειρον, ἡ αἰσθητικὴ ἔκφρασις τοῦ

ὁποίου παρίσταται μόνον ὡς ἀτελὴς ὑπαινιγμὸς καὶ προαίσθησις. Ἐνῷ κέντρον τῆς ἀρχαίας τέχνης εἶναι ἡ φύσις καὶ ἡ φυσικὴ καὶ σωματικὴ μορφή, ἐν τῇ χριστιανικῇ τέχνῃ κέντρον εἶναι τὸ ἐλεύθερον πνεῦμα μετὰ τοῦ πλούτου τῆς συνειδήσεως καὶ τῶν συναισθημάτων, ὁλόκληρος πλούσιος ἰδανικῶν· ἐκεῖ τὸ πνευματικὸν σωματοποιεῖται, παριστώμενον ἐν αἰσθητῇ μορφῇ, ἐνταῦθα τὸ γήϊνον καὶ αἰσθητὸν πνευματοποιεῖται καὶ ἐξευγενίζεται καὶ ἡ μορφὴ καθίσταται σημεῖον καὶ ἔνδειξις τοῦ ὑπεργείου καὶ ἀπείρου.

(Ἕπεται τὸ τέλος)

† ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ ΒΑΦΕΙΔΗΣ

ΗΘΙΚΟΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

1.—Χαίρει καὶ ἀγάλλεται ἡ ψυχὴ καθενὸς Ὀρθοδόξου Χριστιανοῦ, ἀνατεθραμμένου μὲ τὰς αὐστηρὰς Ἀρχὰς καὶ Παραδόσεις τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ὅταν ἀναγινώσκῃ καὶ ἐντρυφᾷ εἰς τὰ ἐκλεκτὰ καὶ ἀπηκριβωμένα Ἠθικοκοινωνικὰ Ἄρθρα τῆς ἀγαπητῆς «***Ὀρθοδοξίας***».

2.—Ὁποία διαφορὰ ἀντιλήψεων καὶ ἀπόψεων ὑπάρχει οὐχὶ βεβαίως ἐν τοῖς Ἀλλοδόξοις, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν ὁμοφρόνων Χριστιανῶν τοῦ αὐτοῦ δόγματος καὶ τῆς αὐτῆς ὁμολογίας! Ὅσοι ἀποκλειστικῶς καὶ ἐνσυνειδήτως στηρίζονται εἰς τὴν ἁγίαν καὶ ἀμώμητον πίστιν τῶν Πατέρων ἡμῶν καὶ ἐξ αὐτῆς κυριωνύμως ἐμπνέονται, ὁπόσον ἀπηκριβωμένοι καὶ συνεπέστεροι ἐν ταῖς σκέψεσιν αὐτῶν, ταῖς Ἠθικοθρησκευτικαῖς καὶ Ἠθικοκοινωνικαῖς, γίνονται: Ὅσοι τοὐναντίον θέλουσι νὰ ἐλευθεριάζωσιν ὀλίγον ἢ πολύ, ἐκ πλάνης ἢ πεποιθήσεως, ἐν τῇ διατυπώσει τῶν ὁμοίων ζητημάτων καὶ προβλημάτων, ὁπόσον ἡττῶνται καταδήλως καὶ προφανῶς ἐν τῇ ἀκριβείᾳ καὶ ἐμβριθείᾳ, ἣν προϋπονοεῖ καὶ ἐπιβάλλει ἡ ἐξ Οὐρανοῦ ἀποκαλυφθεῖσα Θρησκευτικὴ Πίστις καὶ Ἀλήθεια!

3. — Καὶ συμβαίνει ἀκριβῶς ἐνταῦθα τὸ παράτολμον καὶ παράδοξον τοῦτο. Ὅτι οἱ πολλοὶ διανοούμενοι καὶ μελετῶντες ἄνθρωποι, οἱ ἀξιοῦντες ἑαυτοὺς προνομιούχους ἐν τῷ Κόσμῳ τούτῳ, θέλουσι τὰ πάντα ζητήματα καὶ προβλήματα νὰ ἐξαρτῶσιν ἐκ τῶν παρατηρήσεων καὶ δεδομένων τῆς ὁρωμένης Φύσεως, ἐπ᾽ αὐτῆς ἀμέσως ἐπασχολούμενοι καὶ ἐξ αὐτῆς ἀντλοῦντες μονομερῶς τὰ πορίσματα, ὡς ἀληθείας θετικὰς καὶ μαθηματικῶς ἀποδειγμένας. Ἀλλὰ βεβαίως προκειμένου περὶ ἐπιστημονικῶν πορισμάτων τῆς μερικῆς Ἀληθείας, ἐγκεκρυμμένης ἐν αὐτῇ τῇ Φύσει, οὐδὲν τὸ

παράδοξον ὑπάρχει ἐν τῇ τοιουτοτρόπῳ διατυπώσει τῶν τελικῶν αὐτῶν συμπερασμάτων καὶ παρατηρήσεων ἐκ πρώτης ἀρχῆς καὶ ὄψεως.

4.—'Αλλ' ἡ ἐκ τῆς ὁρωμένης Φύσεως προκύπτουσα ἀλήθεια προφανῶς εἶναι μερική, ὅσον σπουδαία καὶ ἂν εἶνε καὶ ὅσον κοπιωδῶς κτᾶται αὕτη. 'Εὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, ὅστις εἶναι τὸ πλέον ἔκδηλον σύμπλεγμα τοῦ ὁρωμένου καὶ τοῦ μὴ ὁρωμένου Κόσμου, εὐθέως καὶ ἄνευ δυσκολιῶν θὰ κατανοήσωμεν τὴν φανερὰν ὕπαρξιν καὶ τοῦ μὴ ὁρωμένου Κόσμου καὶ θὰ ὁμολογήσωμεν μὲ τὸν ἐντονώτερον ἐπιχειρηματικὸν τρόπον τὴν συνύπαρξιν τῶν δύο Κόσμων, ὁρατοῦ τε καὶ ἀοράτου, ὑλικοῦ τε καὶ ἀΰλου, ἀψύχου καὶ ἐμψύχου, φυσικοῦ καὶ μεταφυσικοῦ, σωματικοῦ καὶ πνευματικοῦ. Ἄρα ἡ ἐκ τῆς παρατηρήσεως καὶ μελέτης τῆς Φύσεως ἐπιστημονικῶς ἐκπορευομένη καὶ σημειουμένη ἀλήθεια εἶνε πάντοτε μερικὴ 'Αλήθεια, ὑπέρκειται δὲ αὐτῆς καὶ ἡ ζήτησις τῆς ἄλλης μερίδος οὕτως εἰπεῖν τῆς 'Αληθείας, τῆς ἐκ τοῦ Πνεύματος ἐκπορευομένης καὶ δι' αὐτοῦ κατακυρουμένης.

5.—Εἶνε ἢ δὲν εἶνε ὁ ἄνθρωπος καὶ ὂν θρησκευτικόν, ἐφ' ὅσον διαισθάνεται πνευματικῶς, ψυχικῶς, ὁλοκληρωτικῶς τὴν ἀνάγκην ταύτην τῆς μετὰ τοῦ τελικῶς Ὑψίστου ὄντος συνυπάρξεως καὶ ἐπαφῆς καὶ ἐπαναπαύσεως; Ἔχει ἢ δὲν ἔχει ὁ ἄνθρωπος ἐνσυνείδητον ἐν ἑαυτῷ φωνὴν λαλοῦσαν ἐν μυστηρίῳ ἐπὶ ἀγαθῷ καὶ κακῷ, ἐπὶ δικαίῳ καὶ ἀδίκῳ, ἐπὶ χαρᾷ καὶ λύπῃ, ἐπιδοκιμασίᾳ καὶ ἀποδοκιμασίᾳ, ἐνθουσιασμῷ καὶ μεταμελείᾳ; Οἱ σώφρονες τῶν ψυχολόγων καὶ σοβαρῶς φιλοσοφοῦντες ἀναγνωρίζουσιν ἀπροσμαχήτως τὴν παρατήρησιν ταύτην καὶ πειραματολογικὴν ὁμολογίαν. Καὶ καθὼς ὁ ἄνθρωπος εἶνε σῶμα, σύγκραμα τῆς ὅλης ὁρωμένης Φύσεως, οὕτως εἶνε καὶ πνεῦμα οὐ μόνον διανοούμενον, ἀλλὰ καὶ συναισθανόμενον, ἀκλὰ καὶ βουλόμενον, ἑνιαία τουτέστι τριαδικὴ ἔκφανσις καὶ ἔκφρασις τοῦ μὴ ὁρωμένου Κόσμου, καὶ δὴ τοῦ Πατρὸς καὶ Δημιουργοῦ καὶ Προνοητοῦ τῶν δύο παρατηρουμένων Κόσμων καὶ τῆς ὅλης ἐν γένει Φύσεως καὶ Κτίσεως.

6.—Πῶς λοιπὸν ἐπιζητεῖται δῆθεν ἐπιστημονικῶς ἵνα, αἱ μερικαὶ ἀλήθειαι, αἵτινες προκύπτουσιν ἐκ τῶν δεδομένων καὶ παρατηρήσεων τῆς Φύσεως, ὑποκαταστήσωσι, παρὰ τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν ἀλήθειαν τῆς 'Αληθείας αὐτῆς, τὴν ὅλην ἀπόλυτον 'Αλήθειαν, τὴν ἐκπηγάζουσαν ἀκριβῶς ἔκ τε τοῦ Φυσικοῦ καὶ τοῦ Πνευματικοῦ Κσμου; Μελέται ὁλόκληροι καὶ ἐπιστημονικαὶ ὁμολογίαι ἐν πολλοῖς καθωμολόγησαν τὴν παρατηρουμένην ταύτην ἑτερομέρειαν καὶ κατεσίγασαν ἐνώπιον τοῦ ἐπιστημονικοῦ 'Αγνώστου, προκειμένου περὶ τῶν μεταφυσικῶν καὶ πνευματικῶν προβλημάτων καὶ παρατηρήσεων καὶ ἐκφάνσεων, ὡς ἤδη μεμελετημένος ἐμβριθῶς παρετήρησεν καὶ ἀνέγραψεν ὁ φιλόσπουδος καὶ μελετητὴς ἀδελφὸς ἐν

Χριστῷ Ἅγιος Ἡλιουπόλεως κ. Γεννάδιος ὁ Ἀμαξόπουλος (βλ. ἔργον αὐτοῦ «Ἡ Ἐπιστήμη κατὰ τὸν Herbert Spencer καὶ ὁ Ἀγνωστικισμός», Κων/πολις 1923).

7. — Ἄρα ἐπέκεινα τῶν ὁρίων καὶ ὅρων τῆς θετικῆς λεγομένης καὶ φυσικῆς ἐπιστήμης, οὐδαμῶς ἀποκλείεται καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ λογικὴ μελέτη τῶν πευματικῶν φαινομένων καὶ δεδομένων, τῶν ὁποίων ὑπέροχον καὶ μοναδικὴν θέσιν καὶ τάξιν κατέχει αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, τὸ πάγκαλον τοῦτο καὶ ἰδεῶδες κορύφωμα καὶ σύγκραμα τῶν δύο Κόσμων. Καὶ ἡ τοιαύτη βαθυνουστάτη μελέτη τῆς ψυχολογικῆς καὶ ἀνθρωπολογικῆς συνθέσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἐπιχορηγεῖ ἡμῖν τὸ ἀσφαλὲς καὶ ἀπροσμάχητον συμπέρασμα καὶ κριτήριον τῆς θρησκευτικότητος τοῦ ἀνθρώπου, στηριζομένης ἐπ' αὐτῆς τῆς συναισθηματικῆς καὶ συνειδητικῆς ἐκφάνσεως τοῦ ἀνθρώπου, χαίροντος μὲν καὶ ἐνθουσιῶντος ἐπὶ τῷ ἀγαθῷ καὶ δικαίῳ, λυπουμένου δὲ καὶ ἀχθομένου ἐπὶ τῷ κακῷ καὶ ἀδίκῳ, διαρκῶς καὶ ἀπαρεγκλίτως, πλὴν τοῦ πεπωρωμένου καὶ τελείως διεφθαρμένου ἀνθρωπομόρφου ὄντος ἢ τέρατος.

8.—Καὶ συνάγεται ὅθεν κατ' αὐστηρὰν καὶ ἄτεγκτον λογικὴν ἀκολουθίαν ὅτι, ἐκτὸς τῆς γενικῆς τελεολογίας καὶ σκοπιμότητος τῶν ὄντων καὶ σύμπαντος τοῦ Κόσμου, ἀποκαλύπτοντος ἐν ἑαυτῷ τὸν Ἀγαθὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ Πάνσοφον καὶ Παντοδύναμον Δημιουργόν, ἐκτὸς τοῦ διωμολογημένου ἐνστίκτου καὶ δυναμικότητος ἐν ἅπαντι τῷ Ζωολογικῷ καὶ Φυτικῷ Βασιλείῳ τῆς Φύσεως, καταφανῶς διακρινομένου καὶ παρατηρουμένου, ὡς γεγονότος μὴ ταυτιζομένου πρὸς τὴν ὑλικὴν σύστασιν καὶ σύνθεσιν τῶν ἐνοργάνων καὶ αὐτοκινουμένων ὑπάρξεων, μαρτυροῦντος τὸν μέγαν καὶ ἀπειρόσοφον Πνευματοδότην Δεσπότην, ἐνυπάρχει καὶ τρίτη ὑπέροχος, ὑπερτάτη ἀπόδειξις, τρανόφθογγος καὶ Καθολικὴ δι' ὅλων τῶν αἰώνων καὶ δι' ὅλων τῶν χωρῶν, ἡ πνευματικότης τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ψυχικὴ αὐτοῦ σύνθεσις καὶ ψυχολογικὴ ἀποκάλυψις καὶ ἀδιαφιλονείκητος μαρτυρία τῆς συνειδητότητος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ἐπ' αὐτῆς ἀδιασείστως ἑδραζομένης θρησκευτικότητος αὐτοῦ. *Εὕροις δ' ἂν ἐπιών*, ἀναγράφει ὁ σοφὸς ἐκ Χερωνείας Πλούταρχος (45—125 μ. Χ.), *καὶ πόλεις ἀτειχίστους, ἀγραμμάτους, ἀβασιλεύτους, ἀχρημάτους, νομίσματος μὴ δεομένας, ἀπείρους θεάτρων καὶ γυμνασίων· ἀνιέρου δὲ πόλεως καὶ ἀθέου, μὴ χρωμένης εὐχαῖς, μηδὲ ὅρκοις, μηδὲ μαντείαις, μηδὲ θυσίαις ἐπ' ἀγαθοῖς, μηδ' ἀποτροπαῖς κακῶν, οὐδείς ἐστιν, οὐδ' ἔσται γεγονὼς θεατής* (Πρὸς Κολώτην).

9.—Ἀλλ' ὑπάρχοντος τοῦ μικροῦ πνεύματος, τοῦ τόσον ἄλλως δαιμονίου ἐν ἀνθρώποις καὶ κατακτητικοῦ πάσης ἐπιστήμης καὶ τέχνης καὶ παμμηχανίας, ὑπάρχει κατ' ἀναλογίαν μαθηματικὴν καὶ ἀναγωγὴν φιλο-

σοφικὴν καὶ τὸ Μέγα Πνεῦμα, πρὸς ὃ τείνει ὁρμεμφύτως ὁ ἄνθρωπος, οὗ μιμεῖται τὸ κατ᾿ εἰκόνα καὶ καθ᾿ ὁμοίωσιν καὶ ἐφ᾿ οὗ διαιωνίως καὶ μακαρίως ἐπαναπαύεται.

10.—Ἐὰν βεβαίως οἱ τὰς Φυσικὰς λεγομένας ἐπιστήμας ἐξυπηρετοῦντες σοφοὶ βαυκαλίζονται καὶ ἐνασμενίζουσιν ἀποκαλοῦντες αὐτὰς θετικάς, ὡς συναγούσας θετικῶς καὶ μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας τὰ ἐξ αὐτῶν συμπεράσματα καὶ πορίσματα, οὐδὲν οὐδαμῶς κωλύει ἵνα καὶ τὴν μέθοδον καὶ παρατήρησιν τοῦ φιλοσοφοῦντος ἱεροφάντου ἀποκαλέσωμεν ἐπίσης θετικήν, ὡς συνάγουσαν τὰ πνευματικὰ αὐτοῦ πορίσματα ἐκ δεδομένων ἐπίσης θετικῶν καὶ ἀναντιλέκτων, ξένων μὲν πρὸς τοὺς προκατειλημμένους καὶ μὴ ἐκπνευματιζομένους, οἰκειοτάτων δὲ τοὐναντίον πρὸς τοὺς ἐν εἰλικρινείᾳ ἀγαστῇ καὶ παρρησίᾳ λόγου καὶ ἐπιχειρήματος φιλοσοφοῦντας καὶ διανοουμένους μύστας καὶ παρατηρητάς.

11.— Καὶ καθὼς ὁ φυσιοδίφης μετὰ χαρᾶς καὶ ὑπερηφανείας ἐξαγγέλλει δημοσίᾳ τὰ ἀπηκριβωμένα πορίσματα αὐτοῦ, χρησιμώτατα ἐν τῷ κοινῷ πρακτικῷ καθ᾿ ἡμέραν βίῳ τῶν τε ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν, οὕτω καὶ ὁ πνευματολόγος μετ᾿ ἴσης ὑπερηφανείας καὶ πεποιθήσεως διατρανοῖ πανταχοῦ καὶ πάντοτε τὰς μυσταγωγικὰς παρατηρήσεις καὶ κρίσεις αὐτοῦ, ὡς ἐχούσας ὁμοίως πολλῷ εὐρυτέραν καὶ κοινωφελεστέραν ῥοπὴν καὶ ἐπίδρασιν ἐπὶ ὅλου τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ἀπὸ τοῦ ἀτομικοῦ μέχρι τοῦ κοινωνικοῦ, οἰκογενειακοῦ, ἐκπαιδευτικοῦ, πολιτειακοῦ.

12.—Καὶ ἀναγνωρίζει οὗτος μετριοπαθῶν τὸν αὐτὸν Θεὸν ἐν τῷ ἐνσυνειδήτῳ ἀνθρώπῳ καὶ ἀμερίμνως προσκολλᾶται αὐτῷ. Ἀναγινώσκει ὁμοίως ἐν τῷ γραπτῷ Νόμῳ τῆς Ἀρχαίας Συναγωγῆς τὰς ἐπιλάμψεις αὐτοῦ καὶ τὰς Σιναϊκὰς ἀστραπὰς καὶ λατρεύει αὐτὸν ὡς γνωριμώτατον ἐν ὑπερτάτῳ βαθμῷ ἀπὸ συνειδήσεως αὐτοῦ καὶ λογικῆς ἐμφανείας αὐτοῦ. Προσβλέπει αὐτὸν τέλος κατάφωτον ἐν τῷ νοητῷ ἡλιακῷ στερεώματι τοῦ Εὐαγγελικοῦ φωτός, ἀποκαλυπτόμενον πλέον ἐν σαρκὶ ἀνθρώπου, κατὰ πάντα ὁμοίου ἡμῖν, παρεκτὸς ἀσθενείας καὶ ἁμαρτίας, καὶ θαυμάζει καὶ προσκυνεῖ, διὰ τὸ βάθος καὶ τὸ πλάτος τῆς Ἀγάπης πρὸς τὴν Δημιουργίαν ἐν γένει καὶ τὸ μέγα Πλάσμα τὸν ἄνθρωπον αὐτόν. Καὶ ἑρμηνεύει ὀρθῶς καὶ ἐμβατεύει ἱκανοποιητικῶς εἰς τὰ ἄρρητα ῥήματα τοῦ οὐρανοβάμονος Παύλου, λέγοντος ἐν πλήρει ἐξάρσει πνεύματος καὶ φωτοβόλῳ πίστει: «*Ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ᾿ ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος· καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἑαυτόν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε· καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ*

καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσηται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός» (Φιλιπ. 2, 6-12).

13.—Κατὰ συνέπειαν ἄρα καθὼς τὰ ἐκ τοῦ Φυσικοῦ Κόσμου δεδομένα εἶνε ἐπιστητὰ καὶ κτῶνται μετὰ μελέτην μακρὰν καὶ βαθεῖαν καὶ ἐμβριθῆ, ἀπαραλλάκτως καὶ τὰ δεδομένα τοῦ Πνευματικοῦ Κόσμου εἶνε ἐξ ἴσου κτητὰ καὶ ἐπιστητά Χρήζουσιν ὅμως ταῦτα βαθυτέρας καὶ συντονωτέρας ἀλλὰ καὶ εἰδικωτέρας μελέτης καὶ παρατηρήσεως, καὶ ἐπὶ πλέον τοῦ μεγίστου Κεφαλαίου τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς πίστεως, ἄνευ τῆς ὁποίας τὰ ἐκ τῶν τοιούτων ἐρευνῶν πορίσματα δὲν εἶνε μόνιμα καὶ διαρκῆ. Τούτου ἕνεκα καὶ ὁ Ἅγιος Θεὸς ἐν τῇ ἀκρότητι τῆς Ἀγάπης αὐτοῦ, ἐπιτέμνων τὴν ὁδὸν τῆς ἐλευθέρας ἐρεύνης, ἀπαιτούσης καὶ χρόνον μακρότατον καὶ φῶτα διανοίας διαυγέστατα ἐχαρίσατο οὕτως τὸ ἀνυπέρβλητον δῶρον τῆς Πίστεως, δι' ἧς καθολικῶς πάντες οἱ εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ὡς Σωτῆρα καὶ Θεὸν ἐξ Οὐρανοῦ πιστεύοντες, ἐπαξιοῦνται τῶν διαιωνίων ἐπωφελημάτων αὐτῆς, παρόντων τε καὶ μελλόντων ἀγαθῶν τῆς Ἀπειροευσπλαγχνίας Αὐτοῦ.

14.—Ποίαν ἆρά γε ἱκανοποίησιν προσδίδει ὁ θεωρητικὸς ἐν ταῖς ἐπιστήμαις Ὑλισμός, ἐξαρτῶν τὰ πάντα καὶ προσυγκεντρῶν ἐν τῇ Ὕλῃ αὐτῇ; Ὑπάρχει ἡ Δύναμις ἐν τῇ Ὕλῃ;—Ὑπάρχει.—Ὑπάρχει ἐν τῇ Δυνάμει ἡ Σκοπιμότης; —Ὑπάρχει.—Ὑπάρχει ἐν τῇ Σκοπιμότητι τὸ Πνεῦμα;—Ὑπάρχει.— Πρὸς τί λοιπὸν ἡ προκατειλημμένη ἄρνησις καὶ προφανὴς ἀνακολουθία;—Ἢ ἱκανοποιεῖται ἡ πνευματικὴ τοῦ ἀνθρώπου ὑπόστασις καὶ ὀντότης ἐκ πάσης ἄλλης ἑρμηνείας καὶ ἐκδοχῆς τῆς λεγομένης θετικῆς Φιλοσοφίας, ἀποδιδούσης τὸ κατέχον πανταχοῦ τῆς Φύσεως καὶ Κτίσεως Πνεῦμα εἰς Θεϊσμὸν καὶ Πανθεϊσμόν, ἀπρόσωπα καὶ παράλογα συμπεράσματα, ἐκ καθαρᾶς προσωπικῆς καὶ λογικῆς ζητήσεως καὶ ἐρεύνης, ἀνακολούθως καὶ ἀσυνεπῶς ἐκμαιευόμενα;

15.—Ἀλλὰ τὰ ἀχαλίνωτα θεωρήματα καὶ κοινωνιολογικὰ πειράματα τοῦ νεωτέρου ρεύματος καὶ τάσεως, ἐκφαινόμενα ὡς Χιλιασμός, Κομμουνισμὸς καὶ Τεκτονισμός, ταῦτα ἱκανοποιοῦσι τὸν διανοούμενον καὶ ἐλεύθερον ἄνθρωπον; Οἱ μὲν πρῶτοι ἐν τῇ πλάνῃ αὐτῶν προδικάζουσι τὰ γεγονότα τῶν βλέψεων αὐτῶν καὶ μελετῶν. Οἱ δεύτεροι τοῦτ' αὐτὸ ἐπαναστατοῦσι κατ' αὐτῆς τῆς φυσικῆς καὶ πνευματικῆς συνθέσεως τοῦ ἀνθρώπου, λησμονοῦντες νὰ ἐπισημειώσωσι τὴν θετικὴν ἀρχὴν τῆς ἀνισότητος, ἐγκειμένην ὡς στοιχεῖον ἀναγκαιότατον ἀλληλεγγύης καὶ αὐτοσυνοχῆς ἐν αὐτῷ τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ τε ἰδιώτῃ καὶ ἀμαθεῖ ὡς καὶ ἐν αὐτῷ τῷ προηγμένῳ καὶ ἐπιστήμονι. Οἱ τρίτοι, προκριματικῶς τὰ ἴδια τέλη ὑπερθεματίζοντες, ἀποσπῶνται καὶ χωρίζονται τῆς Πατρῴας Ὁλοκληρίας,

αὐτεγκαυχώμενοι καὶ αὐτοσεμνυνόμενοι, ἄνευ οὐσιαστικοῦ καὶ πραγματικοῦ τέρματος.

16.— Καὶ ὑπέρκειται οὕτως ἀθόρυβος καὶ ἀνυπερφίαλος ὁ μετριόφρων Χριστιανισμός ἀμάχως καὶ ἀπροσμαχήτως ὑπερβάλλων καὶ ὑπερακοντίζων τὰ ποικιλώνυμα τῶν ἀνθρώπων συστήματα καὶ θεωρήματα, ἐναποδεδειγμένος καὶ θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς, ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν προσηρμοσμένος καὶ οἰκεῖος τῇ ἀνθρωπίνῃ Φύσει Ἠθικοθρησκευτικὸς Ὀργανισμός. Οὗτος Διδάσκαλος τῶν Μυστηρίων τοῦ Θεοῦ, Κῆρυξ Ἀληθείας Αὐθεντικῆς, Δύναμις Ἠθικοποιὸς τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, Πυξὶς τῆς Κοινωνίας, Λάβαρον τῆς Πολιτείας, Κρηπὶς τῆς Οἰκογενείας, Στήριγμα τῶν Κοινωνικῶν ναυαγίων καὶ παρακρούσεων, Στέμμα πραγματικὸν παντὸς εὐνομουμένου Κράτους, Ἔθνους, Λαοῦ, Ἴνδαλμα ἰδεῶδες πάσης Ἀριστείας, Εὐγενείας, Μεγαλείου, Αἴγλης, Λαμπρότητος.

17. Τί ἀβλεπτεῖς τὸ λοιπόν, ὦ Ἐπιστήμη; *«Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα»* (Ψαλμ. 18, 2). Ἢ τί ἀμνημονεῖς διὰ τέλους, ὦ Ἀνθρωπότης; *« Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτός, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας»*. (Ἑβρ. 13, 8). Ὁπόσης ἄρα δεῖται εὐλαβείας καὶ στοργῆς καὶ τιμῆς ἡ ζῶσα Ἐκκλησία Αὐτοῦ καὶ οἱ ἐν τῷ ὕψει τοῦ καθήκοντος ἱστάμενοι Λειτουργοὶ Αὐτῆς καὶ Ὑμῶν, καὶ ὁποίας παρ' Ὑμῶν καὶ παρ' ὅλων ἀπολαύουσιν Οὗτοι καὶ Αὕτη εἰλικρινοῦς ἀφοσιώσεως καὶ θεραπείας. Οἱ πολλοὶ τείνομεν κατ' ὀλίγον ἵν' ἀγνοῶμεν τὸ παράπαν Αὐτήν· καὶ πλεῖστοι πειρώμεθα ἐναμίλλως ἐγωϊστευόμενοι νὰ ἐξουδενώσωμεν τὸ ἀνεξουδένωτον Αὐτῆς. Ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ μαρτυρήσωμεν τί κακὸν ἔπραξεν Αὕτη; Ἐδέσμευσεν, ἐπίεσεν, ἠδίκησεν, ἔβλαψεν, ἔφθειρεν; Οὐχὶ βεβαίως, οὐχί. Ἑπομένως δὲν ἐλέχθη ματαίως ὑπὸ τοῦ εἰπόντος ἐν Εὐαγγελίοις: ΚΑΙ ΠΥΛΑΙ ᾼΔΟΥ ΟΥ ΚΑΤΙΣΧΥΣΟΥΣΙΝ ΑΥΤΗΣ».

† Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΕΡΒΑΣΙΟΣ

ΗΘΙΚΟΝ ΔΙΔΑΓΜΑ

«Καθάπερ σκώληξ ὑπὸ τοῦ ξύλου τικτόμενος αὐτὸ πρότερον τὸ ξύλον καταναλίσκει, οὕτω καὶ ὁ φθόνος ἐκείνην πρότερον διαφθείρει τὴν τεκοῦσαν αὐτὸν ψυχὴν καὶ τὸ ἐναντίον ἢ βούλεται τὸν φθονούμενον διατίθησι. Μὴ γάρ μοι τὰ προοίμια σκόπει ἐπὶ τῶν φθονουμένων, ἀλλὰ πρὸς τὸ τέλος ἀφόρα καὶ ἐννόει ὅτι αὐτὴ ἡ κακία τῶν φθονούντων εἰς μείζονα περιφάνειαν ἄγει τοὺς φθονουμένους.... Φύγωμεν, παρακαλῶ, τὴν λύμην τοῦ πάθους καὶ πάσῃ δυνάμει ἐξορίζωμεν τοῦτο τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς».

(Ἰω. Χρυσοστόμου).

Β. ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ Ι. ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΧΑΛΚΗΣ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΠΕΡΙ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΤΙΝΩΝ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ
ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΕΝΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΑΠΟΠΕΙΡΩΝ

(ἐχαράχθησαν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1924.)

Α'

Τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας.

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Ἡ ἕνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν μέγιστον, ὡς γνωστόν, ἔχει κώλυμα καὶ τὰς διαφοράς, τὰς ὑφισταμένας μεταξὺ αὐτῶν καὶ περὶ τὰ ***μυστήρια,*** εἴτε ὡς πρὸς τὸν ***ἀριθμόν,*** εἴτε ὡς πρὸς τὴν τοιαύτην ἢ τοιαύτην ἐκδοχὴν τοῦ ***χαρακτῆρος*** αὐτῶν, εἴτε καὶ ὡς πρὸς τὸν ***τρόπον*** τῆς τελέσεως αὐτῶν. Αἱ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς τελέσεως αὐτῶν διαφοραὶ εἶνε ἴσως ἧττον δυσσυμβίβαστοι τῶν διαφορῶν περὶ τῆς οὐσίας καὶ τοῦ χαρααὐτῶν, ἡ δὲ ***θεία εὐχαριστία*** καὶ κατὰ τοῦτο προέχει μεταξὺ τῶν ἄλλων, μάλιστα μὲν ὡς πρὸς τὸ ζήτημα ***τῆς τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου μεταβολῆς εἰς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ,*** ἔπειτα δὲ ὡς πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦ μυστηρίου ***ὡς θυσίας.*** Ἐπειδὴ οἱ περὶ τὰ σημεῖα ταῦτα διϊστάμενοι πρὸς τὴν ἡμετέραν καὶ τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν τοῦτο πρὸ παντὸς διαμφισβητοῦσι, τὴν συμφωνίαν τῆς παρ' ἡμῖν κρατούσης θεωρίας καὶ πράξεως πρὸς τὴν τῆς Γραφῆς καὶ τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ἐκδοχὴν καὶ πρᾶξιν, διὰ τοῦτο αἱ ἐφεξῆς διατυπούμεναι σκέψεις πρωτίστως ἐρείδονται ἐπὶ τῆς θείας Γραφῆς καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς διαφαινομένης ἀντιλήψεως καὶ πράξεως τῆς πρώτης Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἀκριβῶς δὲ ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς ὁρμώμενος, φρονῶ ὅτι αἱ πολλαὶ καὶ ποικιλόμορφοι ἐν διαστήματι τῶν αἰώνων ἀναφανεῖσαί τε περὶ τοῦ μυστηρίου τούτου ἀντιλήψεις καὶ διαμορφωθεῖσαι γνῶμαι καὶ θεωρίαι τῶν διαφόρων θεολόγων καὶ τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν, αἱ ἐντεῦθεν προκληθεῖσαι ἔριδες καὶ διαμάχαι μεταξὺ αὐτῶν, καὶ αἱ πρὸς εὐαντίληπτόν τινα ἐκδοχὴν αὐτοῦ ἐπιπροσθοῦσαι δυσχέρειαι θὰ ἦσαν ὀλιγώτεραι, ἐὰν περισσότερον προσείχομεν τοῖς ἀρχαιοτέροις

(πρβλ. Κυπριανοῦ Ἐπιστολὴν 63) καὶ ὡρμᾶτο ἡ ἔρευνα ἀφ' ἧς ἀρχῆς καὶ ἀφετηρίας ὤφειλε νὰ ὁρμᾶται. Θὰ ὡρμᾶτο δὲ ἡ ἔρευνα ὅθεν ὤφειλεν, ἐὰν ὡς **τὸ πρῶτον καὶ κύριον** ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ μυστηρίου τούτου ἐλαμβάνετο αὐτὸ ἐκεῖνο, ὅπερ κατήντησεν εἴτε νὰ ὀλιγωρῆται ἢ καὶ ρητῶς νὰ διαμφισβητῆται, εἴτε νὰ ἀξιῶται μὲν προσοχῆς, ἀλλ' ὡς δευτερεῦον, ὡς ἐν προσθήκης μέρει. Πᾶσα δηλ. περὶ τοῦ μυστηρίου τούτου ζήτησις πρέπει νὰ ὁρμᾶται ἀπὸ τῆς ἐννοίας τῆς **θυσίας,** ὡς τοῦ πρώτου καὶ θεμελιώδους ἔν τε τῇ συστάσει καὶ ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ μυστηρίου τούτου· Τὸ ἕτερον, τὸ καὶ πολυμάχητον ἀποβὰν ζήτημα τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης ἐκδοχῆς τῶν αἰσθητῶν τοῦ μυστηρίου στοιχείων, τῆς τοῦ **ἄρτου** καὶ τοῦ **οἴνου** ἰδιότητος μετὰ τὴν εὐλογίαν αὐτῶν καὶ καθαγίασιν, τὸ ζήτημα τοῦτο θὰ παρηκολούθει τῇ ἐννοίᾳ τῆς θυσίας καὶ θὰ ἐλάμβανε λύσιν ἀναλογοῦσαν ἐκείνῃ, λύσιν ὁπωσδήποτε ἁπλῆν καὶ τῇ ἀπερίττῳ θρησκευτικῇ συνειδήσει καὶ ἀντιλήψει τῶν πιστῶν εὐάρμοστον, ἄνευ τινὸς ἀνάγκης τῶν περιέργων ἀποριῶν καὶ ζητήσεων καὶ τῶν λεπτολόγων διορισμῶν καὶ ἐπιδιορισμῶν τῶν θεολογούντων. Ἀλλ' ἔχομεν ἐν τῷ μυστηρίῳ τούτῳ κατὰ πρῶτον λόγον **θυσίαν**;

Εἶνε γνωστὴ καὶ ὡμολογημένη σήμερον ἡ μεταξὺ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου καὶ τῶν λεγομένων **Συνοπτικῶν** ὑπάρχουσα διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ Κύριος ἔφαγε μετὰ τῶν δώδεκα τὸ τελευταῖον αὐτοῦ δεῖπνον, μικρὸν πρὸ τῆς παραδόσεως αὐτοῦ καὶ συλλήψεως. Κατὰ τὴν ἀφήγησιν τῶν Συνοπτικῶν, τὸ δεῖπνον τοῦτο ἦτο αὐτὸ τὸ εἰθισμένον τοῦ ἑβραϊκοῦ πάσχα (Ματθ. 26, 19-20. Μαρκ. 14, 12-17. Λουκ. 22, 7. 13-15), ἐν ᾧ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου ἡ νὺξ τοῦ εἰρημένου δείπνου καὶ τῆς παραδόσεως τοῦ Κυρίου δὲν ἦτο ἡ νὺξ τοῦ Πασχαλίου δείπνου καὶ ἀμνοῦ, ἀλλ' ἡ ἀμέσως προηγηθεῖσα (Ἰωάν. 13, 1-2. 30, 18, 1-2, 28. 19, 31, 41-42), οὕτως ὥστε προέλαβεν ὁ Κύριος **κατὰ μίαν ἡμέραν** καὶ ἐτέλεσεν ἀντὶ τοῦ εἰθισμένου πασχαλίου δείπνου οἱονεὶ τὸ **ἀντίτυπον** αὐτοῦ, προειδὼς τὴν ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ, **πρὸ τῆς τοῦ Πάσχα ἑορτῆς,** παράδοσιν ἑαυτοῦ. Ἡ ἀκρίβεια τῆς χρονολογίας τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου, παρὰ τὴν ἐναντίαν γνώμην τινῶν, καταφαίνεται ἐξ ἄλλων τε περιστατικῶν καὶ ἐκ τούτου ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἀφήγησιν τῶν Συνοπτικῶν ἐν τῷ εἰρημένῳ δείπνῳ τοῦ Κυρίου γίνεται χρῆσις **ἄρτου συνήθους,** καὶ ὄχι ἀζύμων, ὡς ὤφειλε καὶ εἴθιστο νὰ γίνηται ἀποκλειστικὴ χρῆσις ἀζύμων κατὰ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς μεγάλης ταύτης ἑορτῆς, τῆς ἐκ τούτου καλουμένης καὶ **ἑορτῆς τῶν ἀζύμων.**

Καίτοι λοιπὸν ὃ ἐτέλεσε δεῖπνον ὁ Κύριος μετὰ τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν δὲν ἦτο τὸ αὐτὸ καὶ τὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ νομικοῦ πάσχα, πλὴν δὲν ἦτο καὶ ὅλως ἄσχετον πρὸς αὐτό, ἀλλ' ἐπεῖχε πρὸς ἐκεῖνο θέσιν **ἀντι-**

τύπου ὡς πρὸς ***τύπον,*** καὶ ἀπετέλει, οὕτως εἰπεῖν, τὸ πασχάλιον δεῖπνον τῆς ***Καινῆς Διαθήκης,*** τὸ δεῖπνον τοῦ ***σταυρωσίμου Πάσχα,*** τὸν ἑορτασμὸν τῆς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ θυσίας ***τοῦ ἀληθινοῦ ἀμνοῦ τοῦ Θεοῦ,*** τοῦ ἀρνίου τοῦ ἀπὸ αἰώνων προωρισμένου ὅπως ἄρῃ ἐφ' ἑαυτὸ τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου, καὶ διὰ τοῦ ἰδίου ***ἐξιλαστηρίου*** αἵματος τοῦτο μὲν διενεργήσῃ ***ἐφάπαξ*** τὴν τοῦ Θεοῦ ἐξιλέωσιν καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν καταλλαγὴν τῶν ἀνθρώπων (Ἰωάν. 1, 29, 1. Ἰωάν. 2, 2. 4, 10. Ἀπυκ. 5, 6. 8-9, 7, 19. Ρωμ. 3, 25. 1. Κορ. 5, 7. Ἐφ. 5, 2. Ἑβρ. 7, 27. 9, 12. 26. 28. 10, 10. 12. 14. 1 Πέτρ. 1, 19. 2, 24), τοῦτο δὲ γένηται ἀρχηγὸς καὶ μεσίτης τῆς νέας καὶ κατὰ πάντα τελειοτέρας διαθήκης τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, παρὰ τὴν πάλαι διὰ τοῦ Μωϋσέως γενομένην πρὸς τὸν Ἰσραὴλ (Ἑβρ. 8, 6. 9, 15. 12, 24. 1 Τιμ. 2, 5-6). Ὅσα περὶ τούτου, εἴτε προανηγγέλθησαν ὑπὸ παλαιῶν προφητῶν (Ἡσ. 53, 4-12. Δαν. 9, 24), εἴτε προϋπεδείχθησαν ὑπὸ τοῦ Κυρίου αὐτοῦ (Ματθ. 20, 28. Ἰωάν. 2, 19-21), εἴτε, ἀποτελοῦντα τὴν θεμελιώδη ὑπόθεσιν τοῦ κηρύγματος τῶν θείων Ἀποστόλων ἐν οἷς τε προφορικῶς ἐδίδασκον καὶ ἐν οἷς γραπτῶς κατέλιπον ἡμῖν, εὑρίσκονται κατεσπαρμένα ἐν ταῖς περισωθείσαις ἡμῖν ἀπ' αὐτῶν συγγραφαῖς, ἅπαντα χρησιμεύουσιν ὡς τόσα σχόλια διαφωτιστικὰ τῆς σημασίας καὶ τοῦ στόχου τῶν γνωστῶν ὀλιγοστίχων ῥημάτων, ἅτινα ἀναφέρονται εἰς τὴν σύστασιν τοῦ μεγάλου χριστιανικοῦ μυστηρίου τῆς ***θείας εὐχαριστίας***, ἔχουσι δὲ τὸν αὐτὸν κατ' οὐσίαν τύπον καὶ παρὰ τοῖς τρισὶ συνοπτικοῖς Εὐαγγελισταῖς. «Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν ἄρτον καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς καὶ εἶπε: Λάβετε φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου· καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων: πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πίω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου» (Ματθ. 26, 26-29. Μάρ. 14, 22-25). Τὰ αὐτὰ μὲν καὶ παρὰ τῷ Λουκᾷ, ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς ἀφορῶσιν εἰς τὴν τέλεσιν τοῦ πασχαλίου δείπνου ἀναλυτικώτερόν πως, ἐν δὲ τοῖς ἀφορῶσιν εἰς αὐτὴν τὴν σύστασιν τοῦ μυστηρίου τῆς εὐχαριστίας ***μετὰ μικρῶν τινων προσθηκῶν,*** καὶ τούτων ἰδιαιτέρως ἐξαιρουσῶν τὸν δεύτερον στόχον τῆς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ θυσίας, τὴν καθιέρωσιν ***τῆς νέας μετὰ τοῦ Θεοῦ διαθήκης.*** «Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ φάγω ἐξ αὐτοῦ ἕως ὅτου πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ. Καὶ δεξάμενος (τὸ) ποτήριον εὐχαριστήσας εἶπε· Λάβετε τοῦτο καὶ διαμερίσατε ἑαυτοῖς· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πίω

ἀπὸ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου ἕως ὅτου ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἔλθῃ. Καὶ λαβὼν ἄρτον εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων· **τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.** Ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι λέγων· **τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ Καινὴ Διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον»** (Λουκ. 22, 15-20). [1])

Ἡ ὅλη πρᾶξις, ἡ ἀναγραφομένη μὲν καὶ διαφωτιζομένη διὰ τοιούτων λόγων, μικρὸν δὲ πρὸ τῆς παραδόσεως γενομένη, ἐν αὐτῇ τῇ παραμονῇ τῶν κοσμοσωτηρίων αὐτοῦ παθῶν, κατὰ τὴν προφανῆ αὐτῆς ἀφορμὴν καὶ ἀναφορὰν προφανῆ ἔχει καὶ τὸν στόχον, εἶνε δὲ οὗτος οὐδεὶς ἄλλος ἢ νὰ παραδοθῇ τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Καινῆς Διαθήκης τὸ **εἶδος** καὶ ὁ **τύπος** τῆς αὐτῇ ἁρμοζούσης **θυσίας,** τῆς θυσίας ἐκείνης, ἥτις ἀναμιμνήσκουσα καὶ κατά τινα ἔννοιαν συνεχίζουσα τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ αἵματι ἐπὶ ἐξιλεώσει τῶν τοῦ κόσμου ἁμαρτιῶν καὶ ἐπὶ ἐγκαινίσει τῆς νέας καὶ πνευματικῆς τοῦ Θεοῦ διαθήκης ὅσον οὔπω τελουμένην προσφορὰν καὶ θυσίαν τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ μονογενοῦς, ἔμελλε μὲν διὰ παντὸς μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος τούτου νὰ ἀντικαταστήσῃ πάσας τὰς προσφορὰς καὶ θυσίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, δι' ὃν ὅμως εἶχε χαρακτῆρα πνευματικόν, θὰ ἦτο **ἀναίμακτος,** ὑπὸ ὡρισμένα αἰσθητὰ εἴδη τελουμένη, τὸ τοῦ **ἄρτου** καὶ τὸ τοῦ **οἴνου,** τοῦ μὲν ἐκπροσωποῦντος τὸ ἴδιον αὐτοῦ **σῶμα,** τοῦ δὲ τὸ ἴδιον αὐτοῦ **αἷμα.**

---

[1]) Εἶνε ἀξιοσημείωτον ὅτι παρὰ τῷ Ἰωάννῃ, ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῶν τοῦ εἰρημένου προπασχαλίου δείπνου (13, 1 καὶ ἑξ.) δὲν γίνεται μνεία τῆς ἱδρύσεως τοῦ νέου τούτου θεσμοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Νέας Διαθήκης, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, διότι δὲν εἶχε τὶ νὰ προσθέσῃ αὐτὸς εἰς τὴν τῶν ἄλλων ἀφήγησιν. Ἐνδέχεται ὅμως νὰ εἶχεν ἡ παράλειψις αὕτη καὶ ἄλλην αἰτίαν, αὐτὰ ἐκεῖνα, ὅσα ἐν ἄλλῃ ἀκολουθίᾳ λόγου (6, 26-63) ὁ αὐτὸς Εὐαγγελιστὴς παρέθηκεν ἐκ τῶν τοῦ Κυρίου λόγων **περὶ τοῦ ἐξ οὐρανοῦ καταβάντος ἄρτου.** Ὁλόκληρος βεβαίως ἡ περικοπὴ αὕτη δυσκόλως δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὡς ἀναφερομένη εἰς τὸν θεσμὸν τῆς θείας εὐχαριστίας, καὶ ἤδη ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ὑπῆρξαν οἱ ἐννοήσαντες τὰ τῆς προκειμένης περικοπῆς ἀσχέτως πρὸς τὴν θείαν εὐχαριστίαν καὶ συσχετίσαντες αὐτὰ πρὸς τὴν ὅλην τοῦ Κυρίου ἐπὶ τῆς γῆς ἐπιφάνειαν καὶ ἐνέργειαν. Οὕτως ὁ Μέγας Βασίλειος (ἐπιστολὴ 8η.) :«Καὶ ὁ τρώγων με, φησί, ζήσεται δι' ἐμέ. Τρώγομεν γὰρ αὐτοῦ τὴν σάρκα κοινωνοὶ γινόμενοι **διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως καὶ τῆς αἰσθητῆς ζωῆς** τοῦ Λόγου καὶ τῆς Σοφίας. Σάρκα γὰρ καὶ αἷμα πᾶσαν αὐτοῦ τὴν μυστικὴν ἐπιδημίαν ὠνόμασε καὶ τὴν ἐκ πρακτικῆς καὶ φυσικῆς καὶ θεολογικῆς συνιστῶσαν διδασκαλίαν ἐδήλωσε, δι' ἧς τρέφεται ψυχὴ καὶ πρὸς τὴν τῶν ὄντων τέως θεωρίαν παρασκευάζεται». Καὶ οὕτως ὅμως οἱ στίχοι τῆς περικοπῆς 52-56 («καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μου ἐστίν...... ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα........), παρὰ τὴν γενικότητα τοῦ λόγου, ὑπεμφαίνουσί τινα ἀναφορὰν πρὸς τὸν μέλλοντα αὐτοῦ σταυρικὸν θάνατον καὶ τὸν ἐπὶ ἀναμνήσει καὶ συνεχίσει τῆς θυσίας ταύτης ἱδρυθησόμενον θεσμὸν τῆς θείας εὐχαριστίας.

Ἐκφραστικὰ τῆς ἀναφορᾶς πρὸς τὸν σταυρικὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καὶ δηλωτικὰ τῆς ἐννοίας τῆς θυσίας εἶνε ὅσα καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος διαλαμβάνει περὶ τοῦ ***κυριακοῦ δείπνου*** ἐξ ἀφορμῆς ἄλλων τινῶν ἀτοπιῶν καὶ τῶν ἀταξιῶν καὶ ἀνωμαλιῶν, ὅσαι εἶχον εἰσχωρήσει εἰς τὴν ἐν Κορίνθῳ Ἐκκλησίαν περὶ τὴν τέλεσιν τῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ, ἐν πολλῇ τιμῇ καὶ χρήσει ὑπαρχουσῶν ***ἀγαπῶν*** καὶ τοῦ συναπτομένου αὐταῖς ***δείπνου τοῦ Κυρίου.*** Ἐκ τῶν ἄλλων ἀτοπιῶν ἦτο καὶ ἡ ἀδιάκριτος βρῶσις τῶν εἰδωλοθύτων καὶ ἡ ἀδιάκριτος τῶν πιστῶν συμμετοχὴ εἰς συμπόσια ἐθνικῶν, συγκροτούμενα μετὰ θυσίας καὶ προσφορὰς εἰς τὰ εἴδωλα (1 Κορ. 8, 1-15, 10, 14-33). Αἱ δὲ περὶ τὰς ***ἀγάπας,*** καὶ τὸ ***κυριακὸν δεῖπνον*** ἀταξίαι ἦσαν τοιαῦται. Συνερχόμενοι οἱ πιστοὶ πρὸς τὴν τέλεσιν τοῦ ***κυριακοῦ δείπνου,*** συνεκρότουν καὶ κοινὰ συσσίτια, τὰς ***ἀγάπας,*** τὰς ἐκδηλώσεις ταύτας τῆς παραδειγματικῆς φιλαδελφίας τῶν πρώτων χριστιανῶν, ἐχούσας τοῦτο τὸ ἴδιον, ὅτι οἱ εὐποροῦντες ἐδαπάνων χάριν τῶν ἀπόρων ἀδελφῶν. Αἱ παρεισαχθεῖσαι ἐν Κορίνθῳ ἀταξίαι φαίνονται συνιστάμεναι εἰς τοῦτο, ὅτι αἱ κοιναὶ αὗται συνάξεις εἶχον ἀποβάλει τὸν πρῶτον καὶ ἱερὸν αὐτῶν χαρακτῆρα, καὶ οἱ εὐποροῦντες, μὴ ἀναμένοντες τὴν προσέλευσιν καὶ τῶν ἀπόρων, ἤσθιον καὶ τὰ ἐκείνοις ἀνήκοντα, καὶ συνέβαινεν ὥστε ὁ μὲν νὰ πεινᾷ, ὁ δὲ νὰ μεθύῃ (1 Κορ. 11, 20-22. 31-34). Καὶ δὲν ἐθίγετο μὲν ἀμέσως ἡ ἱερότης αὐτοῦ τοῦ κυριακοῦ δείπνου, αἱ συμβαίνουσαι ὅμως ἀταξίαι ἐμαρτύρουν ἔλλειψιν τοῦ πρὸς μετοχὴν τοιούτου μυστηρίου ἀπαιτουμένου φρονήματος. Ἐκ τούτου ὁρμῶνται καὶ πρὸς διόρθωσιν τοῦ κακοῦ ἀποβλέπουσιν ὅσα ὁ Ἀπόστολος ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ ἔγραφε πρὸς τοὺς Κορινθίους ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπιτίμησιν αὐτῶν διὰ τὰ περὶ τὰς ἀγάπας συμβαίνοντα ἀτοπήματα. Προέχουσι τὰ ***ἱστορικῶς*** εἰρημένα, τὰ καὶ ἔχοντα πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν περὶ τῆς συστάσεως τοῦ κυριακοῦ δείπνου ἀφήγησιν τῶν Συνοπτικῶν, καὶ μάλιστα τὴν τοῦ Λουκᾶ, καὶ δὴ μετὰ ῥητῆς δηλώσεως, ὅτι ἀπὸ τοῦ Κυρίου αὐτοῦ παρέλαβεν ὅ,τι παρέδωκεν αὐτοῖς περὶ τούτου (1 Κορ. 11, 22-26). «Ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς, τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδετο, ἔλαβεν ἄρτον καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ εἶπε· Λάβετε φάγετε, τοῦτο γάρ ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ***ἐμὴν ἀνάμνησιν.*** Ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι λέγων· Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ ***καινὴ διαθήκη*** ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τοῦτο ποιεῖτε, ὁσάκις ἂν πίνητε, ***εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.*** Ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίετε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνετε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε (εἶνε ***ὁριστική,*** δηλοῦτε καὶ ἀναγγέλλετε ἐπισήμως τὴν πρὸς τὸν Κύριον σχέσιν τῶν τελουμένων), ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ».

Ὅτι ἐν τῇ ἀφηγήσει ταύτῃ, ὅπως καὶ ἐν τῇ τῶν Συνοπτικῶν, ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος σημαίνουσι πλέον τι ἢ ἁπλᾶ **σύμβολα,** τοῦτο ὀρθῶς μὲν νοεῖται καὶ πιστεύεται, ἧττον ὅμως ἀσφαλῶς ἐρείδεται ἐπὶ τοῦ ῥήματος **ἐστί,** ἄλλως τε καὶ μὴ χρησιμοποιηθέντος ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ὡς ὁμιλοῦντος ἐν ἄλλῃ γλώσσῃ, τῇ ἀραμαϊκῇ. Καὶ ἀνεξαρτήτως ὅμως τούτου, ἀπό τε τῶν θύραθεν καὶ ἀπ᾿ αὐτῶν τῶν βιβλίων τῆς Κ. Διαθήκης εἶνε γνωστὴ ἡ καὶ ἐπὶ ἁπλῶν παρομοιώσεων καὶ εἰκόνων καὶ μεταφορῶν καὶ παραβολῶν καὶ συμβόλων καὶ σημαινόντων καὶ ἐπεξηγήτων χρῆσις τοῦ αὐτοῦ ῥήματος (πρβλ. Ματθ. 5, 13. 9, 13. 12, 7. 13, 38-39. Λουκ. 8, 9. 11. 20, 17. Ἰωάν. 15, 1. 5. 16, 17. 18. Πράξ. 10, 17. Κορ. Α΄ 9, 2. 10, 4. 12, 26 κ. ἄλλ.) Εἶνε μᾶλλον διαφωτιστικὰ τῆς διανοίας τοῦ Ἀποστόλου ὅσα ἀμέσως συνάγει ἐκ τῶν προρρηθέντων καὶ ἐπάγεται (στιχ. 27-29). «Ὥστε, ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως, **ἔνοχος ἔσται τῷ σώματι καὶ τῷ αἵματι τοῦ Κυρίου.** Δοκιμαζέτω δὲ ὁ ἄνθρωπος ἑαυτὸν καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. Ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, **κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου».** Φρονεῖ δηλ. ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἐν τῷ κυριακῷ δείπνῳ παρίσταται μὲν ὑπὸ τὰ ὁρατὰ στοιχεῖα τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου, τοῦ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ προσενεγκόντος ἑαυτὸν θυσίαν ἄμωμον, ἀλλ᾿ ὅτι συγχρόνως πρόκειται οὐχὶ περὶ βρώσεως καὶ πόσεως ἁπλῶν τινων **συμβόλων** ἢ **συμβολιζόντων,** ἀλλὰ περὶ **πραγματικῆς κοινωνίας τῶν συμβολιζομένων,** αὐτοῦ τοῦ σώματος καὶ αὐτοῦ τοῦ αἵματος τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν σφαγιασθέντος Χριστοῦ. Ἐπικυροῖ τοῦτο ὅ,τι ἐν ἄλλῃ ἀκολουθίᾳ λόγου αὐταῖς λέξεσι λέγει ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος (αὐτόθι 10, 16) «τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστι ; τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστι ;».

Δὲν εἰσχωρεῖ ἀμφιβολία ὅτι λέγων ταῦτα ὁ Ἀπόστολος ὑπονοεῖ **μεταβολήν** τινα ἐπερχομένην εἰς τὸν κοινὸν ἄρτον καὶ εἰς τὸν κοινὸν οἶνον. Ἀμφιβολία εἰσχωρεῖ μόνον ὡς πρὸς τὸν ἀκριβῆ καθορισμὸν τῆς **μεταβολῆς** ταύτης, καὶ τοῦτο, διότι δὲν ὑπάρχει **ἑνὸς μόνου εἴδους μεταβολή.** Γνωρίζομεν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ὅτι ὑπῆρχον μὲν οἱ ἀποδόντες τῇ θείᾳ εὐχαριστίᾳ **συμβολικὴν** σημασίαν καὶ ἐπὶ τὸ πνευματικώτερον ἐκλαβόντες καὶ παραστήσαντες τὰ περὶ τῆς βρώσεως τοῦ Κυριακοῦ σώματος καὶ τῆς πόσεως τοῦ Κυριακοῦ αἵματος (πρβλ. Κλήμεντος Ἀλεξ. Παιδαγ. 2, 2 Ὠριγέν. εἰς Ματθαῖον 11, 14. Τερτυλλιανοῦ Adv. Marcion IV, 19. 40. De orat 6. de resurr. Carn. 8. Εὐσεβίου Ἐκκλησ. Θεολογ. 3, 12. Ἀθαν, πρὸς Σεραπίωνα 4, 19. Αὐγουστιν. Epist. 98 ad Bonifat. 9). Ὑπῆρχον ὅμως καὶ οἱ ἀποδεχόμενοι μὲν μεταβολὴν μετὰ

τὴν εὐλογίαν (Ἰουστίνου 1 Ἀπολ. 66), ἀλλὰ μεταβολὴν μὴ θίγουσαν αὐτὴν τὴν φύσιν καὶ σύστασιν τῶν αἰσθητῶν στοιχείων. Τοὐλάχιστον τὰ τοῦ Εἰρηναίου (Κατὰ αἱρέσεων IV, 18, 5) ἀβιάστως δὲν δύνανται νὰ νοηθῶσιν ἄλλως. «Πῶς. . . . τὴν σάρκα λέγουσιν εἰς φθορὰν χωρεῖν καὶ μὴ μετέχειν τῆς ζωῆς, τῆς ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ τρεφομένην; . . . ὡς γὰρ ἀπὸ γῆς ἄρτος, προσλαμβανόμενος τὴν ἔκκλησιν τοῦ Θεοῦ, οὐκέτι κοινὸς ἄρτος ἐστίν, ἀλλ' **εὐχαριστία** ἐκ δύο πραγμάτων συνεστηκυῖα, **ἐπιγείου τε καὶ ἐπουρανίου,** οὕτω καὶ τὰ σώματα ἡμῖν» (πρβλ. καὶ V, 2, 2-3).

Γνωστὸν μὲν ἐπίσης ἀπὸ τῶν ἐφεξῆς χρόνων τῆς ἔτι ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας ὅτι ἡ τῶν στοιχείων μεταβολὴ οὐ μόνον διδάσκεται καὶ ἐξαίρεται, ἀλλ' ἐκφράζεται καὶ διὰ λέξεων μᾶλλον ἢ ἧττον παρεμφερῶν πρὸς τὸν βραδύτερον, κατὰ τοὺς μέσους χρόνους, καθιερωθέντα ὅρον τῆς **μετουσιώσεως** (transsubstantiatio), καὶ οὕτως ὅμως, καὶ παρὰ τὴν χρῆσιν τῶν τοιούτων ὅρων **(ἀνάδειξις, μεταποίησις, μετασκευή, μεταστοιχείωσις)** δὲν εἶνε ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, ὅτι πάντες ἐκδέχονται τὴν μεταβολὴν ταύτην ὁμοιομόρφως, ἀλλὰ παρὰ τοὺς **προφανῶς** ἐκλαμβάνοντας αὐτὴν κατὰ τὴν συνήθη ἐκδοχὴν τῆς μετουσιώσεως (ὡς ὁ Ἀμβρόσιος Μεδιολάνων Detrimitate VIII, ὁ Χρυσόστομος, ὁμιλ. 45 εἰς Ἰωάννην καὶ ὁ Δαμασκηνός, ἔκθεσις τῆς ὀρθοδ. πίστεως Δ' 13), δὲν δύναται μετὰ βεβαιότητος νὰ λεχθῇ, ὅτι καὶ οἱ *ἄλλοι* τοῦτο νοοῦσι, διὰ μόνον τὸν λόγον, ὅτι ποιοῦνται χρῆσιν ὁμοίων λέξεων [1]). Ἐν τῇ γλώσσῃ τῇ ἐκκλησιαστικῇ πατέρων τε καὶ ᾀσματογράφων ἐκφέρονται πολλάκις διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως πλείονα καὶ διαφέροντα εἴδη ἐνεργημάτων τοῦ Θείου Πνεύματος, καὶ ἡ λέξις λ. χ. **ἀνάδειδειξις,** ἡ χρησιμοποιουμένη ὑπὸ τοῦ Μ. Βασιλείου ἐπὶ τῆς μεταβολῆς τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου τῆς θείας εὐχαριστίας (περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος 28),

---

[1]) Εἶναι κατὰ τοῦτο διδακτικὰ τὰ τοῦ Θεοδωρήτου Κύρου (Ἐρανιστ. 1, 25)· «τοὺς τῶν θείων μυστηρίων μεταλαμβάνοντες μὴ τῇ φύσει τῶν βλεπομένων προσέχειν, ἀλλὰ διὰ τῆς ὀνομάτων ἐπαλλαγῆς πιστεύειν **τῇ ἐκ τῆς χάριτος γενομένῃ μεταβολῇ.** Ὁ γὰρ δὴ τὸ σῶμα σῖτον καὶ ἄρτον προσαγορεύσας (ὡς ἐν Ἰωάν. 12, 24), οὗτος τὰ ὁρώμενα σύμβολα τῇ τοῦ σώματος καὶ αἵματος προσηγορίᾳ τετίμηκεν, οὐ τὴν φύσιν μεταβαλών, ἀλλὰ τὴν χάριν τῇ φύσει προστιθεὶς (καὶ κατωτέρω 2, 125). **Οὐδὲ γὰρ μετὰ τὸν ἁγιασμὸν τὰ μυστικὰ σύμβολα τῆς οἰκείας ἐξίσταται φύσεως·** μένει γὰρ ἐκ τῆς προτέρας οὐσίας καὶ τοῦ σχήματος καὶ τοῦ εἴδους καὶ ὁρατά ἐστι καὶ ἁπτά, οἷα καὶ πρότερον ἦν, νοεῖται δὲ ὅπερ ἐγένετο καὶ πιστεύεται καὶ **προσκυνεῖται** ὡς **ἐκεῖνα ὄντα, ἅπερ πιστεύεται».** Δὲν ἀποκλείεται τοιαύτη ἐκδοχὴ οὐδ' ἐφ' ὅσον ὁμιλεῖ ὁ Κύριλλος Ἱεροσολύμων ἐν ταῖς μυσταγωγικαῖς κατηχήσεσιν ἐπανειλημμένως, οὐδ' ἐπ' αὐτῶν τῶν τοῦ Γρηγορίου Νύσσης ἐν τῷ μεγάλῳ κατηχικῷ λόγῳ ἀναπτυσσομένων παρὰ πᾶσαν τὴν χρῆσιν τοῦ ῥήματος **μεταποιεῖσθαι».**

ἡ αὐτὴ εὐχρηστεῖ καὶ παρὰ τῷ αὐτῷ καὶ ἐπὶ τῶν ἐν ἄλλοις μυστηρίοις καὶ ἱεροτελεστίαις τελουμένων τε καὶ τελειουμένων, ***ἄνευ τινὸς ὑπονοίας μετουσιώσεως*** κατὰ τὴν κοινὴν καὶ κυρίαν ἐκδοχὴν τοῦ ὅρου τούτου [1]) Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ λέξις ***μεταστοιχείωσις*** (μεταστοιχειοῦν ἢ μεταστοιχίζειν), ἡ μάλιστα παρεμφερὴς ἐκείνη, ἀπαντᾷ παρὰ Κυρίλλῳ Ἀλεξανδρείας (περὶ τῆς ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρείας τοῦ Θεοῦ, 11, 405. 14, 482. 17,614) καὶ ἐπὶ τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ χριστιανικοῦ βίου καὶ ἐπ᾽ αὐτῆς τῆς ἀλληγορικῆς ἑρμηνείας τουτέστιν ἐπὶ μεταβολῶν, αἵτινες ἔχουσι μέν τινα μυστικὸν καὶ πνευματικὸν χαρακτῆρα, ἥκιστα ὅμως δύνανται νὰ ἐκληφθῶσιν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ***μετουσιώσεως***. Τοῦτ᾽ αὐτὸ δύναται νὰ νοηθῇ καὶ περὶ τῆς εἰρημένης παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ μεταβολῆς, ὅτι δηλ. δὲν εἶνε μὲν ἀποδεδειγμένη ἀνένδεκτος ἡ ἐκδοχὴ αὐτῆς κατὰ τὴν κοινὴν ἔννοιαν τῆς μετουσιώσεως, κάλλιστα ὅμως δύναται νὰ νοηθῇ καὶ ἄλλως, ὡς μεταβολὴ πραγματικὴ μέν, ἐπὶ τὸ πνευματικώτερον καὶ μυστικώτερον, ὄχι ὅμως καὶ οὐσιαστική.

Ὑπὲρ τοιαύτης πνευματικωτέρας πως ἐκδοχῆς δύνανται ἴσως νὰ προσαχθῶσι καὶ ἀναλογίαι τινὲς ἐξ αὐτῆς τῆς πρώτης πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς. Ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ 10ου κεφαλαίου πάντως ὑπαινίσσεται ὁ Ἀπόστολος τὰ δύο θεμελιώδη μυστήρια τῆς νέας χάριτος, τὸ τοῦ ***βαπτίσματος*** καὶ τὸ τῆς ***θείας εὐχαριστίας,*** ὑποδεικνύων καὶ τοὺς ***τύπους*** αὐτῶν ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὸν μὲν τύπον τοῦ βαπτίσματος ἐν ταῖς δυσὶ πρώτοις στίχοις, τὸν δὲ τῆς θείας εὐχαριστίας ἐν τοῖς ἑπομένοις δυσὶ (3-4) «καὶ πάντες ***τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον*** καὶ πάντες ***τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον.*** Ἔπινον γὰρ ***ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας,*** ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός». Ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ μὲν μάννα, ᾧ ἐτρέφοντο οἱ Ἰσραηλῖται ἐν τῇ ἐρήμῳ, ***ὡς βρώματος πνευματικοῦ,*** τοῦ δὲ ὕδατος τοῦ ἐκ τῆς πέτρας, ***πόματος πνευματικοῦ,*** ὁ ὅμοιος χαρακτηρισμὸς τῆς πέτρας τῆς ἀναβλυζούσης τὸ ὕδωρ ἐκεῖνο, προφανῶς δηλοῦσι τοῦτο, ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ ***φυσικοῦ τινος*** πράγματος, ἀλλὰ περὶ θαυμασίου καὶ ὑπερφυσικοῦ χαρακτῆρος γεγονότων, γεγονότων ὀφειλομένων εἰς αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν τοῦ Χριστοῦ, ὅστις ***ὡς ἄσαρκος καὶ προαιώνιος Λόγος ἢ Σοφία τοῦ Θεοῦ*** (Σοφ. Σολομῶντος 10, 15-20) παρηκολούθει τότε τοῖς Ἰσραηλίταις ἀοράτως καὶ ἐβοήθει αὐτοῖς ἀοράτως καὶ ἄλλως καὶ

---

1) Παράβαλε καὶ τὰς ἐν τῇ Λειτουργίᾳ αὐτοῦ εὐχάς, καὶ δὴ τὰ τέλη τῆς εὐχῆς «Δέσποτα Πανάγιε..... ***ἐλθεῖν τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ᾽ ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὸ προκείμενον τοῦτο δῶρον, καὶ εὐλογῆσαι καὶ αὐτὸ καὶ ἀναδεῖξαι,*** ὡς καὶ τὸ τῆς ἄλλης εὐχῆς». Μετὰ τούτων τῶν μακαρίων δυνάμεων..... καὶ πρὸς ταῦτα τὸ τέλος τῆς εὐχῆς «Μνήσθητι Κύριε.... πάσης ἐπισκοπῆς... υἱοὺς φωτὸς ***καὶ υἱοὺς ἡμέρας ἀναδείξας».***

διὰ τῆς πέτρας ἐκείνης τῆς ἐκβλυζούσης τὸ ὕδωρ. Καὶ προσελάμβανεν οὕτω ἡ πέτρα ἐκείνη ἰδίαν δύναμιν, καὶ ἀπὸ κοινῆς πέτρας ἐγίνετο ζῶντος καὶ ζωοποιοῦντος ὕδατος πηγή, ἀλλ᾽ οὔτε ἡ μεταβολὴ αὕτη εἶνε μεταβολὴ οὐσίας, οὔτε ἡ φράσις ἐκείνη «ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστὸς» δύναται νὰ σημαίνῃ τοιαύτην τινὰ οὐσιαστικὴν μεταποίησιν καὶ μετατροπήν. Εἰς τὸ αὐτὸ καταλήγει ἡ ἐξέτασις ἑτέρου χωρίου ἐκ τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου τῆς αὐτῆς πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς (10, 16-21), χωρίου, ἐν ᾧ ἀποτρέπων ὁ Ἀπόστολος τοὺς ἐν Κορίνθῳ ἄγαν ἀδιακρίτως ἔχοντας πρὸς τὴν βρῶσιν τῶν εἰδωλοθύτων, ἐξαίρει τοῦτο, ὅτι τὰ τοιαῦτα δὲν εἶνε ἐκ τῶν ὅλως ἀδιαφόρων, ἀλλ᾽ ὅτι εἰς **πᾶσαν θυσίαν,** καὶ εἰς **αὐλὰς τὰς τῶν Ἐθνικῶν,** τὰ προσαγόμενα εἰς προσφορὰν καὶ θυσίαν, ἅμα προσαχθῶσι καὶ σφαγιασθῶσιν ὡς τοιαῦτα δὲν εἶνε πλέον κοινά τινα καὶ ἀδιάφορα καθ᾽ ἑαυτὰ κρέα, ὡς ἦσαν πρότερον, ἀλλὰ καθ᾽ ἣν προσλαμβάνουσιν ἀναφοράν, μεταλαμβάνουσι, καὶ **μεταλαμβάνουσι πράγματι** τοῦ χαρακτῆρος ἐκείνων, πρὸς ἃ συσχετίζονται, καὶ κατ᾽ ἀκολουθίαν ὁ ἐν ἐπιγνώσει τῆς προελεύσεως αὐτῶν μετέχων αὐτῶν, μετέχει αὐτῆς τῆς προσφορᾶς καὶ λατρείας τῶν δαιμονίων. «Βλέπετε τὸν Ἰσραὴλ κατὰ σάρκα. Οὐχὶ οἱ ἐσθίοντες τὰς θυσίας κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσί; Τί οὖν φημί; Ὅτι εἴδωλόν τί ἐστιν, ἢ ὅτι εἰδωλόθυτόν ἐστιν; ἀλλ᾽ ὅτι **ἃ θύει τὰ ἔθνη δαιμονίοις θύει καὶ οὐ Θεῷ. Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν δαιμονίων γενέσθαι.** Οὐ δύνασθε **ποτήριον Κυρίου πίνειν καὶ ποτήριον δαιμονίων.** Οὐ δύνασθε **τραπέζης Κυρίου μετέχειν καὶ τραπέζης δαιμονίων».**

Τὰ τελευταῖα ταῦτα, καίπερ εἰς τὸ **ἀναλογικὸν** εἶδος τῶν ἀποδείξεων ἀναγόμενα, ὅμως εἶναι ἐμφαντικὰ κατὰ τοῦτο, ὅτι σαφῶς δηλοῦσι τὴν τοῦ Ἀποστόλου γνώμην περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας ὡς *περὶ θυσίας καὶ προσφορᾶς* καὶ ὅτι ἐντεῦθεν ἐξαρτᾶται ἡ ἐν τοῖς προσφερομένοις ἐπισυμβαίνουσα μεταβολή, ὁπωσδήποτε καὶ ἂν νοηθῇ αὕτη. Ἐπειδὴ δὲ ἡ θυσία αὕτη ἣν ἔχει ὑψηλὴν καὶ μυστικὴν σημασίαν, προσλαμβάνει ἐκ τῆς σχέσεως αὐτῆς καὶ ἀναφορᾶς πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ θυσίαν τοῦ ἀσπίλου ἀμνοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦτο ἀνάγκη πρῶτον νὰ καθορισθῇ ἀκριβέστερον ἡ σχέσις αὕτη, ὅπως ὁρισθῇ ἀναλόγως καὶ τὸ **εἶδος** τῆς νοητέας ἐκείνης **μεταβολῆς.** Ἡ ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ γενομένη ἐξιλαστικὴ θυσία τοῦ Κυρίου ἀφεώρα εἰς τὴν ἀνθρωπότητα πᾶσαν, καὶ **ἅπαξ μόνον** γενομένη, **δὲν ἐπαναλαμβάνεται** (Ἑβρ. 7, 27, 9, 12, 26, 28. 10, 10, 12, 14). Ὡς ἀντίτυπον ὅμως ἐκείνης, καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς μέν, μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, διατηρηθησόμενον, ἀπ᾽ ἐκείνης δὲ τὴν δύναμιν τὴν ἐξιλαστικὴν ἀρυόμενον, κατέστησεν ὁ Κύριος αὐτὸς καὶ παρέδωκε τῇ ἑαυτοῦ Ἐκκλησίᾳ τὸν θεσμὸν τοῦ μυστικοῦ δείπνου, ἵνα οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐφεξῆς καὶ κατὰ μέρος προσερχόμενοι πρὸς αὐτὸν καὶ τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας

αὐτοῦ συνιστῶντες ἀπολαύωσι τῶν εὐεργετημάτων τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ ἐξιλαστικῆς θυσίας, δεόντως μετέχοντες τοῦ δεόντως τελουμένου ἀντιτύπου αὐτῆς ἐν ταῖς ἁπανταχοῦ συνάξεσι τῶν πιστῶν αὐτοῦ μαθητῶν. Δι' αὐτὴν ὅμως τὴν σημασίαν αὐτοῦ καὶ σπουδαιότητα τὸ ἀντίτυπον τοῦτο δὲν εἶνε ἁπλῆ τις **ἀναμνηστικὴ παράστασις** τῆς πρώτης ἐκείνης θυσίας, οὐδὲ ὁ ἐν αὐτῇ χρησιμοποιούμενος ἄρτος καὶ οἶνος εἶνε ἁπλᾶ παραστατικὰ σύμβολα τοῦ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ προσενεχθέντος σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ πρὸ τοῦ ἁγιασμοῦ ὄντα ἁπλῶς **σύμβολα** καὶ **συμβολίζοντα,** μετὰ τὸν ἁγιασμὸν μεταβάλλονται εἰς αὐτὰ **τὰ συμβολιζόμενα καὶ πράγματι ἐκπροσωποῦσιν αὐτά,** ἢ μετὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον (787) Οἰκουμενικῆς Συνόδου εἰπεῖν, «σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ λέγονται καὶ εἰσὶ καὶ πιστεύονται» εἴτε ὡς αὐτὸ τοῦτο οὐσιαστικῶς μεταστοιχειούμενα εἰς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ κατὰ τὴν κοινὴν ἐκδοχὴν τῆς **μετουσιώσεως,** εἴτε καὶ ἄνευ οὕτω νοουμένης **οὐσιαστικῆς μεταστοιχειώσεως.** Πραγματικὴ δηλ. μεταβολὴ τῶν στοιχείων, ἀλλ' ἄνευ οὐσιαστικῆς μεταστοιχειώσεως εἶνε κάλλιστα νοητή, ὡς λ. χ. συμβαίνει ἐν τῷ σιδήρῳ μετὰ τὴν πυράκτωσιν αὐτοῦ, τηροῦντος μὲν ἣν ἔχει φύσιν ἰδίαν, τὴν τοῦ σιδήρου, προσλαμβάνοντος δὲ καὶ ἄλλην ἰδιότητα, ἧς ἐστερεῖτο πρότερον. Καὶ κατ' ἄλλο παράδειγμα· ὁ χάρτης, ὁ χρησιμοποιούμενος πρὸς ἔκδοσιν τραπεζογραμματίων, μένει πάντοτε χάρτης καὶ μετὰ τὴν ἐπίσημον αὐτοῦ σήμανσιν· ἅμα ὅμως τῇ σημάνσει προσκτᾶται ἀξίαν καὶ δύναμιν, ἧς ἐστερεῖτο πρότερον, προσκτᾶται δὲ ὄχι ὡς κοινὸς χάρτης, ἔστω καὶ ὡς μάλιστα κατειργασμένος, οὐδὲ διὰ μόνην τὴν ἁπλῆν σήμανσιν καὶ ἐπίσημον πιστοποίησιν, ἀλλὰ καὶ διότι ὑποτίθεται ὅτι ἐκπροσωπεῖ πραγματικὴν ἀξίαν ὁπωσδήποτε ἀποκειμένην καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἐν κυκλοφορίᾳ χάρτου ἐξασφαλίζουσαν.

Οὕτω στενῶς σχετιζομένης τῆς θείας εὐχαριστίας **ὡς θυσίας,** πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ θυσίαν τοῦ Κυρίου καὶ τῆς ἐν αὐτῇ **πάντως νοητέας μεταβολῆς τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου** δυνατῆς οὔσης οὐ μόνον κατὰ τὴν ἐκδοχὴν τῆς μετουσιώσεως, ἀλλὰ καὶ ἄνευ αὐτῆς, καὶ κατὰ μόνην τὴν προϋποδειχθεῖσαν ἐκδοχήν, πάλιν ἔχουσι πάντα λόγον ὅσα ὁ θεῖος Ἀπόστολος, πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐν Κορίνθῳ συμβαινουσῶν τότε ἀνωμαλιῶν καὶ ἀταξιῶν περὶ τὴν τέλεσιν τοῦ Κυριακοῦ δείπνου, ἐπάγεται εὐθὺς μεθ' ὅσα προέταξε περὶ τῆς κοινωνίας αὐτοῦ τοῦ σώματος καὶ αὐτοῦ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου (11, 27-23) «ὥστε, ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου. Δοκιμαζέτω δὲ ὁ ἄνθρωπος ἑαυτὸν καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. Ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου».

Καὶ ἐξαρτᾶται μὲν οὕτως ἡ ἀπὸ τῆς κοινωνίας ὠφέλεια ἢ ζημία τοῦ

μυστηρίου ἀπὸ τῆς προσηκούσης ἢ μὴ προσηκούσης διαθέσεως ἢ καταστάσεως τοῦ εἰς αὐτὸ προσερχομένου, ἀφ' ἑτέρου ὅμως εἶνε ἐφαρμόσιμον καὶ ἐπὶ τῆς τοιαύτης ἐκδοχῆς τῆς τῶν στοιχείων μεταβολῆς ὅ,τι ὑποτίθεται ἐπὶ τῆς κοινῆς ἐκδοχῆς τῆς μετουσιώσεως, ὅτι δηλ. τὰ διὰ τῆς ἐπικλήσεως καὶ εὐλογίας καθαγιασθέντα καὶ μεταποιηθέντα στοιχεῖα διασῴζουσι τὴν νέαν αὐτῶν ἰδιότητα ταύτην ***καὶ ἐκτὸς τῆς χρήσεως,*** καὶ μὴ μεταλαμβανόμενα, ἀφοῦ ἡ μεταβολὴ οὐδὲ κατὰ τὴν εἰρημένην ἐκδοχὴν ἀποδίδεται εἰς τὴν χρῆσιν καὶ τὴν πίστιν τοῦ μεταλαμβάνοντος, ἀλλ' εἰς αὐτὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὴν ἐνέργειαν, τὴν ἐνεργοῦσαν καὶ ὑπάρχουσαν ἐνεργὸν ἐν τῇ τελέσει τῶν μυστηρίων, ἀνεξαρτήτως τῶν πλημμελειῶν καὶ ἐλλείψεων τῶν τελούντων. Καὶ ὑπονοοῦνται μὲν κοινῶς ὑπὸ τὰς ἐλλείψεις ταύτας αἱ πρακτικαὶ καὶ ἠθικαί, πλὴν εἶνε εὔλογον νὰ συμπεριλαμβάνωνται ὑπ' αὐτὰς καὶ αἱ διανοητικώτερον χαρακτῆρα ἔχουσαι. Αἱ ἀτέλειαι καὶ ἀδυναμίαι περὶ τὴν νόησιν δὲν δύνανται παρὰ τῷ Θεῷ βαρύτεραι τῶν περὶ τὰ ἤθη καὶ τὴν πρᾶξιν ἀτελειῶν καὶ παραπτωμάτων.

Ἐπέστησα τὴν προσοχὴν εἰς τὴν ὡς ἄνω δευτέραν ἐκδοχὴν τῆς πραγματικῆς μεταβολῆς, ὄχι ὡς κατ' ἀρχὴν θεωρῶν ἀνέκδεκτον ἔστω καὶ τὴν κοινὴν καὶ αὐτὸ τοῦτο οὐσιαστικῶς νοουμένην ἐκδοχὴν τῆς μετουσιώσεως, ἥκιστα τοῦτο—ἡ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀκριβὴς γνῶσις εἶνε μόνον τῆς θείας σοφίας, οἱ δὲ ἄνθρωποι βλέπομεν δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι (1 Κορ. 13, 12) ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὡς μὴ εὑρίσκων ἀποκλειομένην αὐτὴν μήτε ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς, μήτε ἀπὸ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἀρχαίας καὶ ἔτι ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας, τὸ δὲ ***ὡς ἐκ τῶν ἀφορμῶν τῶν παρουσῶν σκέψεων,*** ὡς ἀφορῶν εἰς τὰς περὶ ἑνώσεως ἀποπείρας καὶ ἀποβλέπων πρὸς τὴν παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἀγγλικανοῖς ὡς τὰ πολλὰ κρατοῦσαν οὕτως εἰπεῖν ***ἀντιπάθειαν*** πρός τε ***τὸν ὅρον τῆς μετουσιώσεως καὶ πρὸς τὴν εἰρημένην κοινὴν αὐτῆς ἐκδοχήν,*** καὶ δὴ καὶ ἵνα ἐξάρω ταῦτα: 1) ὅτι εἶνε δυνατὴ καὶ ἄλλη τις ἐκδοχὴ τῆς μεταβολῆς ἢ μεταποιήσεως τῶν στοιχείων οὐχ ἧττον δεδικαιολογημένη καὶ διαδεδομένη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ εὐαντίληπτος παρὰ τὴν ἐκδοχὴν ἐκείνην τῆς μετουσιώσεως· 2) ὅτι καὶ τοῦτο τὸ ζήτημα ἦτό τε καὶ εἶνε ἐκ τῶν ἀμφιβαλλομένων ἐκείνων καὶ ἀμφισβητησίμων, ἐκ τῶν ***dubiis,*** εἰς ἃ ἀπῄτει ὁ Ἱερὸς Αὐγουστῖνος ***ἐλευθερίαν*** (libertas in dubiis), καὶ 3) ὅτι εἶνε ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῆς ἐκδοχῆς ἐκείνης τῆς μετουσιώσεως ὃ ἐνυπάρχει ὄντως θεῖον καὶ μυστηριῶδες ἐν τῇ θείᾳ εὐχαριστίᾳ, ἐφ' ὅσον νοεῖται αὕτη ὡς ἀληθὴς θυσία, καθ' ἣν πρόθεσιν καὶ διάνοιαν ἱδρύθη μὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου αὐτοῦ, ἐξελήφθη δὲ ὑπὸ τῶν ἀκολουθησάντων αὐτῷ καὶ ἐτελεῖτο ἔστω καὶ ὅλως στοιχειωδῶς ἐν ἀρχῇ (πρβλ. Ἰουστ. 1 Ἀπολ. 85).

Ἐν γένει δὲ φρονῶ ὅτι καὶ εἰς τὰ τοιαῦτα ***εἶνέ τι κακὸν τὸ πλεονε-***

κτεῖν, τὸ ἄγαν περιεργάζεσθαι καὶ ***λεπτολογεῖν*** περὶ τὴν ἀκριβεστέραν δῆθεν ἀντίληψιν καὶ διατύπωσιν αὐτῶν, καὶ ὅτι οὔτε τῆς Ἐκκλησίας ἡ Δογματική, οὔτε τῶν πιστευόντων ἡ πίστις θὰ ἐζημιοῦτο, ἐὰν αἱ περὶ τὰ τοιαῦτα λεπτολογίαι ἀφίνοντο εἰς τοὺς θεολογοῦντας, καὶ ὥς τινα ***θεολογούμενα*** ἐν πάσῃ ἀνέσει ἀπησχόλουν ἐκείνους ἐξ αὐτῶν, ὅσοι ἀρέσκονται εἰς τὸ «ἐμβατεύειν ἃ μὴ ἑωράκασι» (Κολ. 2, 18) καὶ θὰ ἐνετρύφων εἰς ἀνακρίσεις καὶ διακρίσεις καὶ προκρίσεις ἐπὶ ζητήσεων καὶ ὅρων καὶ χαρακτηρισμῶν περὶ assumptio καὶ concomitantia καὶ coexistentia καὶ coextensio καὶ productio καὶ adductio καὶ acquisitio καὶ deperditio καὶ ... καὶ ... καὶ περὶ πανδαισιῶν ἢ μυστηρίων θεανδρικῶν ἐὰν μὴ καὶ περὶ θεοφαγίας ἢ θεοφαγιῶν. Καὶ ἄνευ τῆς γνώσεως καὶ ἄνευ τῆς ὑπονοίας τῶν τοιούτων εἶναι πλέον ἢ ἐπαρκὴς πρός τε τὴν κατηχητικὴν διδασκαλίαν καὶ πρὸς τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τὰ ὀλίγα ταῦτα ἄρθρα τῆς πίστεως παντὸς Χριστιανοῦ, ὅτι ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς θείας εὐχαριστίας κέκτηται ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία τὴν ἑαυτῆς θυσίαν, τὴν μόνην καὶ ἀναίμακτον θυσίαν τῆς Καινῆς Διαθήκης, θυσίαν ἐκπροσωποῦσαν τὴν ἐπὶ ἐξιλασμῷ τῶν τοῦ κόσμου ἁμαρτημάτων καὶ ἐπὶ τῇ ἐγκαινίσει τῆς νέας διαθήκης ἐφάπαξ γενομένην ἐπὶ τοῦ σταυροῦ προσφορὰν καὶ θυσίαν τοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου ἀμνοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι οἱ μετέχοντες τῆς θυσίας ταύτης δὲν μεταλαμβάνουσι κοινοῦ τινος ἄρτου εὐλογημένου καὶ κοινοῦ τινος οἴνου εὐλογημένου καθ᾽ ὁμοιότητα τῶν ἀντιδώρων καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ, ἀλλ᾽ ὅτι ὑπὸ τὰ ὁρατὰ καὶ αἰσθητὰ ἐκεῖνα στοιχεῖα γίνονται κοινωνοὶ τῆς θυσίας τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν σφαγιασθέντος ἀρχηγοῦ καὶ τελειωτοῦ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας, καὶ ὅτι μετὰ πίστεως μὲν καὶ εὐλαβοῦς διαθέσεως καὶ δεούσης προετοιμασίας γινόμενοι κοινωνοὶ τῆς θυσίας ταύτης μεταλαμβάνουσι καὶ πάντων τῶν ἀπ᾽ αὐτῆς πηγαζόντων ἀγαθῶν ἐν τῷ παρόντι τε καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ἄλλως δὲ προσερχόμενοι καὶ μετέχοντες εἰς κρῖμα ἑαυτοῖς καὶ κατάκριμα ἐσθίουσι καὶ πίνουσι, μὴ διακρίνοντες τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου.

Βεβαίως δὲν εἶνε ἐπουσιώδη καὶ ἄλλα τινὰ σημεῖα περὶ τὸ μυστήριον τοῦτο, εἴτε περὶ τὴν τέλεσιν εἴτε περὶ τὴν μετάδοσιν αὐτοῦ. Πλὴν αἱ περὶ τὰ τοιαῦτα διαφοραὶ μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν δέν μοι φαίνονται δυσσυμβίβαστοι, οὐδὲ ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν ἀρχαίαν πρᾶξιν τῆς Ἐκκλησίας εἶνέ τι δυσκατόρθωτον εἰς ὅσους ὄντως ἐμφοροῦνται ἐνθέου ζήλου ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως τῶν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν καὶ προσέρχονται εἰς τὰς διαπραγματεύσεις ὡς σύνθημα ἔχοντες τὰ τοῦ Αὐγουστίνου ἐκεῖνα: unitas in necessariis, libertas in dubiis, caritas in omnibus.

(Ἕπεται τὸ τέλος)

ΚΑΣΙΑ—ΚΑΣΣΙΑΝΗ

Ὄνομα Αὐτῆς καὶ Γνῶμαι.

Νέοι Κώδικες.

Δ΄

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου καὶ τέλος)

Τί εἶναι μοναχός.

† Σήμερον ἐν τῷ κόσμῳ
καὶ αὔριον ἐν τῷ τάφῳ :—
μνήμη θανάτου, χρησιμεύει τῷ βίῳ·

μοναχὸς ἐστὶ νοῦς ἡγνισμένος
καὶ κεκαθαρμένον στόμα·

μοναχὸς ἐστὶ τάξις καὶ κατά-
στασις ἀσωμάτων[1]) ἐν σώματι ὑλικῷ
καὶ ρυπαρῷ ἐκτελουμένη : † Μαθουσάλας

† ***μοναχὸς*** ἐστίν, ἄγγελος ἐπίγειος ἐξόχως
τε καὶ κυρίως· καὶ ἄν[θρωπ]ος
οὐ[ράν]ιος :

μοναχὸς ἐστίν, ὁ μένων ἄχρι τέλους
τῇ τε κακοπαθείᾳ καὶ τοῖς λυπηροῖς·
εἴγε ἄχος ἐστι λύπη, ἀφωνίαν
ἐμποιοῦσα.

μοναχὸς ἐστίν, λήθη παντελὴς
καὶ ἀναισθησία τῶν κατορθουμένων :

μοναχὸς ἐστίν, οἶκος Θεοῦ, καθέδρα
βασιλική, παλάτιον τῆς ἁγίας Τριάδος :

---

[1]) Ἡ λ. ***ἀσωμάτων*** ἄνωθι μεταξὺ τῶν λέξεων : ***κατάστασις*** καὶ ***ἐν σώματι.***

μοναχὸς ἐστίν, ἀπόκρυφος νοῦς :

μοναχὸς ἐστὶ κιθάρα πνευματική· ὄργανον ἀνακρουόμενον ἐμμελῶς :

μοναχὸς ἐστί, πάλη σαρκός, κατὰ τὸ εἰρημένον, οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα· νόει τὸ ρητὸν καὶ μὴ παράτρεχε· τοῦτο γὰρ καὶ πολλῆς δεῖται τῆς προσοχῆς.

μοναχὸς ἐστίν, ὃς οὐ φοβεῖται τὸν Θεόν, ἀλλ' ἀγαπᾷ αὐτόν· ἡ γὰρ τελεία ἀγάπη ἔξω ρίπτει τὸν φόβον. [1])

μοναχὸς ἐστί, νεκρὸς περιπατῶν.

μοναχὸς ἐστί, θνῆσις ἑκούσιος κόσμου.

μοναχὸς ἐστὶν ἐκεῖνος, ὁ ἀεὶ ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ διατιθέμενος :

μοναχὸς ἐστίν, ἑκούσιος δίψα, μόνα διψῶν τὰ οὐράνια· καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα χάριτι τοῦ Παναγάθου Θεοῦ τὸν νοῦν ἐντεῦθεν ἀπάρας. Ξένην ἀεὶ ἑορτὴν ὁ τοιοῦτος πανηγυρίζει τε καὶ ἑορτάζει· μακάριος ὁ τούτου τυχών· ἐκεῖνος μόνος οἶδεν ἑτέρους διδάξαι τε καὶ φωτίσαι καὶ πρὸς τὴν βασιλείαν καθοδηγῆσαι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' ὃν τῷ Πατρὶ σὺν ἁγίῳ Πνεύματι.

μοναχὸς ἐστὶ φιλία νηστείας, ἔχθρα τῶν ἡδωνῶν (sic) :

μοναχὸς ἐστί, μῖσος παθῶν, ἀγάπη καλῶν

μοναχὸς ἐστίν, εὖχος χριστιανῶν. [2])

---

[1]) Ἐνταῦθα λήγει ἡ σελὶς ἐν τῷ κώδικι.

[2]) Αἱ τρεῖς αὗται ρήσεις εὕρηνται κάτωθι τῆς σελίδος τελευταῖαι.

Ε΄

Ὁ ὑπ' ἀριθ. 303 κῶδιξ εἶναι χάρτινος ἀνάμικτος ἐκ τετραδίων διαφόρων χειρῶν (ιδ΄—ιστ΄ ἑκατονταετηρίδος). Περιγραφὴν καὶ ἀναγραφὴν τοῦ πολυμεροῦς καὶ πολυφύλλου τούτου κώδικος ὁ βουλόμενος βλέπει παρὰ Κεραμεῖ (*Ἱερ. Βιβλ.* Δ΄, σ. 271). Δυστυχῶς δὲν εἶχον τὸν ἀπαιτούμενον καιρόν, ἅτε περὶ πολλὰ τυρβαζόμενος, ἵνα ἀντιβάλω τὰ τύποις δοθέντα πρὸς τὰ ἐν τῷ κώδικι, ἄλλως τε ἄλλος ἦτο ὁ σκοπός μου.

Ἡ κατὰ Κεραμέα ἀναγραφὴ βαίνει μέχρι τοῦ φύλλου ***τπς΄*** ἢ ***103***, ὅθεν ὅμως, ὡς παρετήρησα, ἀκολουθοῦσι καὶ ἄλλαι πραγματεῖαι, αἱ ἑξῆς: σ. ***104*** τοῦ ὁσίου πατρὸς ***Νείλου*** στίχοι κατ' ἀλφάβητον πρὸς ἀρχάριον μοναχόν.

105 τοῦ ἁγίου ***Ἐφραὶμ*** περὶ ἱερωσύνης.

106 τοῦ ἁγίου ***Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου.***

107 ***Ἱππολίτου*** (οὕτω) περὶ ... ἀποστόλων που ... ἐκήρυξε καὶ ἐτελειώθη.

108 Θεολογία διὰ στίχων τοῦ φιλοσοφωτάτου κυροῦ ***Θεοδώρου.***

109 τοῦ ἁγίου ***Ἰσιδώρου*** «δεῖ οὖν τὸν ...».

Αἱ πραγματεῖαι αὗται βαίνουσι μέχρι τῆς δευτέρας σελίδος τοῦ φύλλου ***τς΄***. [1])

Ἐν τῇ ἑπομένῃ λοιπὸν πρώτῃ σελίδι τοῦ φύλλου ***τσα΄*** προσέτι φέρονται οἱ μὴ ἀναγεγραμμένοι παρὰ Κεραμεῖ στίχοι ὑπὸ ἀνωνύμου γινωσκόμενοι καὶ διὰ γραφῆς νεωτέρας ἡμῖν παραδοθέντες ***περὶ μοναχῶν,*** διότι οὔτε τίνος κτῆμα, τίνος γραφή, τίνος ἔτους κλ. μνημονεύονται.

Φέρων εἰς τὴν δημοσιότητα τοὺς στίχους τούτους κατ' ἄλλο ἀπόγραφον ἐπαφίημι τὴν παραβολὴν διὰ τὰς ἐνυπαρχούσας ὁμοιότητας ἢ διαφορὰς κατά τε τὴν σειράν, τὰς λέξεις κλ. ἄλλοις, διότι οὔτε καιρόν, οὔτε διάθεσιν, οὔτε ἄνεσιν πρὸς τοιαύτας μελέτας, εἰς ἃς εἶχον τὴν ἀνοησίαν μετὰ ζέσεως ἵνα ἐκ νεότητος ἐπιδοθῶ, ἔχω.

Περὶ μοναχῶν.

1. ΜΟΝΑΧΟΣ ἐστιν ἑαυτὸν μόνον ἔχων.
ΜΟΝΑΧΟΣ ἐστι μονολόγιστος βίος.
ΜΟΝΑΧΟΣ ἔχων βιωτικὰς φροντίδας
οὗτος πολλοστός, οὐ μοναχὸς κεκλήσθω.

---

[1]) Ἕνεκα τῆς πολυκαιρίας καὶ τοῦ βεβιασμένου τῆς ἀναγραφῆς μου, λέξεις τινὲς ἐξηλείφθησαν. Ὁ κῶδιξ ἄρα περιλαμβάνει 110 πραγματείας οὐχὶ 103, καὶ ἔχει φυλλ. *τστα΄* οὐχὶ δὲ *τπστ΄*. Νέα ἐπιστασία ἐπὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ κώδικος εἶναι εὐκτέα.

ΜΟΝΑΧΟΥ βίος κουφότερος ὀρνέου.
ΜΟΝΑΧΟΥ βίος περιεργείας ἄνευ.
ΜΟΝΑΧΟΥ βίος εἰρηνικὸς διόλου.
ΜΟΝΑΧΟΥ βίος ἀτάραχος καθάπαξ.
ΜΟΝΑΧΟΥ βίος ἡσύχιος διόλου.
ΜΟΝΑΧΟΣ ἐστι πεπαιδευμένη γλῶττα.
ΜΟΝΑΧΟΣ ἐστι μὴ πλανώμενον ὄμμα.
ΜΟΝΑΧΟΣ ἐστι νοῦς κατεστηριγμένος.
ΜΟΝΑΧΟΣ ἐστιν ἀπαράνοικτος θύρα.
ΜΟΝΑΧΟΣ ἐστι στήριγμὸς ἀστηρίκτων.
ΜΟΝΑΧΟΣ ἐστι καθίστορον βιβλίον
δεικνύον ὁμοῦ τοὺς τύπους καὶ διδάσκον.
Βίος ΜΟΝΑΣΤΟΥ λύχνος φαίνων τοῖς πᾶσι.
Βίος ΜΟΝΑΣΤΟΥ ὁδηγὸς πλανωμένων.
Βίος ΜΟΝΑΣΤΟΥ φυγαδευτὴς δαιμόνων.
Βίος ΜΟΝΑΣΤΟΥ θεραπευτὴς ἀγγέλων.
Βίος ΜΟΝΑΣΤΟΥ πρὸς δόξαν Θεοῦ μόνου.

*
* *

Περὶ μοναχῶν [1])

Τῶν ὅλων ἐστιν ἀνώτερον συμβόλων :
εἶτα μέ . . αν τὸ τοῦ ἱερέως πέλει,
ἐπιπονωτατόν ἐστι καὶ πλῆρες πόνων
ἀλλοίως τοὺς οἰκείους θέλει
νέκρωσις παθῶν καὶ τῆς σαρκὸς εἰσάπαν,
μοναχός ἐστιν ἑαυτὸν μόνον ἔχων,
μοναχός ἐστι μονότροπος ἐν οἴκῳ
μοναχὸς ἔχων βιωτικὰς φροντίδας
μοναχοῦ βίος κουφότερος ὀρνέου
μοναχοῦ βίος εἰρηνικὸς ***εἰσάπαν***
μοναχοῦ βίος γαληνὸς πάντως ὅτι
εἰ δ' οὐ τοιοῦτος, μάτην ἔχει τήν κλῆσιν
θυμιάματι πυρὶ δαπανωμένῳ
μοναχός ἐστι διακρίσεως τύπος
μοναχός ἐστι μὴ ***φερόμενον*** ὄμμα
βίος μοναχοῦ λύχνος φαίνων τοῖς πᾶσι
θεραπευτὴς ἀγγέλων
ψάλλων συνετῶς συλλαλεῖ τῷ δεσπότῃ,
τὸ πάντως ἐξ ὕδατος πνεῦμα αὖθις :
τὸ δὲ γα (;) ἐστὶ τῶν μοναζόντων :
μόχθων καὶ ἱδρώτων καὶ δακρύων·
κόσμου χωρισμὸς καὶ πάντων τῶν ἐν κόσμῳ
ἀντίστασις καὶ στάσις κατὰ δαιμόνων.
μοναχός ἐστι μονολόγισιος βίος·
κατῳκισμένος ὑπὸ Κυρίου πάντως·
οὗτος πολλοστὸς οὐ μοναχὸς λεγέσθω·
μοναχοῦ βίος κουφότερος ἀράχνης
μοναχοῦ βίος ἀτάραχος ***καθόλου***·
μοναχοῦ βίος ἡσύχιος ***εἰσάπαν***
ἔοικε βίος μοναχοῦ ;;οτάτῳ
καὶ πρὸς οὐρανὸν εὐῶδες πεμπομένῳ
μοναχός ἐστι πεπαιδευμένη γλῶσσα
» » νοῦς κατεστηριγμένος
βίος μοναχοῦ φυγαδευτὴς δαιμόνων
» » ***δόξα Θεοῦ τοῦ μόνου***
εὐχόμενος δὲ τῶν ἰχνῶν ἅπτεται τούτου.

---

1) Ὅρα καὶ ***πρβλε*** πρὸς τὸ ἄνωθι γνωστόν, διαφορὰς καὶ λέξεων ἀκόμη ἀλλαγὰς τοῦ κώδικος τούτου. Δύο ἢ τρία γράμματα ἐν τῷ χειρογράφῳ δυσανάγνωστα· **διὸ ἡ ἔλλειψις σημειοῦται διὰ ;;** ἢ διὰ δύο στιγμῶν.

Μέτρον Ἰκασίας διὰ στίχων ἰάμβων.

—Μισῶ—

ΜΙΣΩ φονέα κρίνοντα τὸν θυμώδη.
ΜΙΣΩ τὸν μοιχόν, ὅταν κρίνῃ τὸν πόρνον.
ΜΙΣΩ κελεφὸν τὸν λεπρὸν ἐξωθοῦντα.
ΜΙΣΩ τὸν μωρὸν φιλοσοφεῖν δοκοῦντα.
ΜΙΣΩ δικαστὴν προσέχοντα προσώποις.
ΜΙΣΩ πλούσιον ὡς πτωχὸν θρηνῳδοῦντα.
ΜΙΣΩ τὸν πτωχὸν καυχώμενον ἐν πλούτῳ.
ΜΙΣΩ χρεώστην ἀμερίμνως ὑπνοῦντα.
ΜΙΣΩ κολοβὸν μακρὸν ἐξουθενοῦντα.
ΜΙΣΩ τὸν μακρόν, ἂν πελωλὸς τυγχάνῃ.
ΜΙΣΩ τὸν ψεύστην σεμνυνόμενον λόγοις.
ΜΙΣΩ μέθυσον πίνοντα καὶ διψῶντα.
ΜΙΣΩ τὸν λίχνον ὡς ὀλιγοψυχοῦντα.
ΜΙΣΩ γέροντα παίζοντα μετὰ νέων.
ΜΙΣΩ ῥάθυμον καὶ τὸν ὑπνώδη μᾶλλον.
ΜΙΣΩ τὸν ἀναίσχυντον ἐν παρρησίᾳ.
ΜΙΣΩ τὸν πολυλόγον ἐν ἀκαιρίᾳ.
ΜΙΣΩ σιωπήν, ὅτε καιρὸς τοῦ λέγειν.
ΜΙΣΩ τὸν πᾶσι συμμορφούμενον τρόποις.
ΜΙΣΩ τὸν δόξης χάριν ποιοῦντα πάντα.
ΜΙΣΩ τὸν λόγοις οὐκ ἀλείφοντα πάντας.
ΜΙΣΩ μὴ ζητούμενον καὶ προσλαλοῦντα.
ΜΙΣΩ τὸν διδάσκοντα μηδὲν εἰδότα.
ΜΙΣΩ φίλεχθρον· οὐ γὰρ φιλεῖ τὸ θεῖον.
ΜΙΣΩ φειδωλὸν καὶ μάλιστα πλουτοῦντα.
ΜΙΣΩ τὸν ἀγνώμονα καθὼς Ἰούδαν.
ΜΙΣΩ τὸν μάτην συκοφαντοῦντα φίλους.

Σύλλαβος κατ' ἀλφάβητον
τῶν κυριωτέρων λέξεων ἐν τῇ διατριβῇ ταύτῃ.

Β. Α. ΜΥΣΤΑΚΙΔΗΣ

ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ

Τί τὸ ὄφελος ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν; ἐὰν δὲ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσι καὶ λειπόμενοι ὦσι τῆς ἐφημέρου τροφῆς, εἴπῃ δέ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν, ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε καὶ χορτάζεσθε, μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος, τί τὸ ὄφελος; οὕτω καὶ ἡ πίστις, ἐὰν μὴ ἔργα ἔχῃ, νεκρά ἐστι καθ' ἑαυτήν. ('Ιακώβου β'. 14-17)

'Αρχὴ σοφίας, κτῆσαι σοφίαν καὶ ἐν πάσῃ κτήσει σου κτῆσαι σύνεσιν. Περιχαράκωσον αὐτήν, καὶ ὑψώσει σε· τίμησον αὐτὴν ἵνα σε περιλάβῃ, ἵνα δῷ τῇ σῇ κεφαλῇ στέφανον χαρίτων, στεφάνῳ δὲ τρυφῆς ὑπερασπίσει σου.

Περίελε σεαυτοῦ σκολιὸν στόμα, καὶ ἄδικα χείλη ἀπὸ σοῦ μακρὰν ποίησον. 'Ορθὰς τροχιὰς ποίει σοῖς ποσί, καὶ τὰς ὁδούς σου κατεύθυνε.

Ὥσπερ ὄμφαξ ὀδοῦσι βλαβερὸς καὶ καπνὸς ὄμμασιν, οὕτω παρανομία τοῖς χρωμένοις αὐτῇ. Φόβος Κυρίου προστίθησιν ἡμέρας, ἔτη δὲ ἀσεβῶν ὀλιγωθήσεται.

(Παροιμίαι)

UNIVERSAL CHRISTIAN CONFERENCE
ON LIFE AND WORK

(Οἰκουμενικὸν Συνέδριον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ περὶ Ζωῆς καὶ Ἔργου)

Τὸ ἐν Στοκχόλμῃ πέρυσι συγκροτηθὲν Συνέδριον πρὸ τῆς διαλύσεως αὐτοῦ, εἶχεν ἀποφασίσῃ τὴν σύστασιν **Συνεχιστικῆς Ἐπιτροπῆς** ἐξ 70 μελῶν καὶ **Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς** ἐκ 12 μελῶν, ἀπονεμηθεισῶν εἰς τὸ Ὀρθόδοξον Τμῆμα ἐν μὲν τῇ πρώτῃ δώδεκα ἑδρῶν, ὧν αἱ τρεῖς σχολάζουσαι, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ τριῶν. Ἀμφοτέρων τῶν ὀργανώσεων τούτων μέλος καὶ εἷς τῶν τεσσάρων κατ' ἐναλλαγὴν προέδρων τῆς Συνεχιστικῆς Ἐπιτροπῆς ἐξελέγη ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Θυατείρων καὶ Ἔξαρχος Δυτικῆς καὶ Βορείου Εὐρώπης κ. Γερμανός, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἡ Συνεχιστικὴ Ἐπιτροπὴ συνελθοῦσα ἀμέσως μετὰ τὸ ἐν Στοκχόλμῃ Συνέδριον (τῇ 31 Αὐγ. 1925) ἐκανόνισεν ὑπηρεσιακά τινα ζητήματα σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὴν ἐφεξῆς λειτουργίαν αὐτῆς καὶ συνέστησε διαφόρους Ἐπιτροπάς, ὡς τὴν περὶ ἐκδόσεως τῶν Πρακτικῶν τοῦ Συνεδρίου, τὴν περὶ συστάσεως Γραφείου ἐρεύνης τῶν Κοινωνικῶν ζητημάτων, τὴν περὶ διδακτικῶν κειμένων, τὴν περὶ προσεγγίσεως διδασκάλων καὶ καθηγητῶν τῆς θεολογίας, τὴν περὶ συνεργασίας μετὰ τῆς νεολαίας καὶ τὴν περὶ καθορισμοῦ τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας μεταξὺ «Παγκοσμίου Συνδέσμου» (World alliance) καὶ «Ζωῆς καὶ Ἔργου» (Life and Work).

Ἡ δὲ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ συνελθοῦσα ἐν Ἀμστελοδάμῳ τῇ 7 Μαΐου 1926, πλὴν ἄλλων ὑπηρεσιακῶν ζητημάτων κατήρτισε καὶ τὸ πρόγραμμα τῆς Συνεχιστικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ὥρισε χρόνον διὰ μὲν τὴν Ἐκτελεστικὴν καὶ αὖθις Ἐπιτροπὴν τὴν 24 καὶ 25 Αὐγ. ἐ. ἔ., διὰ δὲ τὴν Συνεχιστικὴν τὰς ἀπὸ 26-30 Αὐγούστου ἐ. ἔ. ἡμέρας καὶ τόπον τὴν Βέρνην. Πράγματι ἡ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ συνελθοῦσα κατὰ τὰς ὁρισθείσας ἡμέρας προέβη εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν λεπτομερειῶν τοῦ Προγράμματος τῆς ἐπικειμένης Συνεχιστικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἐπιφυλασσομένη ἡ «Ὀρθοδοξία» νὰ ἀσχοληθῇ λεπτομερῶς ἐπὶ τοῦ καθόλου ἔργου καὶ τῆς ἱστορίας τοῦ μεγάλου τούτου Παγχριστιανικοῦ Σωματείου, ἐκθέτει τό γε νῦν τὰ κατὰ τὴν συνέλευσιν τῆς Συνεχιστικῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ περίληψιν ἐκ σχετικῆς μακρᾶς ἐκθέσεως τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Θυατείρων κ. Γερμανοῦ.

Ἡ Ἐπιτροπὴ συνελθοῦσα ἐν Βέρνῃ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Σεβασμ. Ἀρχιεπισκόπου Οὐψάλης κ. Νάθαν, συνεκρότησε κατὰ τὰ προαποφασισθέντα τέσσαρας συνεδρίας ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ Ἑλβετικοῦ Κοινοβουλίου. Παρέστησαν περὶ τοὺς ὀγδοήκοντα ἐκ διαφόρων χωρῶν, εἰδικῶς δὲ ἐκ τῶν Ὀρθοδόξων παρέστησαν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Θυατείρων κ. Γερμανὸς (Π/χείων Κων/πόλεως καὶ Ἀλεξανδρείας), ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Τρανσυλβανίας κ. Νικόλαος Μπαλάν (Ρουμανίας), ὁ Σεβ. ἐπίσκοπος Νόβισατ κ. Εἰρηναῖος (Σερβίας), ὁ Σεβ. Μητροπ. Βαρσοβίας κ. Διονύσιος (Πολωνίας), ὁ καθηγητὴς κ. Α. Ἀλιβιζᾶτος (Ἑλλάδος), ὁ Σεβ. Μητροπ. Σόφιας κ. Στέφανος (Βουλγαρίας) καὶ ὁ καθηγητὴς κ. Τσάγκωφ, μετέχων ὡς μέλος τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς.

Συνεδρία Α΄.—Μετὰ προσευχήν, ὁ Πρόεδρος διὰ συντόμου εἰσηγήσεως ἐκήρυξε τὴν ἔναρξιν τῆς συνεδρίας. Ἀνεγνώσθησαν ἐπιστολαὶ καὶ τηλεγραφήματα παρὰ διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν κέντρων χαιρετιζόντων τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς συνελεύσεως καὶ ἐνεκρίθη ἡ ἔκφρασις εὐχαριστιῶν. Εἶτα ἐξελέγησαν νέα τινὰ μέλη τῆς Συνεχιστικῆς Ἐπιτροπῆς, προτάσει δὲ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Θυατείρων ἐξελέγη καὶ ὁ Ἐπίσκοπος τῶν ἐν Ἑλβετίᾳ Παλαιοκαθολικῶν Dr Küry. Μετὰ σύντομον δὲ προσλαλιὰν τοῦ τὸ πρῶτον παρισταμένου σεβ. Μητροπολίτου Βαρσοβίας, ἡ Συνέλευσις συνεπλήρωσε τὰ τέσσαρα πρῶτα σημεῖα τοῦ προγράμματος αὐτῆς καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ

5ον) Ἀποφασισθείσης ἐν Στοκχόλμῃ τῆς συστάσεως καὶ ε΄ τμήματος τοῦ Συνεδρίου ἡ Lucy Gardner, ἐξ ὀνόματος τῆς ὁρισθείσης Ἐπιτροπῆς, προέβη εἰς σχετικὴν ἀνακοίνωσιν.

6ον) Ἐνεκρίθη ἔκθεσις τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς, ἔν τε Ἀμστελοδάμῳ καὶ ἐν Βέρνῃ ἐπὶ τῶν ζητημάτων, ἅτινα ὑποβάλλονται εἰς τὴν ψῆφον τῆς Συνεχιστικῆς Ἐπιτροπῆς.

7ον) Ἐξ ἀνακοινώσεων τοῦ Dean τοῦ Canterbury καὶ τοῦ καθηγητοῦ Dr Deissmann ἐγένετο γνωστόν, ὅτι ἥ τε ἀγγλικὴ καὶ ἡ γερμανικὴ ἔκδοσις τῶν πρακτικῶν τοῦ Συνεδρίου εἶναι ἕτοιμαι πρὸς κυκλοφορίαν. Ἐπὶ τῇ δηλώσει τοῦ Dr Deissmann ὅτι τὴν γερμανικὴν ἔκδοσιν ἀφιέρωσεν εἰς μνήμην τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Φωτίου, ὁ σεβ. Μητροπολίτης Θυατείρων ἐξέφρασεν εὐχαριστίας ἐξ ὀνόματος τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ ὅλου ὀρθοδόξου τμήματος, προτάσει δὲ τοῦ προέδρου, ἠγέρθησαν πάντες εἰς ἔνδειξιν εὐλαβείας πρὸς τὴν μνήμην τοῦ ἀοιδίμου Π/χου καὶ ἐδεήθησαν ἐπὶ δίλεπτον.

8ον) Ὁ πρόεδρος ἀνήγγειλε τὸν καταρτισμὸν Ἀρχείου τοῦ Συνεδρίου ἐν Οὐψάλῃ, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν ἐκεῖ σπουδαστῶν. Γενομένης δὲ δεκτῆς προτάσεως τοῦ σεβ. Μ/του Θυατείρων ὅπως ἐκφρασθῶσιν εὐχαριστίαι πρὸς

τὸ Σουηδικὸν Συμβούλιον διὰ τὴν ἐπιτυχῆ προπαρασκευὴν τοῦ ἐν Στοκχόλμῃ Συνεδρίου, ἡ συνεδρία ἀνεβλήθη εἰς τὴν πρωΐαν τῆς ἑπομένης, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Συνεχιστικὴ Ἐπιτροπὴ ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τοῦ Ἑλβετικοῦ ὁμοσπονδιακοῦ Συμβουλίου, παραθέσαντος καὶ τέϊον πρὸς τιμὴν αὐτῆς.

Συνεδρία Β΄.—Μετὰ προσευχὴν ἐπανελήφθησαν τὴν ἑπομένην Παρασκευήν, 27 Αὐγ. ἐ. ἔ. καὶ ὥραν 9.30 π. μ. αἱ ἐργασίαι τῆς Συνεχιστικῆς Ἐπιτροπῆς.

9ον) Ὑποβληθεισῶν τῶν ἐκθέσεων τῶν διαφόρων Ἐπιτροπῶν,

α΄) Προτάσει τοῦ Φιλλανδοῦ καθηγητοῦ Hjelt, ὁμιλοῦντος ἀπὸ μέρους τῆς ἐπὶ τούτῳ ὁρισθείσης Ἐπιτροπῆς, ἐνεκρίθη ὅπως ἡ Ἐπιτροπὴ συνεχίσῃ τὸ ἔργον αὐτῆς περὶ ἱστορικῶν διδακτικῶν βιβλίων,

β΄) Ὁ καθηγητὴς Deissmann ἐξέθηκε τὰ τῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς συνεργασίαν διδασκάλων καὶ καθηγητῶν καὶ ἀνέφερε τὰς σχετικὰς ἐνεργείας αὐτοῦ,

γ΄) Ὁ Dr Basil Mathews, πρόεδρος τῆς ἐπὶ τῆς συνεργασίας μετὰ τῆς νεολαίας Ἐπιτροπῆς ἐξέθηκε τὴν ἐπαφὴν τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης πρὸς τὴν Χριστ. Ἀδελφότητα τῶν Νέων.

δ΄) Γενομένης δεκτῆς τῆς παραιτήσεως τοῦ Dr Brown, ἑνὸς τῶν τεσσάρων προέδρων τῆς Συνεχ. Ἐπιτροπῆς, διωρίσθη εἰς ἀντικατάστασιν αὐτοῦ ὁ Dr Cadmann, πρόεδρος τοῦ ὁμοσπονδ. Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν Ἀμερικῇ.

ε΄) Προτάσει τῆς οἰκείας Ἐπιτροπῆς ἀπεφασίσθη ἡ σύστασις Κοινωνιολογικοῦ Ἰνστιτούτου, τῆς ὀργανώσεως αὐτοῦ ἀνατιθεμένης προσωρινῶς εἰς τὸν Dr Keller.

10ον) Ὡς πρὸς τὴν συνεργασίαν μετ᾽ ἄλλων παρομοίας ἀποστολῆς ὀργανώσεων:

α΄) Προτάσει τῆς μικτῆς τῶν μελῶν τοῦ Παγκοσμίου Συνδέσμου καὶ τοῦ περὶ ζωῆς καὶ ἔργου Συνεδρίου Ἐπιτροπῆς, ἐνεκρίθη ὅπως ἀμφότεραι αἱ ὀργανώσεις αὗται ἐξακολουθήσωσι μὲν στενῶς συνδεδεμέναι, καταμερίσωσι δὲ τὴν ἐργασίαν αὐτῶν.

β΄) Ἐνεκρίθη πρότασις τῆς Miss Lucy Gardner, ὅπως ληφθῶσιν ὡρισμένα μέτρα πρὸς συνεργασίαν τῶν ἁπανταχοῦ ἐπὶ παρομοίου ἐδάφους ἐργαζομένων ὀργανώσεων μετὰ τοῦ Συνεδρίου περὶ ζωῆς καὶ ἔργου.

γ΄) Μετ᾽ ἀνακοίνωσιν τοῦ Dr Keller ἐπὶ τῆς δράσεως τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κεντρικοῦ Γραφείου τῶν Ἐκκλησιῶν, ἱδρυθέντος τῷ 1922 ἐπὶ σκοπῷ βοηθείας ἀπόρων σπουδαστῶν τῶν Προτεστ. Ἐκκλησιῶν, ἐπεκτείναντος δὲ τὴν ἐπικουρίαν αὐτοῦ καὶ πρὸς Παλαιοκαθολικοὺς καὶ πρὸς Ὀρθοδόξους, ἐνεκρίθη ὅπως γένωνται ἁρμοδίως κατάλληλα διαβήματα ἵνα τὸ Γραφεῖον τοῦτο λάβῃ διεκκλησιαστικὸν χαρακτῆρα.

11ον) Ἀναγνωσθεῖσα ἐνεκρίθη ἔκθεσις τοῦ Γεν. Γραμματέως περὶ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Συνεδρίου καὶ τῆς ἐκλογῆς μελῶν αὐτοῦ.

12ον) Τοῦ Γερμανοῦ καθηγητοῦ Titins προτείναντος δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ, συνυπογραφομένης καὶ ὑπὸ ἄλλων μελῶν, τὴν ἔκδοσιν Περισδικοῦ τῆς ὀργανώσεως, ἀσχολουμένου περὶ τὰ κοινωνικὰ ζητήματα, ἀπὸ τῆς 1ης προσεχοῦς Ἰανουαρίου, ἐγένετο ἱκανὴ συζήτησις ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ μέρους, μεθ' ἣν τὸ ζήτημα παρεπέμφθη πρὸς μελέτην καὶ γνωμοδότησιν εἰς Ἐπιτροπήν, ἧς μέλος διωρίσθη καὶ ὁ Μ/της Θυατείρων.

Συνεδρία Γ΄. —Τὴν ἑπομένην, 28ην Αὐγούστου, Σάββατον, περὶ ὥραν 9.30΄ ἐπανελήφθησαν καὶ αὖθις αἱ ἐργασίαι τῆς Συνελεύσεως διὰ προσευχῆς, μεθ' ὃ ἡ Συνέλευσις προέβη εἰς ἐκλογὴν μελῶν τινων τῆς Ἐκτελεστικῆς καὶ τῆς Συνεχιστικῆς Ἐπιτροπῆς εἰς ἀντικατάστασιν ἄλλων, καὶ εἶτα διεξήχθη μακρὰ συζήτησις, καταναλώσασα ὁλόκληρον τὴν συνεδρίαν ταύτην ἐπὶ τοῦ 13ου ζητήματος καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου σχετικὴ ἔκθεσις εἰδικῆς ἐπιτροπῆς ἐνεκρίθη.

Συνεδρία Δ΄.—Τὴν ἑπομένην 30 Αὐγ. ἡμέραν Δευτέραν καὶ ὥραν 9 καὶ 30΄, ἡ Συνέλευσις ἐπανέλαβε τὰς ἐργασίας αὐτῆς, ὡς συνήθως, διὰ προσευχῆς. Εἶτα προσεκλήθησαν οἱ Πρόεδροι τῶν Τμημάτων, ὅπως ἐκθέσωσι τὰς ἐνεργείας ἐν ἑκάστῃ χώρᾳ πρὸς προαγωγὴν τοῦ σκοποῦ τῆς «περὶ ζωῆς καὶ ἔργου» ὀργανώσεως. Ἀπὸ μέρους τῶν ὀρθοδόξων τμημάτων ὡμίλησεν ὁ Μ της Θυατείρων ἀναλύσας τὴν ἐν ταῖς ἐπὶ μέρους Ὀρθ. Ἐκκλησίαις γενομένην σχετικὴν ἐργασίαν. Προτάσει τοῦ ἐπισκόπου Wincester, ἐνεκρίθη, ὅπως αἱ διάφοροι ἐκθέσεις ἀποσταλῶσιν εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Λονδίνου πρὸς δημοσίευσιν αὐτῶν ἐν περιλήψει μετὰ τῶν πρακτικῶν τῆς Συνεχιστικῆς Ἐπιτροπῆς. Πρὸς τούτοις ἐνεκρίθη ἔκθεσις τῆς ἐπὶ τοῦ Περιοδικοῦ Ἐπιτροπῆς, ἥτις κρίνουσα εὐκταίαν τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ προὔτεινεν ὅπως ζητηθῇ πρότερον ἡ γνώμη τῶν διαφόρων τμημάτων ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

Μετ' ἔγκρισιν δευτερευόντων ἄλλων ζητημάτων ἔληξαν αἱ ἐργασίαι τῆς ἐν Βέρνῃ συνελεύσεως τῆς Συνεχιστικῆς Ἐπιτροπῆς, θείσης τὰς βάσεις περαιτέρω πρακτικῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀρχῶν αὐτῆς διὰ τῆς ἱδρύσεως τοῦ ἐν Ζυρίχῃ Κοινωνιολογικοῦ Ἰνστιτούτου.

Τῇ 4 μ. μ. ἐγένετο ὑπαίθριος ὑποδοχὴ τῶν Συνέδρων ὑπὸ τοῦ Σωματείου τῶν Διακονισσῶν ἐν τοῖς κήποις τοῦ Κεντρικοῦ αὐτῶν Καταστήματος ἐν Βέρνῃ, μετὰ θρησκευτικῆς ἐπισφραγιστηρίου τελετῆς ἐν τῷ παρεκκλησίῳ αὐτοῦ.

ΕΠΙΣΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

Α΄

† **Μακαριώτατε καὶ Ἁγιώτατε** κλπ [1])...........

Ἐν οἷς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐπεστείλαμεν ταῖς ἀδελφαῖς Ἁγίαις Ἐκκλησίαις περὶ τοῦ Πασχαλίου, ἀνεπτύξαμεν τὰ αἴτια, ὧν ἕνεκα ἡ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἔκρινεν ἐπιβαλλόμενον ὅπως, παρὰ τοὺς σοβαροὺς λόγους τοὺς συνηγοροῦντας ὑπὲρ τῆς ἀμέσου προσαρμογῆς καὶ τοῦ Πασχαλίου πρὸς τὸ ἀποδεκτὸν ἤδη γενόμενον καὶ ἐφαρμοζόμενον ὡς πρὸς τὰς ἀκινήτους ἑορτὰς νέον ἡμερολόγιον, μὴ θιγῇ καὶ πάλιν καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὸ ἐν χρήσει κατὰ τὸ Ἰουλιανὸν Ἡμερολόγιον Πασχάλιον.

Ἠλπίζομεν ὅτι τὸ ζήτημα ἔμελλεν ἵνα λάβῃ ταχέως τὴν τοσοῦτον ἀναγκαίαν ὁριστικὴν αὐτοῦ λύσιν ἐν τῇ μετὰ τοιούτων ἐλπίδων ἀπὸ κοινῆς πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν γνώμης ὁρισθείσῃ πρὸς σύγκλησιν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ὅτι τὸ πρὸς τὴν λῆξιν ἤδη βαῖνον αϡκ-΄ ἔτος ἔμελλεν εἶναι τὸ τελευταῖον τῆς ἐκ τῆς μὴ ταὐτοχρόνου προσαρμογῆς καὶ τοῦ Πασχαλίου πρὸς τὸ νέον ἡμερολόγιον προκυψάσης ἀνωμαλίας, ἥτις πολλάκις, ὡς συνέβη ἤδη κατὰ τὸ παρὸν ἔτος, δύναται εἶναι ἱκανῶς σημαντικὴ καὶ ἀντιληπτή.

Ἀλλά, παρὰ τὸν γενικὸν πόθον καὶ τὴν ὑπάρχουσαν μεγάλην ἀνάγκην, ἡ πραγμάτωσις καὶ κατὰ τὸ λῆγον ἔτος τῆς συγκλήσεως τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου οὐ κατέστη δυνατή, οὕτω δὲ σὺν τοῖς ἄλλοις οὐκ ἔφθασε λαβεῖν τὴν εὐκταίαν τελικὴν καὶ ἔγκυρον λύσιν καὶ τὸ ζήτημα τοῦ Πασχαλίου, παρὰ τὴν γενικὴν κατ' οὐσίαν σύμφωνον γνώμην τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς διευθετήσεως καὶ τῶν κατ' αὐτὸ συμφώνως πρός τε τὴν διάταξιν τῆς Α΄ Ἁγίας Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ πρὸς τὰ πρὸς αὐτὴν συμβιβαζόμενα ἀκριβῆ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης, καὶ παρὰ τὴν κοινὴν πάντων συναίσθησιν ὅτι οὐ μόνον μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἀλλ' οὐδὲ μεταξὺ πασῶν ἐν γένει τῶν Χριστια-

---

[1]) Τὸ ἐν λόγῳ Πατριαρχικὸν Γράμμα ἀπεστάλη πρὸς πάντας τοὺς Μακαριωτάτους Πατριάρχας καὶ τοὺς λοιποὺς Προέδρους τῶν Ὀρθ. Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, διὰ τοῦ ἐν Μόσχᾳ δὲ Πατριαρχικοῦ Ἀντιπροσώπου ἀνεκοινώθη ἡ ληφθεῖσα ἀπόφασις καὶ πᾶσι τοῖς ἐκεῖ ἁρμοδίοις ἐκκλησιαστικοῖς κύκλοις.

νικῶν Ἐκκλησιῶν, κατὰ τὸ πνεῦμα αὐτὸ τῆς γενικῆς χριστιανικῆς συνειδήσεως, ὅπερ τοσοῦτον περιλάμπρως ἐκφαίνεται ἐν τῇ διατάξει τῆς Ἁγίας Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, προσήκει ἀνέχεσθαι διαφορὰς χρόνου καὶ διαιρέσεις ἐν τῷ ἑορτασμῷ τοῦ Ἁγίου Πάσχα, τῆς μεγίστης καὶ ἀκρογωνιαίας τῶν Χριστιανικῶν ἑορτῶν.

Ἐν τούτοις, διὰ τὴν χριστιανικὴν εἰρήνην καὶ ἀγάπην, «ἥτις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος» (Κολ. 3, 14), ἐσμὲν ἀναμφιβόλως ἠναγκασμένοι ἵνα καὶ κατὰ τὸ ἐπὶ θύραις ἔτος ὑπομείνωμεν ἔτι τὴν παράτασιν τῆς νῦν καταστάσεως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ Πασχάλιον, ἤτοι ἵνα τηρήσωμεν καὶ πάλιν ὡς ἔχουσι τὰ κατ᾽ αὐτὸ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παλαιοῦ ἡμερολογίου καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ ἑορτάσωμεν καὶ κατὰ τὸ προσεχὲς ᾳϡκζ΄ ἔτος τὸ Ἅγιον Πάσχα, ἤτοι τῇ 24ῃ Ἀπριλίου νέου ἡμερολογίου (11 παλαιοῦ), μέχρις οὗ, τοῦ Θεοῦ εὐδοκοῦντος, διὰ τῆς Ἁγίας Οἰκουμενικῆς Συνόδου, συνερχομένης διευθετηθῶσιν αἰσίως ἐπὶ κοινῇ πάντων ἱκανοποιήσει καὶ χαρᾷ καὶ τὰ τοῦ ζητήματος τούτου.

Ἔχομεν δὲ ἱκανήν τινα καὶ οὕτω παραμυθίαν, ὅτι εὐτυχῶς κατὰ τὸ προσεχὲς ᾳϡκϛ΄ ἔτος, συμπιπτόντων τῶν ἡμερολογίων, οὐ μέλλει ὑπάρξειν οἵα κατὰ τὸ παρὸν ἔτος ὡς πρὸς τὴν ἡμερομηνίαν τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα σπουδαία διαφορά, καὶ ὅτι οὕτω ἡ κατ᾽ ἀνάγκην γινομένη νέα αὕτη ἀναβολὴ τῆς τελικῆς διευθετήσεως οὐ συνεπάξεται ἀφορμὴν οἱασδήτινος ἀνωμαλίας ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ πράξει.

Τὰς σκέψεις καὶ τὴν ἀπόφασιν ἡμῶν ταύτην περὶ τηρήσεως καὶ κατὰ τὸ ἐπιὸν ᾳϡκζ΄ ἔτος ὡς ἔχει τὸ νῦν Πασχάλιον γνωστὰς ποιούμενοι ταῖς ἀδελφαῖς Ἐκκλησίαις καὶ ἐκφράζοντες ἐπὶ τούτῳ τὴν πεποίθησιν ἡμῶν, ὅτι σύμφρονα κατὰ πάντα ἕξομεν ἐν τούτῳ τὴν γνώμην καὶ τὴν πρᾶξιν πασῶν τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν, εὐχόμενοι ὅπως ὁ Κύριος κατευοδώσῃ τὰ πάντα ταχέως εἰς τὸ προσῆκον καὶ ὠφέλιμον τῇ Ἁγίᾳ Αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ πληρώματι αὐτῆς, καὶ κατασπαζόμενοι καὶ αὖθις τὴν Ὑμετέραν σεβασμίαν Μακαριότητα ἐν φιλήματι ἁγίῳ ἀδελφικῶς, διατελοῦμεν μετ᾽ ἀγάπης.

ᾳϡκ– Νοεμβρίου ι΄

Τῆς Ὑμετέρας γερασμίας Μακαριότητος

ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς

† *Ὁ Κωνσταντινουπόλεως* ***ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ***

*

* *

Β΄

† ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ἐλέῳ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἀριθμ. { Πρωτ. 3051 / Διεκπ. 4407

Τοῖς Ἱερωτάτοις Μητροπολίταις καὶ Ἀρχιεπισκόποις τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἁγιωτάτου Πατριαρχικοῦ καὶ Ἀποστολικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου χάριν καὶ εἰρήνην παρὰ Θεοῦ.

Οὐ καταστάσης δυνατῆς κατὰ τὸ παρὸν ἔτος, ὡς ὡρίσθη, τῆς συγκλήσεως τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἐν ᾗ ἐν τοῖς πρώτοις ἔμελλεν ἵνα λάβῃ τὴν ὁριστικὴν αὐτοῦ λύσιν καὶ τὸ τοῦ Πασχαλίου ζήτημα, εὑρισκόμεθα, ὡς εἰκός, ἐν τῇ ἀνάγκῃ ἵνα διὰ τοὺς ὑφισταμένους γνωστοὺς λόγους τηρήσωμεν καὶ πάλιν τὰ κατ' αὐτὸ ὡς ἔχουσιν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παλαιοῦ ἡμερολογίου καὶ ἐπὶ τῷ βάσει ταύτῃ ἑορτάσωμεν καὶ κατὰ τὸ προσεχὲς ͵αϡκζ΄ ἔτος τὸ Ἅγιον Πάσχα, ἤτοι τῇ 24ῃ Ἀπριλίου νέου ἡμερολογίου (11ῃ παλαιοῦ), μέχρις οὗ, τοῦ Θεοῦ εὐδοκοῦντος, διὰ τῆς Ἁγίας Οἰκουμενικῆς Συνόδου, συνερχομένης, διευθετηθῶσιν αἰσίως ἐπὶ κοινῇ πάντων ἱκανοποιήσει καὶ χαρᾷ καὶ τὰ τοῦ ζητήματος τούτου.

Λαβόντες δ' ἄρτι καὶ συνοδικὴν περὶ τούτου ἀπόφασιν, ὅπως δηλονοῦν καὶ κατὰ τὸ ἐπιὸν ͵αϡκζ΄ ἔτος τηρηθῇ ὡς ἔχει τὸ Πασχάλιον, προαγόμεθα διὰ τῆς παρούσης Πατριαρχικῆς καὶ Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου ἀνακοινώσασθαι τὴν ληφθεῖσαν ἀπόφασιν ταύτην τοῖς ἐν Χριστῷ ἁγίοις ἀδελφοῖς, πρὸς γνῶσιν καὶ ἀνάλογον ἐνέργειαν.

Ἱκανὴν δέ τινα καὶ οὕτως ἔχοντες παραμυθίαν ὅτι εὐτυχῶς κατὰ τὸ προσεχὲς ͵αϡκζ΄ ἔτος, συμπιπτόντων τῶν ἡμερολογίων, οὐ μέλλει ὑπάρξειν οἵα κατὰ τὸ λῆγον ἔτος ὡς πρὸς τὴν ἡμερομηνίαν τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα σπουδαία διαφορὰ καὶ ὅτι οὕτω ἡ κατ' ἀνάγκην γινομένη νέα αὕτη τῆς τελικῆς διευθετήσεως ἀναβολὴ οὐ συνεπάξεται ἀφορμὴν οἱασδήτινος ἀνωμαλίας ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ πράξει, εὐχόμεθα ὅπως ταχέως καὶ αἰσίως καὶ τὰ τοῦ ζητήματος τούτου, μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν ἤδη τοῦ διερρυθμισμένου ἡμερολογίου ἐν τῷ τῶν ἀκινήτων ἑορτῶν ἑορτασμῷ, κατευοδωθῶσιν εἰς τὴν ὁριστικὴν τελικὴν λύσιν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας καὶ τοῦ πληρώματος αὐτῆς, τῇ εὐδοκίᾳ καὶ εὐλογίᾳ τοῦ Πα-

ναγάθου Θεοῦ, οὗ ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μετὰ τῆς Ἱερότητος ὑμῶν.

,αϡκϛ΄ Νοεμβρίου ι΄.

† *Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός,*

† Ὁ Καισαρείας **Νικόλαος** ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς

† Ὁ Κυζίκου **Καλλίνικος** ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς

† Ὁ Νικαίας **Βενιαμὶν** ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς

† Ὁ Χαλκηδόνος **Ἰωακεὶμ** ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς

† Ὁ Δέρκων **Φώτιος** ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς

† Ὁ Προύσης **Νικόδημος** ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς

† Ὁ Πριγκηπονήσων **Ἀγαθάγγελος** ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς

† Ὁ Νεοκαισαρείας **Ἀμβρόσιος** ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς

† Ὁ Σάρδεων καὶ Πισιδίας **Γερμανὸς** ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς

† Ὁ Ροδοπόλεως **Κύριλλος** ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς

† Ὁ Ἀνέων **Θωμᾶς** ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς

† Ὁ Ἡλιουπόλεως καὶ Θείρων **Γεννάδιος** ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός.

*
* *

Γ΄

Ἀριθμ. 2594
Τῇ 28 ΙΧ (11. Χ) 1926
Βελιγράδιον

Παναγιώτατε,

Περισπούδαστε ἐν Χριστῷ ἀδελφέ,

Εὐχόμεθα Ὑμῖν πᾶν ἀγαθὸν παρὰ Κυρίου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ προαγόμεθα θαρρούντως ἵνα διαβιβάσωμεν Ὑμῖν διὰ τῆς παρούσης τὰς ἀποφάσεις τῆς Ἁγίας Συνόδου τῆς ἡμετέρας Σερβικῆς Ἐκκλησίας, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν σύγκλησιν τῆς Προκαταρκτικῆς Συνδιασκέψεως (Προσυνόδου), ἥτις πρόκειται νὰ προπαρασκευάσῃ τὰ ἀναγκαῖα θέματα διὰ τὰς ἐργασίας τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἁπάσης τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Πρὸ παντὸς καθίσταμεν Ὑμῖν γνωστόν, ὅτι ἡ Σύνοδος τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας φρονεῖ ὅτι ἡ σύγκλησις τῆς Μεγάλης Οἰκουμενικῆς Συνόδου δέον ἵνα πραγματοποιηθῇ ἐντὸς τοῦ βραχυτέρου χρονικοῦ διαστήματος καθ' ὅσον πολυάριθμα ζητήματα ἀνεφύησαν ἀναφερόμενα εἰς τὴν Ἁγίαν Ὀρθοδοξίαν καὶ ἀπαιτοῦντα, ἄνευ ἀναβολῆς, ὁμόθυμον συνεννόησιν τῶν οἰκείων Ἐκκλησιῶν.

Ἵνα ἡ ἐργασία ᾖ ἔγκυρος καὶ ὑποχρεωτικὴ δι' ὅλην τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἡ ἡμετέρα Σύνοδος φρονεῖ ὅτι δέον νὰ προσκληθῶσιν, ἵνα μετάσχωσι τῶν ἐργασιῶν τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου, μόνον αἱ 10 ἀνεγνωρισμέναι αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι, ἤτοι: Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων, Ρωσίας, Σερβίας, Ρουμανίας, Κύπρου, Ἑλλάδος καὶ Ὄρους Σινᾶ.

Ἡ Προσύνοδος συνερχομένη νὰ ἐπιληφθῇ τῶν ἑξῆς ζητημάτων, ὡς σπουδαιοτέρων:

1) τῆς ἐξετάσεως τῆς θέσεως τῶν ὀρθοδ. Ἐκκλησιῶν, αἵτινες ἀπεχωρίσθησαν ἀπὸ τῶν εἰρημένων ἀνωτέρω γενικῶς ἀνεγνωρισμένων αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν καὶ αἵτινες δὲν εὑρίσκονται ἐν πλήρει ἑνότητι μετὰ τῆς ὅλης ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Εἰδικῶς δέον νὰ ἀπαιτηθῇ ἐπιμόνως ἡ συνδιαλλαγὴ καὶ συνεννόησις αὐτῶν μετὰ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας,

2) τοῦ ἀκριβοῦς καθορισμοῦ ἐκ τῶν προτέρων καὶ ἐκ συμφώνου τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπιλυθῶσι, χάριν τῆς συμφωνίας ἁπάσης τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας,

3) τῆς ἐκπονήσεως κανονισμοῦ τῆς ἐργασίας τῆς Πανορθοδόξου Συνόδου.

4) Ἡ προκαταρκτικὴ Συνδιάσκεψις νὰ ποιήσηται χρῆσιν κατὰ τὰς ἐργασίας αὐτῆς τοῦ παλαιοῦ ἡμερολογίου, τὰ ζητήματα δὲ τῆς διαρρυθμίσεως τοῦ ἡμερολογίου ἀφεθῶσιν εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς ἁγίας Οἰκουμενικῆς Συνόδου,

5) Αἱ ἀποφάσεις νὰ λαμβάνωνται παμψηφεὶ διὰ χωριστῆς ψήφου ἑκάστης Ἐκκλησίας,

6) Ἑκάστη Ἐκκλησία νὰ ἀντιπροσωπεύηται μόνον ὑπὸ ἀρχιερέων τῶν οἰκείων ἐπαρχιῶν.

Ἀνακοινούμενοι τῇ Ὑμετέρᾳ Θ. Παναγιότητι τὴν ῥηθεῖσαν ἀπόφασιν τῆς Ἁγίας Συνόδου τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας ἀσπαζόμεθα Ὑμᾶς πνευματικῶς καὶ προσαγορεύομεν ἀδελφικῶς,

Ὑμέτερος ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς

† ***Δημήτριος***

Ἀρχιεπίσκοπος Πεκίου,

Μητροπολίτης Βελιγραδίου καὶ Καρλοβιτσίου,

Πατριάρχης τῶν Σέρβων.

* * *

Δ'

† ***Μακαριώτατε καὶ Ἁγιώτατε*** *κλπ.* [1]............

Ἐν τῇ ἀπὸ α' Μαΐου ἐ. ἔ., ἀριθμ. 1234 ἐπιστολῇ ἡμῶν πρὸς τὰς ἀδελφὰς Ἐκκλησίας περὶ τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀνεκοινωσάμεθα τὴν σκέψιν καὶ τὴν γνώμην ἡμῶν περὶ τῆς σκοπιμότητος καὶ ὠφελείας, ἥν, ἐπὶ τῇ ἐπελθούσῃ ἀναβολῇ τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου παρουσιάζει ἡ σύγκλησις ἐν τῷ μεταξὺ Προκαταρκτικοῦ τινος Συνεδρίου ἢ μᾶλλον Προσυνόδου ἐξ ἀντιπροσώπων πασῶν τῶν Ὀρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, ὡς προδρόμου, οὕτως εἰπεῖν, τῆς μελλούσης Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ νῦν ἡμῶν ὅπως αἱ τῆς Προσυνόδου ταύτης λεπτομέρειαι, περὶ ὧν ἐδηλώσαμεν ὅτι ἀργότερον ἐμέλλομεν ἵνα γράψωμεν, καθορισθῶσιν ἀσφαλέστερον διὰ προηγουμένης περὶ αὐτῶν κοινῆς συνεννοήσεως τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν, ἔγνωμεν ἐξ ἀποφάσεως συνοδικῆς, ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὰ ἤδη γραφέντα, παρακαλέσαι ὅπως αἱ ἀδελφαὶ Αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι εὐαρεστούμεναι γνωρίσωσιν ἡμῖν τὴν ἑαυτῆς γνώμην ἑκάστη περὶ τοῦ ὁριστέου **τόπου** καὶ τοῦ **χρόνου** τῆς συγκλήσεως τῆς Προσυνόδου ταύτης, περὶ τοῦ **ἀριθμοῦ** τῶν ἐξ ἑκάστης Ἐκκλησίας παραστησομένων ἐν αὐτῇ ἀντιπροσώπων καὶ περὶ τοῦ κύκλου τῶν ἐξεταστέων θεμάτων καὶ τῆς ἐν γένει **δικαιοδοσίας** τῆς Προσυνόδου ταύτης.

Ὅθεν διὰ τῆς ἀδελφικῆς ἡμῶν ταύτης ἐπιστολῆς παρακαλοῦμεν καὶ τὴν Ὑμετέραν περισπούδαστον Μακαριότητα, ὅπως, εὐαρεστουμένη, γνωρίσῃ ἡμῖν καὶ τὴν τῆς Ἁγίας αὐτόθι Ἐκκλησίας σκέψιν καὶ γνώμην ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω.

Ἐπὶ δὲ τούτοις κατασπαζόμενοι καὶ αὖθις ἐν φιλήματι ἁγίῳ Αὐτήν, διατελοῦμεν μετ' ἀγάπης

αϡκζ' Νοεμβρίου κε'.

Τῆς Ὑμετέρας σεβασμίας Μακαριότητος
ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς
† ***Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ***

---

[1]) Τὸ ἐν λόγῳ Πατριαρχικὸν Γράμμα ἀπεστάλη πρὸς πάντας τοὺς Μακ. Πατριάρχας καὶ τοὺς Προέδρους τῶν Αὐτοκεφάλων Ὀρθ. Ἐκκλησιῶν, ἀνεκοινώθη δὲ ἡ σχετικὴ ἀπόφασις καὶ πρὸς τοὺς ἐν Μόσχᾳ ἁρμοδίους ἐκκλησιαστικοὺς κύκλους διὰ τοῦ ἐκεῖ Πατριαρχικοῦ Ἀντιπροσώπου.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ

Πατριαρχικαὶ χοροστασίαι.— Ἐπὶ τῇ ἀγομένῃ ἑορτῇ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως (13) ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐχοροστάτησεν ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ ναῷ, ἄνευ μανδύου, ἐν τῷ παραθρονίῳ, κατὰ τὴν κρατοῦσαν τάξιν. Ἐν τῷ Πατρ. θρόνῳ ἐτοποθετήθη ἡ εἰκὼν τοῦ ἑορταζομένου Ἁγίου, παρ' αὐτὴν δὲ ἡ ποιμαντορικὴ ῥάβδος.

Εὐσεβόφρονι προσκλήσει τῶν οἰκείων ἐκκλησιαστικῶν Ἐπιτροπῶν ἡ Α. Θ. Π. ἐχοροστάτησεν ἐν τοῖς ἱ. ναοῖς Ἁγ. Δημητρίου Ξυλοπόρτης (5), Ταξιαρχῶν Βαλατᾶ (10) καὶ Ἁγ. Μηνᾶ Ὑψωμαθείων (26).

Πατριαρχικαὶ καὶ Συνοδικαὶ λειτουργίαι.—Ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου (21), ἐτελέσθη ἐν συρροῇ πυκνοτάτου ἐκκλησιάσματος ἡ εἰθισμένη Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ λειτουργία ἐν τῷ πανηγυρίζοντι ὁμωνύμῳ ἱ. ναῷ τῆς Κοινότητος Σταυροδρομίου, συνιερουργησάντων τῇ Α. Θ. Π. τῶν σεβ. μητροπολιτῶν Καισαρείας, Χαλκηδόνος, Δέρκων, Προύσης, Νεοκαισαρείας, Σάρδεων καὶ Ἀνέων.

—Ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου (30), πρώτου θεμελιωτοῦ τῆς Ἐκκλησίας Κων/πόλεως, ἐτελέσθη ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ ναῷ ἡ καθιερωμένη Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ λειτουργία, συνιερουργησάντων τῇ Α. Θ. Παναγιότητι τῶν σεβ. μητροπολιτῶν Καισαρείας, Κυζίκου, Νικαίας, Δέρκων, Προύσης, Πριγκηποννήσων, Νεοκαισαρείας, Σάρδεων, Ἀνέων καὶ Ἡλιουπόλεως.

— Λειτουργία ἐτελέσθη ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου τιμωμένῳ ναϊδρίῳ τῶν Πατριαρχικῶν διαμερισμάτων.

Ἐπίσημοι ἐπισκέψεις.—Τὴν Α. Θ. Παναγιότητα ἐπεσκέφθησαν οἱ ἄρτι διορισθέντες ἐξοχ. κ. κ. Κοβάλσκυ, πρεσβευτὴς τῆς Πολωνίας (16), καὶ Μ. Τσαμαδός, πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος (22). Κατὰ τὴν ἄφιξιν καὶ τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν ἠξιώθησαν τῶν προσηκουσῶν τιμῶν. Τὰς δ' ἐπισκέψεις ἀπέδωκεν ὁ Μ. Πρωτοσύγκελλος κ. Πολύκαρπος.

Ὀνομαστικαὶ ἑορταί. Τοὺς ἑορτάζοντας Μακαρ. Πατριάρχην Ἱεροσολύμων κ. Δαμιανόν (1), Μακαρ. Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομον (13) ὡς καὶ τοὺς σεβ. μητροπ. Φλωρίνης, Τυρολόης, Καβάλλας (13) καὶ Θεσσαλονίκης (17) ἡ Α. Θ. Π. συνεχάρη τηλεγραφικῶς.

Ἡ Α. Θ. Π. ἐπισκεφθεῖσα κατ' οἶκον συνεχάρη τὸν ἑορτάζοντα σεβ. μητροπ. Ἡλιουπόλεως καὶ Θείρων κ. Γεννάδιον.

—Τὰς πατριαρχικὰς εὐχὰς πρὸς τὸν θεοφ. ἐπίσκοπον Χαριουπόλεως κ. Γεννάδιον, ἀρχιερατ. προϊστάμενον Ταταούλων, διεβίβασεν ὁ Μ. Ἀρχιδιάκονος κ. Αἰμιλιανός.

Ἐκκλησιαστικὰ ὀφφίκια. Διὰ Σιγιλλίου Πατριαρχικοῦ Εὐεργετηρίου Γράμματος ἀνεγνωρίσθη εἰς τὸν ἐν τῷ ἱ. ναῷ τοῦ ἐνταῦθα Ἁγιοταφιτικοῦ Μετοχίου ἱερα-

τεύοντα αἰδεσιμ. Βασίλειον Γαροφαλίδην τὸ ὀφφίκιον τοῦ Οἰκονόμου, ὅπερ εἶχεν ἀπονείμει αὐτῷ ὁ ἀείμνηστος Πατριάρχης Γρηγόριος Ζ΄ κατὰ τὴν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κυζίκου ἀρχιερατείαν αὐτοῦ, εἰς ἐπιβράβευσιν τῆς πολυετοῦς εὐδοκίμου διακονίας τοῦ ἐν λόγῳ κληρικοῦ, δικαιουμένου, Πατριαρχικῇ ἀδείᾳ, ἵνα φέρῃ ἐπιγονάτιον καὶ σταυρὸν τοῦ στήθους ἐν ταῖς ἱ. τελεταῖς.

— Κατὰ τὴν ἐν τῷ ἱ. ναῷ τῶν Εἰσοδίων τῆς Παναγίας λειτουργίαν ἡ Α. Θ. Π. ἐχειροθέτησεν εἰς Οἰκονόμον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τὸν αἰδεσ. Ἀργύριον Πιτσικούλλην, εὐδοκίμως ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπηρετοῦντα ἐν τῇ Κοινότητι Σταυροδρομίου.

Κίνησις ἀρχιερέων. Μετὰ τετράμηνον ἐνταῦθα διαμονὴν ἐπανέκαμψαν εἰς τὰ ἴδια (5) οἱ σεβ. μητροπ. Ρόδου κ. Ἀπόστολος, Καρπάθου-Κάσσου κ. Γερμανὸς καὶ Λέρου-Καλύμνου κ. Ἀπόστολος. Τοὺς ἀναχωρήσαντας προέπεμψε μέχρι τοῦ ἀτμοπλοίου, σεπτῇ πατριαρχικῇ ἐντολῇ, ὁ Μ. Ἀρχιδιάκονος κ. Αἰμιλιανός.

Χειροτονία ἐπισκόπου. — Τῇ 6 λήγοντος ἐτελέσθη ἐν τῷ ἱ. ναῷ τῆς ἱ. Μονῆς Ζωοδόχου Πηγῆς (Βαλουκλῆ) ἡ εἰς ἐπίσκοπον χειροτονία τοῦ ἐψηφισμένου ἐπισκόπου Λεύκης κ. Παγκρατίου Βατοπεδινοῦ, ὑπὸ τῶν σεβ. Μ/τῶν Καισαρείας κ. Νικολάου, Δέρκων κ. Φωτίου καὶ Νεοκαισαρείας κ. Ἀμβροσίου.

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

Προσύνοδος. — Σχετικῶς πρὸς τὴν σύγκλησιν τῆς Προσυνόδου (ὅρα σελ. 124) διὰ Πατριαρχικοῦ Γράμματος ἐζητήθη ἡ γνώμη τῶν ὀρθ. Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν περὶ τοῦ ***τόπου***, τοῦ ***χρόνου***, τῆς ***δικαιοδοσίας*** αὐτῆς καὶ τοῦ ***ἀριθμοῦ*** τῶν ἐν αὐτῇ ἀντιπροσώπων τῶν Ἐκκλησιῶν. Τὸ Πατριαρχικὸν Γράμμα δημοσιεύομεν ἀνωτέρω.

—Ἐπίσης δημοσιεύομεν καὶ τὸ σχετικὸν γράμμα τοῦ Μακαρ. Π/χου Βελιγραδίου κ. Δημητρίου, παρ' οὗ ἐζητήθη ἐπίσης ἡ γνώμη αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ὡς ἄνω τεσσάρων σημείων.

— Ἡ παρὰ τῇ «Συνοδικῇ Ἐκκλησίᾳ» τῆς Μόσχας γεννηθεῖσα παρεξήγησις— ἐξ ἀφορμῆς σχετικοῦ δημοσιεύματος ἐν τῷ ἐν Ν. Ὑόρκῃ ἐκδιδομένῳ «ὁ Νέος Ρωσικὸς Λόγος» ὑπ' ἀριθμ. 4966 καὶ ἡμερομ. 1 Σεπτ. ἐ. ἔ.—αἴρεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐν καιρῷ ἐγράφη τῷ ἐν Μόσχᾳ Πατριαρχικῷ ἀντιπροσώπῳ ἀρχιμ. Βασιλ. Δημοπούλῳ (ε΄ Μαΐου ἐ. ἔ.), ὅπως τὴν περὶ συγκλήσεως Προσυνόδου ἀπόφασιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀνακοινώσηται ***πρὸς τοὺς ἐν Μόσχᾳ ἁρμοδίους ἐκκλ κοὺς κύκλους***, καὶ συνεπῶς ὄχι μόνον πρὸς ὡρισμένην ἐκκλησιαστικὴν μερίδα, ἐκ τῆς δημοσιευθείσης δὲ ἄλλοτε (σελ. 225) πατριαρχικῆς πρὸς τὸν ἐν Καρλοβιτσίῳ σεβ. Μητροπολίτην Κιέβου κ. Ἀντώνιον ἐπιστολῆς εὐκόλως κατανοεῖται ποῖον τὸ πνεῦμα καὶ ποία ἡ ἄποψις τοῦ Οἰκουμ. Π χείου ἐν τῷ ζητήματι τῆς προσκλήσεως τῆς Ὀρθ. Ρωσ. Ἐκκλησίας εἰς τὴν μέλλουσαν ἵνα συγκληθῇ Οἰκουμ. Σύνοδον.

Κανονικαὶ ψῆφοι.—Τεθέντος εἰς προσωρινὴν διαθεσιμότητα (16 λήγοντος) τοῦ σεβ. Μ/του Ἰκαρίας κ. Ἰωακείμ, Μητροπολίτης τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἐξελέγη (20 λήγοντος) ὁ σεβ. Μ/της Σουφλίου κ. Νεόφυτος, συνυποψηφίων τεθέντων τῶν σεβασμ. Μ/τῶν Κυδωνιῶν κ. Εὐγενίου καὶ Μετσόβου κ. Τιμοθέου.

— Μητροπολίτης Σουφλίου ἐξελέγη αὐθημερὸν ὁ σεβ. πρ. Ἰκαρίας κ. Ἰωακείμ, συνυποψηφίων τεθέντων τῶν θεοφ. ἐπισκόπων Ἀργυρουπόλεως κ. Γερμανοῦ καὶ Ἀπολλωνιάδος κ. Ἰωακείμ.

— Ἐν ἐκτιμήσει τῶν ὑπὸ τοῦ σεβ. Μ/του Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης κ. Ἰωακεὶμ προβληθέντων λόγων ἐξελέγη αὐθημερὸν βοηθὸς αὐτοῦ ἐπίσκοπος ὑπὸ τὸν ψιλὸν τί-

τλον τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμψάσης ἐπισκοπῆς Φωτικῆς ὁ πρωτοσύγκελλος τῆς Α. Σεβ. κ. Ἰωακεὶμ Ζαγορηνός.

Κανονικαὶ ἄδειαι. Ἐπετράπη τῷ σεβ. Μ/τῃ Ἰκαρίας (νῦν Σουφλίου) κ. Ἰωακεὶμ ὅπως παρατείνῃ ἐπὶ 15θήμερον τὴν ἐν Ἀθήναις διαμονὴν αὐτοῦ, διὰ λόγους ὑγείας—τῷ σεβ. Μ/τῃ Σερρῶν κ. Κωνσταντίνῳ ὅπως μεταβῇ καὶ μείνῃ ἐν Ἀθήναις ἐπὶ δύο ἡμέρας δι' ἐπειγούσας ὑποθέσεις τῆς ἱερατ. σχολῆς τοῦ τιμίου Προδρόμου—καὶ τῷ σεβ. Μ/τῃ Καστορίας κ. Ἰωακείμ, ἐπανελθόντι ἐξ Εὐρώπης, ὅπως μεταβῇ εἰς Ἀθήνας ἐπὶ δεκαπενθήμερον δι' ἐπαρχιακὰς ἀνάγκας.

—Οἱ σεβ. Μ/ται Ρόδου, Καρπάθου καὶ Λέρου ἀνήγγειλαν τὴν εἰς Ρόδον αἰσίαν ἄφιξιν αὐτῶν.

— Ὁ σεβ. Μ/της Δρυϊνουπόλεως κ. Βασίλειος ἀνήγγειλε τὴν εἰς τὴν οἰκείαν ἐπαρχίαν ἐπάνοδον αὐτοῦ.

Χειροτονίαι παρ' ἐνορίαν.—Κατόπιν καταγγελίας τοῦ σεβ. Μ/του Φαναρίου καὶ Θεσσαλιώτιδος κ. Ἰεζεκιὴλ ἐναντίον τοῦ σεβ. Μ/του Κίτρους κ. Παρθενίου ὡς χειροτονήσαντος εἰς ἱερεῖς παρ' ἐνορίαν τρεῖς ἐκ τῶν ἐπαρχιωτῶν ἐκείνου (ἤτοι τούς: Σταῦρον Παπαγεωργίου, ἐκ τοῦ χωρίου Μαστρογιάννη, Διονύσιον Παπαδημητρίου, ἐκ τοῦ χωρίου Κροκιλίου καὶ Κωνστ. Καραδῆμον, ἐκ τοῦ χωρίου Ἀπηδιᾶ), ἐζητήθησαν πληροφορίαι παρὰ τοῦ ἁγ. Κίτρους διὰ τὰ περαιτέρω. Τούτων ὅμως θεωρηθεισῶν ἀνεπαρκῶν ἐκηρύχθη οὗτος συνοδικῶς (συνεδρίᾳ 25 λήξαντος μηνὸς) ὑπόδικος ἐπὶ παραβάσει τῶν σχετικῶν ἱ. κανόνων, καὶ ἐνετάλη ὅπως ὑποβάλῃ σαφῆ καὶ ὡρισμένην ἀπολογίαν μάλιστα εἰς τὰ σημεῖα, ἐφ' ὧν ἡ Α. Σεβ. ἀπέφυγε προηγουμένως ὅπως παράσχῃ πληροφορίας

— Διὰ παρομοίαν καταγγελίαν ἐκ μέρους τοῦ αὐτοῦ Μ/του Θεσσαλιώτιδος ἐναντίον τοῦ σεβ. Μ/του Νευροκοπίου κ. Φιλοθέου ὡς χειροτονήσαντος τὸν ἐκ τῆς ἐπαρχίας ἐκείνου ὁρμώμενον Τηλέμαχον Γεροντόπουλον, μετ' ἐξέτασιν ἀκριβῆ τοῦ πράγματος, διαπιστωθέντος ὅτι ὑπάρχουσι πολλὰ τὰ ἐλαφρυντικὰ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν, ἐγένετο τῇ Α. Σεβ. ἁπλῶς ἡ δέουσα ἐπιτίμησις

Ἀπειθῶν κληρικός. — Ληφθείσης ὑπ' ὄψιν τῆς ἀπέναντι τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου ἀντιπειθαρχικῆς στάσεως τοῦ ἐν Σίδνεϋ τῆς Αὐστραλίας ἱερατεύοντος ἀρχιμ. Ἀθηναγόρα Βαράκλα, ἐνετάλη οὗτος τηλεγραφικῶς (11 λήγοντος), ὅπως ἐντὸς 15 ἡμερῶν ἀναγνωρίσῃ τὸν κανονικὸν Μ/την Αὐστραλίας σεβ. κ. Χριστοφόρον.

— ***Ἀρχειοφυλάκειον.***—Μέλος τῆς οἰκείας ἐπιτροπῆς ὡρίσθη ὁ σεβ. Μητροπολίτης Ἀνέων κ. Θωμᾶς.

Σκευοφυλάκειον Μυροφυλάκειον. Πρὸς διοργάνωσιν καὶ εὐπρόσωπον παράστασιν αὐτῶν ὡρίσθη διαρκὴς ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν σεβ. Μ/τῶν Νεοκαισαρείας, Σάρδεων, Ἀνέων καὶ Ἡλιουπόλεως.

Πατριαρχικὸν τυπογραφεῖον.—Ἀνετέθη εἰς ἐπιτροπὴν ἡ μελέτη τοῦ καλητέρου τρόπου τῆς λειτουργίας τοῦ κυβερνητικῶς ἀποσφραγισθέντος τυπογραφείου τούτου.

Θεολογικὴ Σχολὴ Χάλκης. Ἐνεκρίθη ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1926—27, ὁ δὲ ἀπολογισμὸς τοῦ λήξαντος 1925—27 παρεπέμφθη πρὸς ἐξέλεγξιν εἰς ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν σεβ. Συνοδικῶν Σάρδεων καὶ Ἡλιουπόλεως.

— Μὴ γενομένης ἀποδεκτῆς τῆς παραιτήσεως αὐτοῦ ἀναδιωρίσθη καὶ αὖθις ἐφοροταμίας τῆς ἐν λόγῳ Σχολῆς ὁ σεβ. Μ/της Χαλκηδόνος κ. Ἰωακείμ.

— Καθηγηταὶ διωρίσθησαν διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς διδασκαλίας τῶν Φυσικομαθηματικῶν ὁ κ. Στ. Στασινόπουλος, διὰ δὲ τὴν διδασκαλίαν τῆς Γαλλικῆς ὁ κ. Σ. Χαδζημηνᾶς.

ΕΠΑΡΧΙΑΙ

Μητρόπολις 'Εσθονίας.— Τὰ κατὰ τὴν σύστασιν καὶ ὀργάνωσιν τῆς 'Εκκλησίας ταύτης σαφῶς ἐκτίθενται ἐν τῷ σχετικῷ Πατριαρχικῷ καὶ Συνοδικῷ Τόμῳ, τῷ δημοσιευθέντι ἐν τῇ »'Εκκλησιαστικῇ 'Αληθείᾳ» (ἔτος ΜΓ' ἀριθμ. 26, ἡμερομ. 14 'Ιουλίου 1923).

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἐν ἐκτιμήσει τῶν ἐν τῷ εἰρημένῳ ἐγγράφῳ ἀναφερομένων σοβαρῶν λόγων, ἀναλαβὸν τὴν 'Εκκλησίαν ταύτην ὑπὸ τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ προστασίαν, τέως ἐξαρτωμένην ἀπὸ τῆς 'Αγιωτάτης Ρωσικῆς 'Εκκλησίας, δὲν ἔπαυσε, κατὰ πρόνοιαν ὀφειλετικήν, διαπυνθανόμενον περὶ τῆς ἐν Χριστῷ αὐξήσεως καὶ προαγωγῆς αὐτῆς.

Δι' ἐκθέσεων αὐτοῦ ὑπὸ ἡμερομ. 27 'Οκτωβρίου 1924 καὶ 10 Μαΐου 1926 πρὸς τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ταλλίνης καὶ πάσης 'Εσθονίας κ. 'Αλέξανδρος παρέχει τὰς ἑξῆς πληροφορίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν νεοπαγῆ 'Εσθονικὴν Αὐτόνομον 'Ορθόδ. 'Εκκλησίαν.

'Επανελθοῦσα εἰς τὰ ἴδια τῇ 20 'Ιουλίου 1923 ἡ Α. Σεβ. συνήγαγε τὰ μέλη τῆς 'Ι. Συνόδου καὶ ἀνεκοίνωσε τὰ κατὰ τὴν ἐνταῦθα ἀποστολὴν αὐτοῦ, ἀπεφασίσθη δὲ ὅπως ὁ σχετικὸς Τόμος δημοσιευθῇ μετὰ δίμηνον ἐν πανηγυρικῇ ἱεροτελεστίᾳ. Κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην, διεξαχθεῖσαν μετὰ πολλῆς τῆς ἐπισημότητος ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ Ταλλίνης τῇ 23 Σεπτ., ἀνεγνώσθη δημοσίᾳ ὁ Πατριαρχικὸς καὶ Συνοδικὸς Τόμος ἑλληνιστὶ μὲν ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου 'Αλεξάνδρου, ἐσθονιστὶ δὲ ὑπὸ τοῦ 'Επισκόπου Καρελίας Γερμανοῦ καὶ ρωσιστὶ ὑπὸ τοῦ προϊσταμένου τοῦ Καθεδρικοῦ ναοῦ Πρωθιερέως Μπογογιαβλένσκη, παρόντων, πλὴν τῶν ἀνωτέρω, τῶν μελῶν τῆς ἱ. Συνόδου, τοῦ 'Αρχιεπισκόπου πρ. Πσκὸβ Εὐσεβίου, τοῦ 'Εξοχ. Προέδρου τῆς 'Εσθον. Δημοκρατίας κ. Κωνσταντίνου Πιάτς (ὀρθοδόξου), τοῦ 'Εξοχ. ὑπουργοῦ τῆς Δημοσίας 'Εκπαιδεύσεως κ. 'Αλεξάνδρου Βέϊρμαν (Λουθηρανοῦ) καὶ πολλῶν ἐκ τοῦ 'Εσθονικοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἡ ἱ. Σύνοδος κατήρξατο τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, τῆς συνοδικῆς συνεδρίας συμμετασχόντων καὶ τῶν δύο διαληφθέντων ἱεραρχῶν καὶ προέβη εἰς τὰς δεούσας ἀποφάσεις ὡς πρὸς τὴν διοικητικὴν διοργάνωσιν τῆς Αὐτονόμου 'Εκκλησίας καὶ προσαρμογὴν αὐτῆς πρὸς τὴν νέαν κανονικὴν κατάστασιν. 'Ο Τόμος ἀποτελῶν ἤδη θεμελιώδη νομικὴν διάταξιν τῆς ἀρτισυστάτου 'Εκκλησίας, ὑπεβλήθη τῇ 'Εσθονικῇ Κυβερνήσει.

Αἱ σχέσεις μεταξὺ 'Εκκλησίας καὶ Πολιτείας μέχρι τοῦ παρελθόντος ἔτους ἦσαν ἀκαθόριστοι, μὴ ὑπάρχοντος σχετικοῦ Νόμου. Οὗτος ὑποβληθεὶς εἰς τὴν Βουλὴν ἐγένετο ἀποδεκτός, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως καὶ ἡ 'Εκκλησία ἐπεξεργασθῇ τὸν 'Οργανικὸν αὐτῆς χάρτην καὶ ὑποβάλῃ αὐτὸν ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τῆς Κυβερνήσεως μέχρις 'Ιουλίου ἑ. ἔ. 'Εντεῦθεν συνελθοῦσα ἡ ἱ. Σύνοδος ἐν Ταλλίνῃ, ἕδρᾳ τοῦ Μητροπολίτου, διεσκέφθη ἐπὶ τοῦ καταρτισμοῦ τοῦ 'Οργανικοῦ Χάρτου τῆς 'Ορθοδόξου 'Εσθον. 'Εκκλησίας καὶ τοῦ 'Επαρχιακοῦ Κανονισμοῦ.

'Ο 'Ορθόδοξος ἐν 'Εσθονίᾳ πληθυσμὸς ἀνέρχεται εἰς 210 χιλιάδας, ἤτοι τὸ $^1/_5$ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς 'Εσθονικῆς Δημοκρατίας, ἐξ ὧν τὰ $^2/_3$ 'Εσθονοὶ καὶ τὸ $^1/_3$ Ρω-

σοι, ἀποτελεῖ δὲ 147 ἐνορίας, 30 ρωσικὰς καὶ τὰς λοιπὰς Ἐσθονικάς, ἐξ ὧν ἑκάστη κέκτηται ἀνάλογον ἀριθμὸν ἱερέων.

Μετὰ τὴν ὡς ἄνω διοργάνωσιν τῶν πραγμάτων ἡ ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ ἐξελίσσεται ὁμαλῶς. Ἀνωμαλία τις καὶ δυσχέρεια παρουσιάζεται μόνον εἰς τὸ οἰκονομικὸν μέρος, ὡς ἐκ τῆς μεταβιβάσεως μέρους τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας εἰς τὴν κυριότητα τοῦ Κράτους, συνῳδὰ τῷ σχετικῷ νόμῳ τῆς Δημοκρατίας.

Ἀρχιεπισκοπὴ Τσεχοσλοβακίας. — Ἕνεκα τῆς σοβαρότητος τῆς καταστάσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τῆς Ὀρθοδόξου ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ Ἐκκλησίας, ἀνετέθη ἐξαρχικῶς τῷ σεβασμ. Μ/τῃ Ἀμασείας καὶ ἐξάρχῳ Κεντρῴας Εὐρώπης κ. Γερμανῷ, ὅπως μεταβαίνων εἰς Βελιγράδιον, παρὰ τῇ Α. Μακαριότητι τῷ Π/χῃ κ. Δημητρίῳ, εἶτα δὲ καὶ εἰς Πράγαν κατευθύνῃ τὰ ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ ταύτῃ ἐκκλ/τικὰ πράγματα εἰς τὴν αἰσίαν λύσιν κατὰ τὰς ἐπὶ τούτῳ ὑποδείξεις τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἑνότητα καὶ τὴν κανονικὴν τάξιν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ταύτῃ περιφερείᾳ, εἰς ἀνώμαλον διὰ τὴν ἐπέμβασιν τρίτων περιελθούσῃ θέσιν.

Αἱ ἐν Ἑλλάδι Μητροπόλεις τοῦ Οἰκουμ. θρόνου. — Πρὸς μελέτην καὶ καθορισμὸν τοῦ προσφορωτέρου κανονικοῦ τρόπου τῆς ἐκκλ/κῆς διοικήσεως τῶν ἐν Ἑλλάδι Μητροπόλεων τοῦ Οἰκουμ. θρόνου καταρτισθεῖσα ἁρμοδίως ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν σεβ. Μ/τῶν Θεσσαλονίκης κ. Γενναδίου, Ἰωαννίνων κ. Σπυρίδωνος, Κρήτης κ. Τίτου, Τραπεζοῦντος κ. Χρυσάνθου, Μιτυλήνης κ. Ἰακώβου, Μηθύμνης κ. Διονυσίου καὶ Μαρωνείας κ. Ἀνθίμου, ἔτυχε τῆς νενομισμένης ἐκκλ/κῆς ἀδείας ὅπως ἐργασθῇ ἐπὶ τῷ ὡς ἄνω σκοπῷ ἀποβλέπουσα πάντοτε εἰς ὀργάνωσιν τῶν ἐν λόγῳ ἐπαρχιῶν, σύμφωνον πρὸς τοὺς ἱ. κανόνας καὶ τὴν ἐκκλ/κὴν τάξιν.

Ἱερατικαὶ Σχολαί.—Ἡ διὰ νομοθ. Διατάγματος —22 Μαΐου 1925—ἱδρυθεῖσα ἐν τῇ ἱ. μονῇ τοῦ ἁγ. Νικολάου Σλίβενης τῆς ἱ. Μητροπόλεως Καστορίας Ἱερατικὴ Σχολὴ—κατὰ τὸ πρότυπον τῆς Ριζαρείου Ἐκκλ. Σχολῆς—ἄχρις ὥρας δὲν ἤνοιξε τὰς πύλας αὐτῆς, μὴ ἐκδοθέντος τοῦ σχετικοῦ διατάγματος τῆς λειτουργίας αὐτῆς, καθὰ ἔγραψε τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ σεβ. Καστορίας κ. Ἰωακείμ, ἀπὸ 13 Ὀκτωβρ ἐ. ἔ.

— Ὁ σεβ. Μ/της Ἐσθονίας κ. Ἀλέξανδρος πληροφορεῖ ἀπαντητικῶς ὅτι μέχρι μὲν τοῦ παγκοσμίου πολέμου οἱ ἱερολειτουργοὶ τῆς Ἐσθονικῆς Ὀρθοδ. Ἐκκλησίας ἐλάμβανον τὴν μόρφωσιν αὐτῶν ἐν τῇ πόλει Ρίγᾳ (νῦν τῆς Λατβίας) ἐν τῷ ἐπιτοπίῳ ἐκκλ/στικῷ σχολείῳ καὶ τῷ σεμιναρίῳ, ἅτινα τῷ 1915 μετετέθησαν εἰς Νίζνι-Νόβγοροδ τῆς κεντρικῆς Ρωσίας, κλεισθέντα ἀργότερον. Σήμερον εἰδικὰ ἐκκλ/στικὰ σχολεῖα καὶ σεμινάρια ἡ Ἐσθονικὴ Ἐκκλησία δὲν ἔχει. Πρὸς προπαρασκευὴν τῶν ἱερολειτουργῶν ὑπάρχει παρὰ τῷ μοναδικῷ ἐν Ἐσθονίᾳ πανεπιστημίῳ ἐν τῇ πόλει Ταρτοῦ θεολογικὸν τμῆμα διὰ τοὺς Ὀρθοδόξους, ὅπου νῦν σπουδάζουσι 4 φοιτηταὶ θεολόγοι. Ἐκτὸς τούτου διοργανώνονται κατὰ καιροὺς ἰδιωτικὰ θεολογικὰ μαθήματα.

Κανονικὴ περιοδεία. — Ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ λήξαντος μηνὸς Νοεμβρ. ἤρξατο τῆς κανονικῆς αὐτοῦ περιοδείας ὁ σεβ. Μ/της Θυατείρων κ. Γερμανὸς ἐπισκεπτόμενος τὰς ἐν Γερμανίᾳ ὀρθ. κοινότητας.

Χειροτονίαι κληρικῶν. — Ἐν συνεχείᾳ (σελ. 277). Σχετικαὶ ἀπαντήσεις ἐλήφθησαν καὶ ἐκ τῶν κάτωθι ἱ. Μητροπόλεων :

Χαλκηδόνος.— Οὐδεὶς διαθέσιμος κληρικὸς ὑπάρχει καὶ οὐδεμία χειροτονία ἐγένετο.

Δέρκων.—Οὐδεὶς διαθέσιμος. Οὐδεμία χειροτονία.

Πριγκηποννήσων. — Μία χειροτονία διδασκάλου εἰς διάκονον διὰ τὴν νῆσον Χάλκην. Οὐδεὶς διαθέσιμος.

Θεσσαλονίκης. — Ὁ σεβ. Μ/τῆς κ. Γεννάδιος πληροφορεῖ ὅτι ἐγκαίρως μεριμνήσας περὶ τῶν προσφύγων κληρικῶν ἀποκατέστησεν ὑπὲρ τοὺς 70 τοιούτους ἐφημερεύοντας νῦν ἐν ἐνοριακοῖς, μοναστηριακοῖς, στρατιωτικοῖς καὶ ἰδιωτικοῖς ναοῖς συμποσουμένοις εἰς 43, ὅτι ἐκ τῶν ἄνευ θέσεως 13 προσφύγων κληρικῶν οἱ 9 λόγῳ γήρατος ἢ ἀσθενείας περιθάλπονται παρὰ τοῖς οἰκείοις αὐτῶν ἢ ἐν τοῖς Γηροκομείοις καὶ ὅτι προκειμένου περὶ χειροτονιῶν, οὐδένα ἐχειροτόνησεν ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου ἐ. ἔ.

Μαρωνείας.— Οὐδεὶς πρόσφυξ ἱερεὺς ἢ διάκονος. Χειροτονία μόνον μία, ἱερατική, διὰ τὸ χωρίον Πανδρόσου.

Θυατείρων. — Οὐδεὶς πρόσφυξ καὶ οὐδεμία χειροτονία ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ εἰς Μ/την Θυατείρων.

Σάμου. — Οὐδεὶς πρόσφυξ διαθέσιμος. Μία χειροτονία διακόνου εἰς ἱερέα διὰ τὴν γενέτειραν αὐτοῦ Πύργον.

Κασσανδρείας. — Οὐδεὶς διαθέσιμος ἱερεὺς ἢ διάκονος. Τοὐναντίον ὑπάρχουσι 10 συνοικισμοὶ προσφυγικοὶ καὶ 4 τακτικαὶ ἐνορίαι ἔχουσαι ἀνάγκην ἱερέων, ἡ ἱκανοποίησις ὅμως τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν ἀναγκῶν ἔξεινε ἀνατεθειμένη εἰς τοὺς ἱερεῖς τῶν πλησιοχώρων ἐνοριῶν. Διωρίσθησαν μέχρι τοῦδε 30 πρόσφυγες ἱερεῖς. Χειροτονία ἑνὸς διακόνου καὶ εἶτα ἱερέως διὰ τὴν κοινότητα Πολύχρουν.

Ρόδου.— Διορισμὸς 5 ἱερέων προσφύγων, ὧν ἐπετράπη ἡ εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν Ρόδον ἐπάνοδος. Χειροτονία οὐδεμία.

Ἱερισσοῦ—Ἁγίου Ὄρους. — Ζητεῖ κατάλογον διαθεσίμων ἱερέων ἵνα πρὸς τὸ παρὸν ἐξοικονομήσῃ τὰς ἀνάγκας προσφυγικῶν συνοικισμῶν.

Χίου. — Ὑπάρχει ἔλλειψις κληρικῶν. Οὐδεὶς διαθέσιμος. Οἱ πρόσφυγες ἱερεῖς ἐτοποθετήθησαν.

Καστορίας. — Τῶν προσφύγων κληρικῶν διορισθέντων οὐδεὶς σήμερον γενικῶς διαθέσιμος ὑπάρχει. Παρατηρεῖται καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ἔλλειψις ἱερέων. Χειροτονία δύο ἱερέων διὰ τὰς κοινότητας Βαψωρίου καὶ Ζεληνίου.

— Ἐπετράπη τῷ σεβ. Μ/τῃ Χίου κ. Ἱερωνύμῳ ὅπως χειροτονήσῃ εἰς ἱερέα τὸν διάκονον Δημήτριον Σύλλαν.

— Ἐπαφέθη εἰς τὴν ἐκτίμησιν τοῦ σεβ. Μ/του Μετσόβου κ. Τιμοθέου, ἀνενεχθέντος σχετικῶς, ἡ εἰς ἱερέα χειροτονία τοῦ τυχόντος τῆς ἐκκλ/κῆς συγγνώμης διακόνου Κλεώπα Κεσίσογλου, προοριζομένου διὰ τὴν ἐν τῇ ἐν λόγῳ ἐπαρχίᾳ ἱ. μονὴν τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Ἱεροδιδασκαλεῖον. — Προεξαρχούσης τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας κ. Μελετίου διεξήχθη ἐν πάσῃ ἐπισημότητι τῇ Κυριακῇ, 17 Ὀκτωβρίου, ἡ τελετὴ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τοῦ ἄρτι ἱδρυθέντος Ἱεροδιδασκαλείου «Ἅγιος Ἀθανάσιος» ἐν τῷ οἰκήματι τοῦ Ἱδρύματος, κειμένῳ παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ, ἐν Ραμλίῳ. Οἱ ἱεροσπουδασταί, ἀνερχόμενοι εἰς 18, θὰ ἀποτελέσωσι δύο τμήματα, ὧν σκοπὸς ἡ γλωσσικὴ ἐξίσωσις τῶν ἑλληνοφώνων καὶ τῶν ἀραβοφώνων.

Διορισμός.— Προχειρισθεὶς ὑπὸ τῆς Α. Θ. Π. εἰς διάκονον διωρίσθη γραμματεὺς

τοῦ Πατριαρχείου καὶ καθηγητὴς ἐν τῷ Ἱεροδιδασκαλείῳ ὁ ἱερολ. κ. Νικόλαος Θεοδούλου, ἐκ τῶν ἀποφοίτων τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΟΛΩΝΙΑΣ

Ἐν συναφείᾳ πρὸς τὴν ἀπὸ 29 παρελθόντος Ἰουλίου ἐπιστολὴν αὐτοῦ, περὶ ἧς ἐγένετο λόγος ἐν προλαβόντι τεύχει, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Βαρσοβίας καὶ Πρόεδρος τῆς Ὀρθοδ. Πολ. Ἐκκλησίας κ. Διονύσιος, διὰ νεωτέρου γράμματος αὐτοῦ πρὸς τὴν Α. Θ. Π. ὑπὸ ἡμερομ. 8 Αὐγ. ἐ. ἔ. ἀναγγέλλει ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐγένετο ἡ προαγγελθεῖσα προσέλευσις εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν μερίδος τῶν ἐν Πολωνίᾳ καθολικῶν, διὰ πανδήμου τελετῆς ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ Βαρσοβίας.

ΘΑΝΑΤΟΙ

Ἐν γήρατι βαθεῖ ἀπεβίωσε τῇ 13 λήξαντος μηνὸς ὁ μητροπολίτης ***πρώην Δρυϊνουπόλεως Γρηγόριος***. Ἀπόφοιτος τῆς ἐν Χάλκῃ Ἱ. Θεολ. Σχολῆς ἐξελέγη τὸ πρῶτον ἐπίσκοπος Καμπανίας, ἀκολούθως ἐποίμανε τὰς ἐπαρχίας Τραπεζοῦντος, Ρόδου, Κοζάνης καὶ Δρυϊνουπόλεως, ἐπὶ δὲ τῆς πατριαρχείας τοῦ ἀειμνήστου Κωνσταντίνου τοῦ Ε΄ ἐτέθη εἰς διαθεσιμότητα καὶ ἔκτοτε παρέμεινεν ἐφησυχάζων ἐν Φαναρίῳ. Τῆς ἐπικηδείου τελετῆς, γενομένης τὴν ἐπιοῦσαν ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχ. ναῷ, προέστη ὁ σεβ. Μ/της Νεοκαισαρείας, συμπαραστατούμενος ὑπὸ τῶν σεβ. μητροπ. Κοζάνης καὶ Ἀνέων. Ἀπὸ μέρους τῆς Α. Θ. Π. παρέστη ὁ Μ. Ἀρχιδιάκονος κ. Αἰμιλιανός.

—Ἐν μέσῳ ἐνδείξεων τιμῆς ἀπὸ μέρους τῆς ὁμογενείας ἐκηδεύθη (5) ἐν τῷ ἱ. ναῷ τῆς Παναγίας Πέραν ἡ ἱδρύτρια καὶ διευθύντρια τοῦ ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτῆς γνωστοῦ Ἑλληνογαλλικοῦ Παρθεναγωγείου, ***Ταρσῆ Βαρείδου***, ἀποβιώσασα ἐν ἡλικίᾳ 65 ἐτῶν. Ἡ ἀοίδιμος διατηρήσασα ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν περίπου τὸ ἐκπαιδευτικὸν τοῦτο ἵδρυμα ἐν Χαλκηδόνι κυρίως καὶ κατὰ τὰ τρία τελευταῖα ἔτη ἐν Πέραν, εἰργάσθη μετὰ ζήλου παραδειγματικοῦ ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς ὁμογενοῦς θηλείας νεολαίας. Τῆς κηδείας προέστη, σεπτῇ πατριαρχικῇ θελήσει, ὁ σεβ. μητροπ. Καισαρείας συμπαραστούμενος ὑπὸ τοῦ θεοφ. Ἐπισκόπου Εἰρηνουπόλεως, παρέστη δὲ ἀπὸ μέρους τῆς Α. Θ. Π. ὁ Μ. Πρωτοσύγκελλος κ. Πολύκαρπος.

ΔΗΛΩΣΙΣ

Ἡ Διεύθυνσις ἐπιθυμοῦσα, ὅπως σταθεροποιήσῃ τὴν ἀξίαν τῆς συνδρομῆς τοῦ Περιοδικοῦ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, ὥρισεν αὐτὴν εἰς Λ. Τ. 2,50. Ὅθεν παρακαλοῦνται οἱ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἀξιότιμοι συνδρομηταί, ὅπως, ἐν τῇ ἐξοφλήσει τῆς συνδρομῆς αὐτῶν, ἔχωσιν ὑπ᾽ ὄψει τὴν ὡς ἄνω ὁρισθεῖσαν τιμήν.

مدير مسؤل : ملاتيوس لوقاكيس